



เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของ
โรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

THE ATTITUDE OF ADMINISTRATOR,TEACHER AND PARENT OF STUDENT
TOWARDS EDUCATIONAL BUDDHIST ADMINISTRATION OF BUDDHIST
SCHOOL : A CASE STUDY OF CHUMCHON SCHOOL 11,
WATSUWANPRADIT,MUANG , PHITSANULOK

นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖



เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของ
โรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

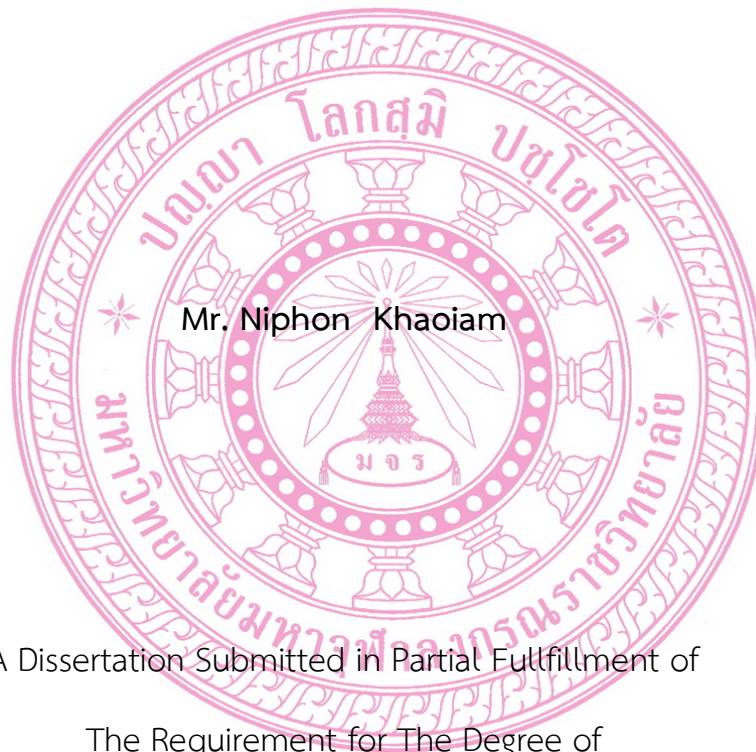
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



The Attitude of Administrator, teacher and Parent of Student towards
Educational Buddhist Administration of Buddhist School : A Case
Study of Chumchon School 11, Watsuwanpradit, Muang , Phitsanulok



A Dissertation Submitted in Partial Fullfillment of
The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Studies)

Graduate School

Mahachulalongkorntajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkorntajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานันท์, ผศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระครูสิริรัตนานันท์, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร. ไพศาล สรรสรวิสุทธิ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูสิริรัตนานันท์, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของ
โรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ผู้วิจัย : นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ., ดร., ป.ธ.๕, พธ.บ., พธ.ม., Ph.D.

: พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร., น.ธ.เอก, พธ.บ., กศ.ม., ศน.ด.

วันสำเร็จการศึกษา : ๒/เมษายน/๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ และ เพื่อเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหาร ครู จำนวน ๑๖ คน และ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๒๒๔ คน รวม ๒๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) สำหรับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และทดสอบค่าเอฟ (F-test) หรือความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) สำหรับตัวแปรที่มี ๓ ค่าขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างหลายคู่ โดยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๖๒.๙๐ เป็นผู้ปกครองนักเรียน ร้อยละ ๙๔.๒๐ มีอายุมากกว่า ๔๕ ปี ร้อยละ ๔๐.๐๐ มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๔๗.๙๒ และฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นบิดา - มารดา ร้อยละ ๖๓.๓๓

๒. เจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวม ๗ ด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ และมีค่าเฉลี่ยรายด้าน ดังนี้ ด้านวิชาการ เท่ากับ ๔.๐๘ ด้านบุคลากรเท่ากับ ๔.๐๖ ด้านกิจการนักเรียนเท่ากับ ๔.๐๖ ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ เท่ากับ ๔.๑๐ ด้านอาคารสถานที่เท่ากับ ๔.๑๓ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเท่ากับ ๔.๐๖ และด้านจริยธรรมคุณธรรมเท่ากับ ๔.๒๐ สรุปว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

๓. เปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีอายุ มีฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนแตกต่างกัน มีเจตคติโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศ ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีเจตคติโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

Dissertation Title : The Attitude of Administrator, teacher and Parent of Student towards Educational Buddhist Administration of Buddhist School : A Case Study of Chumchon School 11, Watsuwanpradit, Muang , Phitsanulok

Researcher : Mr. Nipon Khaoiam

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

Dissertation Title : Phrakru Sirirattananuwat, Assoc. Prof., Dr., B.A., M.A., Ph.D. (Philosophy)

: Phrakru Pipit Jarudham, Dr., B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : ๒ / April / ๒๐๑๕

Abstract

The purpose of this research was to study the attitudes of school administrators, teachers and parent of the students towards the educational administration for the school of Buddhist ways, and also to compare their attitudes for the school of Buddhist ways at the Chumchon School 11, Watsuwanpradit. 240 subjects sued for this research were 16 school administrators teachers, and 224 parent of the students. The instrument utilized was questionnaires collected by the researcher. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypotheses were tested using t-test for the variation ranking in 2, and f-test or one way ANOVA for the ranking in 3 onwards when finding the differences in pair comparison at the least significant different (LSD).

Findings of the research were as follows:

1. Most of the subjects answered the questionnaire were females of

62.90 %, 94.20% were parents of the students. 40% of them were older than 45 years. 47.92% of them completed elementary education and they were related to students as parents 63.33%.

2. The attitudes of the school administrator, teachers and parent of the students towards the school administration for the school of Buddhist ways at the Chumchon School 11, Watsuwanpradit in 7 combined images were at 4.10 of the average. The average for each side in academic affairs was at 4.08, 4.06 for personnel, student affairs were at 4.06. Administrative, financial and article aspects were at 4.10 and buildings were at 4.13. As for the relationships between school and community were at 4.06, and also for the ethical side was at towards the educational administration for the school of Buddhist ways at Chumchon School 11, Watsuwanpradit in combined images were at an excellent level, and for each side was also high.

3. When compared the attitudes of the administrators, teachers and parent of the students to the educational administrators according to the school of Buddhist ways in the Chumchon School 11, Watsuwanpradit classified individually in an agreement with different thoughts were significant statistics at .05 and they agreed with the hypotheses settled. As for their differences in sexes, educational levels revealed that they had no different attitudes that were not in accordance with the hypotheses set.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะความเมตตาอนุเคราะห์ของคณาจารย์หลายท่าน ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงคือ ๑.พระครูสิริรัตนาวตฺร,รศ.ดร. ๓. ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ ๒.พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะและช่วยตรวจแก้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ พุทธชินราชพิษณุโลกที่ประสิทธิ์ประสาทถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้วิจัยขอขอบคุณ โรงเรียนวัดจอมทอง โรงเรียนวัดศรีวิสุทธิธาราม โรงเรียนสะพานที่ ๓ ที่ให้ทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย และ นายสมชาย ภัทรวิวัฒน์พงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนที่๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์และคณะครู อาจารย์ ผู้ปกครองนักเรียนทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามในการทำ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ด้วยผลบุญแห่งคุณความดีใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ ขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา แต่พระรัตนตรัย กล่าวคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และบุญกุศลที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ขอเป็น ปัจจัยให้บิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ ตลอดจนมิตรสหาย หรือผู้มีอุปการะต่อผู้วิจัย จงมีแต่ความสุข ความเจริญ คิดหวังสิ่งใดขอให้สมปรารถนาโดยทั่วกัน

นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม

๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ	๙
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ	๒๑
๒.๔ การจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมในโรงเรียน	๕๕
๒.๕ การบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และ	

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์	๕๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๕
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๗
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๙
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๙
๔.๒ เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์	๘๑
๔.๓ ผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์	๘๙
๔.๔ เจตคติ และข้อเสนอแนะของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน ต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์	๙๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๑
บรรณานุกรม	๑๐๒
ภาคผนวก	๑๐๘
	๑๐๙

ภาคผนวก ก.	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย	๑๑๓
ภาคผนวก ข.	หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๑๕
ภาคผนวก ค.	เครื่องมือการวิจัย	
ภาคผนวก ง.	ข้อมูลการบริหารงานและรางวัลเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์	๑๑๓

ภาคผนวก จ.	ภาพประกอบผลงานการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์	๑๒๗
------------	--	-----

ประวัติผู้วิจัย		๑๔๒
-----------------	--	-----



ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	รายละเอียดตัวชี้วัดด้านปัจจัย	๕๑
ตารางที่ ๒.๒	รายละเอียดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ	๕๒
ตารางที่ ๒.๓	รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลผลิต	๕๔
ตารางที่ ๒.๔	รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลกระทบ	๕๕
ตารางที่ ๔.๑	จำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๐
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวม	๘๑
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านวิชาการ	๘๒
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน	๘๓

ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านบุคลากร	
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านกิจการนักเรียน	๘๔
ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ	๘๕
ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านอาคารสถานที่	๘๖
ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	๘๗
ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านจริยธรรมและคุณธรรม	๘๘
ตารางที่	
ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการ บริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามเพศ	หน้า ๘๙
ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการ บริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามตามสถานะ	๘๙
ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการ บริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามตามอายุ	๙๐
ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการ บริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามตามอายุผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD	๙๐

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามตามระดับการศึกษา	๔๑
ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามตามฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน	๔๑
ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามตามฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนของผู้ตอบ แบบสอบถามด้วยวิธี LSD	๔๒

แผนภาพที่

แผนภาพที่ ๒.๑ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ	๔๒
แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	๗๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนาด้วยเหตุผลสำคัญ คือ สังคมไทยเป็นสังคมพระพุทธศาสนา เป็นธรรมิกสังคมตั้งแต่สมัยสุโขทัย จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์เป็นพุทธศาสนิก และอยู่ในฐานะเอกอัครศาสนูปถัมภก สมัยสุโขทัยโดยพระญาลิไทได้ศึกษาเรียนรู้พระไตรปิฎกจนแตกฉาน จนได้รับสมัญญานามว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก และด้วยเหตุที่พระองค์มีความแตกฉานในธรรมสามารถนิพนธ์คัมภีร์ทางศาสนาได้ในเรื่องเตภูมิกถา จนได้รับสมัญญานามว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๑ มาถึงสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่งจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์ที่จารึกในศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดอรุณราชวรารามว่า

อันตัวพ่อชื่อว่าพระยาตาก ทนทุกข์ยากกู้ชาติพุทธศาสนา

ถวายเป็นแผ่นดินให้เป็นพุทธบูชา แต่ศาสนาสมณะพุทธโคดม

ให้ยืนยงคงถวัลหำพันปี สมณะพราหมณ์ชีปฏิบัติให้พอสม

เจริญสมณะวิปัสสนาพ่อชื่นชม ถวายเป็นรอยบาทพระศาสดา

คิดถึงพ่อพ่ออยู่คู่กับเจ้า ชาติของเราคงอยู่คู่พระศาสนา

พุทธศาสน์อยู่คู่องค์กษัตรา พระศาสดาฝากไว้ให้คู่กัน^๑

^๑ พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ ๓๖๕ วัน, (กรุงเทพฯ: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑๖.

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช แห่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้นิพนธ์นิราศทำดินแดน ที่แสดงถึงความตั้งมั่นในพระพุทธศาสนาว่า

ตั้งใจจะอุปถัมภ์

ยอยพระพุทธศาสนา

จะป้องกันขอบขันฑสีมา

รักษาประชาชนและมนตรี^๒

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพระโสมพะมิตรและพระอู่ตะเภาได้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ยังสุวรรณภูมิ ภายหลังสงครามครั้งที่ ๓ ที่พระเจ้าอโศกมหาราช (พระปิยทัสสี) แห่งชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) เป็นองค์อุปถัมภ์ ท่านพระเถระทั้ง ๒ ได้ทำหลักฐานทางวัตถุไว้เป็นที่เครื่องหมายแห่งการเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแผ่นดินสุวรรณภูมินั้นคือพระเจดีย์ ซึ่งได้พัฒนาบูรณะมาที่เห็นในปัจจุบันคือ องค์พระปฐมเจดีย์ และตั้งเป็นจังหวัดแห่งแรกของเขตการปกครองของไทย คือจังหวัดนครปฐม

ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่าสังคมไทยมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรมไทย จากประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องตลอดมา เป็นที่ของคำว่า วัด ซึ่งก็คือสถานที่ทำบุญ ศูนย์รวมจิตใจของชนชาติไทย ต่อมาพัฒนาการมาเป็น บ้าน วัด โรงเรียน นั่นคือ วัดจะต้องรวมเอา ๓ องค์ประกอบนี้เป็นศูนย์รวมคนในชาติ จะเห็นว่า วัดนั้นจะเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด และแท้จริงแล้ว รัชกาลที่ ๕ จัดตั้งโรงเรียนแห่งแรกสำหรับราษฎรขึ้นที่วัดนั่นคือ วัดมหรณพาราม เขตพระนคร จากนั้นก็มีโรงเรียนเกิดขึ้นในวัดจำนวนมาก เช่น โรงเรียนวัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานครโรงเรียนวัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู โรงเรียนพุทธชินราชพิทยาลิขณโลก เป็นต้น จึงถือได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็นแหล่งของคำสั่งสอนและการฝึกอบรมกิจกรรมทุกกิจกรรมของชาวไทย จะเริ่มต้นด้วยพิธีกรรมทางศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยพระพุทธศาสนาจึงฝังลึกอยู่ใน จิตใจวิถีชีวิตของชาวไทย และได้หล่อหลอมกลั่นกรองเป็นคุณลักษณะของชาวไทย เป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากชนชาติอื่นๆ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

และจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข^๓

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีโรงเรียนโครงการพิเศษขึ้น จำนวน ๔ โรงเรียนด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือโรงเรียนวิถิพุทธ คือ

๑.โรงเรียนอิงวิถิพุทธศาสตร์หรือโรงเรียนแนววิถิพุทธ ซึ่งจะใช้พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการสอน

๒.โรงเรียนในกำกับของรัฐ(Charter School) ซึ่งทางโรงเรียนจะบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐ

๓.โรงเรียนเด็กอัจฉริยะที่เน้นการสอนใน ๕ วิชาหลักได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษและดนตรี ศิลปะและกีฬา

๔.โรงเรียนสองภาษาที่ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเป็นสื่อการสอน(Medium of Institution)ซึ่งอาจเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส โรงเรียนแนวพุทธหรือโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๖ โรงเรียนวิถิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปแต่เน้นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิต โดยผ่านขบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต มุ่งหวังให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงามให้สังคมมีแต่สันติในโลกที่รื่นรม น่าอยู่ น่าอาศัย ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนามนุษย์ เพื่อประโยชน์ของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแกนหลักของการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์สู่ชีวิตที่สมบูรณ์^๔

สภาพปัญหาเรื่องศีลธรรมในสังคมไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทยในยุคของข้อมูลข่าวสาร (Information Technology) การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วทั่วถึงคนทั้งโลก สามารถรับรู้เรื่องเดียวกัน ในเวลาเดียวกันอย่างฉับไวจนนำไปสู่วิกฤตการณ์ของมนุษย์ในปัจจุบัน เป็น

^๓ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. มาตรา ๖

^๔ อีระ รุญเจริญ, การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๕๗.

วิกฤตการณ์ทางปัญญา สื่อ เครื่องมือสื่อสาร เป็นดาบสองคม ถ้าสังคมขาดปัญญาที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ก็เป็นดาบที่เชือดสังคมให้เกิดอภุศลมูลและแตกต่าง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา หลักการจัดการศึกษาของประเทศไทย ได้เริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว คือ บ้าน ด้วยการเลี้ยงดูทางร่างกาย เมื่อเติบโตขึ้นในวัยการศึกษาที่จะส่งเข้าไปเรียนที่โรงเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้ เมื่อถึงวัยผู้ใหญ่ที่สมควรมีครอบครัว ก็จะเข้าวัดเพื่อบวชเพื่ออบรมบ่มนิสัย ในที่สุดผลผลิตออกมาจึงเป็นที่มีทั้งความรู้ดีและมีความประพฤติดีงาม แต่ในปัจจุบันมีปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถให้เห็นชัด ๆ ได้ว่า

๑. บ้าน วัด และโรงเรียนแยกกันทำหน้าที่ พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็ก เพื่อเลี้ยงดูทางร่างกาย ไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจ โรงเรียนก็ทำหน้าที่เดียว คือ สอนวิชาการไม่มีหน้าที่อบรมศีลธรรม วัดก็อบรม ศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่น ๆ

๒. ไม่มีการประสานกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน นั่นคือ เมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็กที่ไม่มีการพาเด็กไปวัด เมื่อโรงเรียนไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่มีการพาเด็กไปวัดหรือไม่นิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน

๓. เมื่อทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง พาเด็กไปวัด พระสงฆ์ไม่ทำ หน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็กหรือไม่ ก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของโรงเรียนวิชิพุทธ ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาทั้ง ๓ ประการคือ

๑. เราต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน โรงเรียนต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางปัญญา นั่นคือ โรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสือแต่อบรมศีลธรรมที่นั่น^๕ แท้ที่จริงโรงเรียนวิชิพุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือ โรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและบำเพ็ญทางศีลธรรมไปพร้อม ๆ กัน ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า บริการ ณ จุดเดียว (One-stop service) โรงเรียนวิชิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถาบันการศึกษา เน้นกรอบการ

^๕ ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคมทั้งหมดร่วมกัน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๔๐-๔๓.

พัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ จุดเน้น โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญหาเข้าสู่ใจทางคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธนอกจากจะสอนวิชาการทั่วไปแล้วยังรับภาระในการจัดอบรมศีลธรรมให้เด็กเป็นคนดีอีกด้วย คือ สอนให้เด็กทั้งเก่ง ทั้งดี และมีความสุข นี้เรียกว่าบริการ ณ จุดเดียว

๒. โรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และจากพระสงฆ์ในวัด โรงเรียนทำข้อตกลงกับวัดว่าจะพาเด็กไปเรียนกับพระสงฆ์ที่วัดหรือนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน

๓. วัด คณะสงฆ์ ต้องมีความพร้อม^๖ นั่นคือด้านนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวดที่ ๕ ส่วนที่ ๔ ว่าด้วยแนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม กำหนดให้รัฐสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต^๗ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๖ กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ยังได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้ คือ

๑. กำหนดให้เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

๒. กำหนดให้ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดีมีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

^๖ พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ป.ธ.๙), โรงเรียนวิถีพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒-๘๔.

^๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. มาตรา ๗๙.

๓. กำหนดให้ประเพณี ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และ ศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนบำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคมสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข^๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ได้แสดงพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการครอง เรือน การปฏิบัติตนของคนในครอบครัว โดยเฉพาะสามภรรยาที่ต้องปฏิบัติธรรมต่อกัน ชื่อว่า หลักการครองเรือน (ขรวาสธรรม) แก่ประชาชนประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า

๑. ต้องมีความจริงใจต่อกัน หมายถึงความซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อกัน
๒. ต้องการมีข่มใจ หมายถึง การควบคุมอารมณ์ เพื่อให้มีจิตใจหนักแน่น
๓. ต้องมีการความอดทน หมายถึง การยอมทนต่อสภาพแวดล้อมทางกายและใจ
๔. ต้องการมีเสียสละ หมายถึง การมีจิตอาสาเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

นั่นคือ ชี้ให้เห็นว่า พระเจ้าแผ่นดินปฏิบัติธรรมตามทศพิธราชธรรมซึ่งจะเป็นแบบอย่าง การปฏิบัติธรรมแก่พระสภานิกตตลอด กล่าวคือ

ทานัง (การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์)

ศีลัง (ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาภิตติ คุณ ให้ควรเป็นตัวอย่างและเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน)

บริจจาคัง (การบริจาค คือ เสียสละความสุข สำราญ เป็นต้น ตลอดชีวิตของตนเพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง)

อาชชวัง (ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความ จริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน)

^๔ ศึกษาธิการ, กระทรวง, กรมวิชาการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.**

มัทรัง (ความอ่อนโยน คือ มีอภัยสย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ความรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง)

ตบิ (ความทรงเดช คือ แผลพหฤศตณหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยิจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมหลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์)

อักโกธ (ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มิเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองขุ่นและวินิจฉัยความกระทำการ ด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง)

อวิหิงสญ (ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใดเพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง)

ขันติญจะ (ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมกกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม)

อวิโรธนํ (ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ร้ายๆ ลามสัการะ หรืออิฏฐารมณํ อนิฏฐารมณใด ๆ สถิตมั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม ก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ก็ดี ไม่ประพฤดิให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป) ^๔

พระเจ้าแผ่นดินยังทรงเป็นแบบอย่างของประชาชนโดยเฉพาะในโรงเรียนวิสุทธิพุทธจะต้องนำแนวปฏิบัติศัพทพิราชาธรรมไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามแนววิสุทธิ

ปัญหาสำคัญคือการยอมรับซึ่งกันและกัน โดยโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมีบทบาทหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกันโดยผู้ปกครองนักเรียนจะต้องยอมรับ และร่วมมือในการจัดการศึกษา

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๐-๒๔๑.

ของโรงเรียน และในเวลาเดียวกันโรงเรียนก็ต้องยอมรับสิทธิของผู้ปกครองนักเรียนในการให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในทางการศึกษาและเป้าหมายในอนาคตของเด็กในปกครอง ดังนั้น ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาก ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วผลดีก็จะตกอยู่กับตัวเด็กนั่นเองจากการศึกษาพบว่าโรงเรียนใดที่ให้ความสำคัญต่อสัมพันธภาพและความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนมากโรงเรียนนั้นก็ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ มีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ตรงกันข้ามโรงเรียนใดไม่ประสบผลสำเร็จหรือกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่มั่นคง เพราะจำนวนนักเรียนน้อยลงนั้น มักจะเป็นโรงเรียนที่ไม่ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง^{๑๐} ดังนั้น สมควรมีการวิจัยค้นคว้าหาความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนงาน กำหนดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติและการพัฒนาการศึกษาและตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

^{๑๐} คนอง คนเล็ก, “ความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนและสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔๑.

ผู้วิจัยจะศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติและบทบาทการบริหารการศึกษาในด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านจริยธรรมและคุณธรรม

๑.๓.๒ ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นผู้บริหาร ครู จำนวน ๑๖ คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๒๒๔ คน รวมทั้งสิ้น ๒๔๐ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต ๑

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้เวลาดำเนินการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๖ ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีเจตคติต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการ บริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ ต่างๆ ความรู้สึก หรือท่าทีที่จะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ หมายถึง โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต ๑ เปิดทำการสอน ๓ ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับ ประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ด้านวิชาการ หมายถึง การบริหารงานของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร วิธีสอน แผนการสอน อุปกรณ์การสอน การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล การสอน การพัฒนาและส่งเสริมด้านวิชาการ รวมทั้งการแสดงออกของครูที่มีต่อ

ด้านบุคลากร หมายถึง การจัดครูเข้าสอน การกำกับดูแลเกี่ยวกับความประพฤติ การพิจารณาความดีความชอบ การติดตามการปฏิบัติงาน การจัดสวัสดิการ และการส่งเสริม ความก้าวหน้าในอาชีพนักเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

ด้านกิจการนักเรียน หมายถึง การบริการที่โรงเรียนได้ดำเนินการจัดเพื่อให้ได้รับความสะดวกสบายและ ปลอดภัยแก่นักเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่การจัดบริการความปลอดภัย การจัดบริการสุขภาพอนามัย การจัดบริการด้านโภชนาการ

ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับสารบรรณ การจัดเก็บเอกสารของโรงเรียน การซ่อมแซมวัสดุครุภัณฑ์ การทำบัญชี และทะเบียนเกี่ยวกับการเงิน ทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ

ด้านอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินงานต่างๆเกี่ยวกับ การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่นสวยงามมีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การให้กรรมการสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและเสนอแนะกิจกรรมของโรงเรียน การให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาโรงเรียน การให้สถานที่ของโรงเรียน และการประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียน

ด้านจริยธรรมและคุณธรรม หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดู และเอาใจใส่การอบรมสั่งสอนแก่ผู้อยู่ในปกครองอาจเป็นบิดามารดา หรือพี่น้อง ชื่อนักเรียนที่ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษามัธยมศึกษาที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

สถานภาพของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ข้อมูลส่วนตัวของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะเกี่ยวข้องกับนักเรียน

การบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจการของโรงเรียนในด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านจริยธรรมและคุณธรรม

โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตาม

หลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

๑.๗.๓ ผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องสำหรับการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ
- ๒.๔ การจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมในโรงเรียน
- ๒.๕ การบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวความคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับเจตคติ

คำว่า “เจตคติ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Attitude” มีรากศัพท์ทางจิตวิทยาทางการศึกษา เป็นความเชื่อ ความรู้สึก มีผู้ให้ความหมายของเจตคติ ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “เจตคติ” หมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นคำสมาส ระหว่าง คำว่า เจต ซึ่งแปลว่า ความเห็น กับ คติ ซึ่งแปลว่า แบบอย่าง หรือลักษณะ เมื่อรวมกันแล้ว จึงได้ความหมายว่า ลักษณะของความเห็นความหมาย และลักษณะของเจตคติ

บุญเรือน ปรีชาธรรมรัตน์ กล่าวว่า “เจตคติ คือ ความคิดเห็นซึ่งประกอบด้วยความรู้สึก ความรู้สึก และแนวโน้มของบุคคลที่จะปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็นเหล่านี้เป็นผล เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ การเรียนรู้ของแต่ละคน”

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม กล่าวว่า “เจตคติหรือทัศนคติ หมายถึง สิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ใจของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งเราไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง แต่เราก็สามารถรู้ได้จากพฤติกรรมของบุคคลว่าจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไรเราก็ทราบทันที”^๑

ประภาเพ็ญ สุพรรณ กล่าวว่า “เจตคติเป็นความคิด ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะต่อสถานการณ์ภายนอก”^๒

ศักติ สุนทรเสณีย์ กล่าวว่า “เจตคติ คือ ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งที่จะเป็นการสนับสนุนหรือการต่อต้านสถานการณ์บางอย่างของบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง” และอธิบายต่ออีกว่า “เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของ สถาบัน และสิ่งที่เป็นนามธรรม” และ “เจตคติ หมายถึง ท่าทีของบุคคลที่จะตอบสนองต่อ วัตถุ สัญลักษณ์ สัมกับ และสถานการณ์ต่าง ๆ” “เจตคติ หมายถึง ความพร้อมหรือความตั้งใจที่จะ ตอบสนองต่อวัตถุ สัมกับ และสถานการณ์ต่าง ๆ จากความเห็นนักวิชาการพอจะสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สถาบัน และสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในทางบวกและทางลบ” และที่แสดงออกมาในทางบวก หรือทางลบ เช่น พอใจ ไม่พอใจเห็นด้วย ไม่ เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”^๓

สุชา จันทรเอน และ สุรางค์ จันทรเอน ให้ความหมาย เจตคติ คือความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึก หรือท่าทีที่จะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้^๔

สงวนศรี วิรัชชัย ให้ความหมาย เจตคติ คือ สภาพความคิด ความเข้าใจและความรู้สึกเชิงประเมินที่มีต่อสิ่งต่างๆ(วัตถุ สถานการณ์ ความคิด ผู้คน ฯลฯ) ซึ่งทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่เฉพาะ^๕

พิมพ์ น้อยคดี กล่าวว่า “เจตคติ คือ ความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองสิ่งที่เร้าในสังคม ครอบครัวหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางที่จะสนับสนุนหรือ

^๑นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, การคิดและการพัฒนาตน, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๒๕, หน้า ๑๘๘.

^๒ประภาเพ็ญ สุพรรณ, การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย, (กรุงเทพมหานคร :ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๓๓.

^๓ ศักติ สุนทรเสณีย์, เจตคติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^๔ สุชา จันทรเอน และ สุรางค์ จันทรเอน, จิตวิทยาเด็ก, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๑๔๐.

^๕ สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗), หน้า ๖๑.

ต่อต้านประสบการณ์บางอย่าง บุคคล สถานการณ์ หรือแนวคิดบางอย่าง การแสดงออกของเจตคติ โดยอาศัยพฤติกรรม แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การแสดงออกลักษณะพึงพอใจ หรือ เจตคติทางบวกและแสดงออกในลักษณะที่ไม่พึงพอใจ เรียกว่าเจตคติทางลบ และเมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง” และกล่าวต่อไปอีกว่า “เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคล แสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทางทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในทางสนับสนุนหรือ คัดค้านก็ได้”^๖

ขัตติยา กรรณสูต กล่าวว่า “เจตคติ คือ ความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือหลายสิ่ง ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น หรือการแสดงออกที่เรียกว่า พฤติกรรม”^๗

ดังนั้นอาจสรุปความหมายของเจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดๆ ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในลักษณะชอบ ไม่ชอบ อาจเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย พอใจ ไม่พอใจ ต่อสิ่ง ใดๆ ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่ และทำให้จะเป็นตัวกำหนดแนวทางของ บุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนอง

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับเจตคติไว้หลายท่าน ดังนี้ **ชม ภูมิภาค** กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติว่า วิธีทางที่บุคคลเกิดความรู้สึกต่อบางสิ่งบางอย่าง มิใช่คำจำกัดความเชิงวิชาการมากนักแต่หากเราจะพิจารณาโดยละเอียดแล้วเราก็พอจะมองเห็นความหมายของมันลึกซึ้งชัดเจน คือ ความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ก็หมายความว่าเจตคตินั้นมีวัตถุ วัตถุที่เจตคติจะมุ่งตรงต่อนั้นจะเป็นอะไรก็ได้ อาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ นโยบายหรืออื่นๆ อาจจะเป็นได้ทั้งนามธรรมและรูปธรรม ดังนั้นวัตถุแห่งเจตคตินั้นอาจจะเป็นอะไรก็ได้ที่คน รับรู้หรือคิดถึงความรู้สึกเช่นนี้อาจจะเป็นในด้านการจงใจหรืออารมณ์และเช่นเดียวกันแรงจูงใจ แบบอื่นๆ คือ ดูได้จากพฤติกรรม ตัวอย่างเช่น เจตคติต่อศาสนาหากเป็นเจตคติที่ดีเราจะเกิดความ เคารพ เกิดความรู้สึกว่าศาสนาหรือวัดนั้นจะเป็นสิ่งจรรโลงความสงบสุข เรายินดีบริจาคทำบุญ ร่วมกับวัดเราจะพูดได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นความพร้อมที่จะถูกกระตุ้นด้วยวัตถุการกระทำต่างๆ ของคนนั้นมักถูก

^๖ พิมพ์ น้อยคดี, จิตวิทยาทั่วไป, ม.ป.พ., ๒๕๓๕, หน้า ๓.

^๗ ขัตติยา กรรณสูต, “คุณธรรม พฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของคนไทย”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๑๖ หน้า ๒.

กำหนดด้วยเจตคติที่จะตัดสินใจว่าจะบริจาคเงินแก่วัดสักเท่าใดนั้นย่อมมีปัจจัย ต่างๆ เข้าเกี่ยวข้อง เช่น ชอบสมภาร รายได้ตนเองดีขึ้น เห็นความสำคัญของวัด เห็นว่าสิ่งที่ต้อง บูรณะมาก^๕

ศักดิ์ สุนทรเสณี ได้กล่าวถึง เจตคติ เป็นพฤติกรรมภายในที่มีลักษณะเป็นนามธรรมซึ่ง ตัวเองเท่านั้นที่ทราบ วิธีวัดเจตคติโดยตรงจึงทำไม่ได้ การศึกษาเจตคตินั้นทำได้ ๓ วิธี คือ

๑) การสังเกต (Observation) โดยใช้ประสาทหูและตา เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่ แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว นำข้อมูลที่สังเกตไปอนุมานว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้น อย่างไร ขบวนการในการสังเกตเพื่อให้ได้ผลที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้ควรมีวิธีการดำเนินการสังเกต คือ มี การเตรียมการล่วงหน้าให้พร้อม ไม่มีอคติ ต้องสังเกตหลาย ๆ ด้าน และ ใช้ระยะเวลาสังเกตต่อเนื่อง และนานพอสมควร

๒) การให้รายงานตัวเอง (Self Report) โดยให้เล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมาเช่น อาจ รู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นว่าดีหรือไม่ดี ผู้รายงานจะบรรยายตามประสบการณ์และความสามารถที่มี ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

๓) เทคนิคการฉายออก (Projective Techniques) เป็นวิธีวัดเจตคติโดยให้สร้าง จินตนาการจากภาพ ใช้ภาพกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมาจะได้สังเกตและวัดได้ว่ามี ความรู้สึกอย่างไร^๕

อุทัย ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ ได้กล่าวถึง การเกิดเจตคตินั้นเกิดได้หลายอย่าง บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเป็นลักษณะนิสัยชนิดหนึ่ง เมื่อลักษณะนิสัยเกิดจากการเรียนรู้ จึงเชื่อว่าเจตคติ เกิดจากการเรียนรู้ได้ ก็แปลว่า เจตคตินำมาสอนกันให้เกิดขึ้นได้เหมือนเป็นบทเรียน แต่เจตคติไม่ใช่ ความเป็นจริง แต่เป็นความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจแปรเปลี่ยนได้ตามเป้าหมาย และความเชื่อที่เกิดขึ้น จากเป้าหมายนั้นๆ บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการพิจารณาตัดสินจากผลประโยชน์หรือกำไรที่ควร ได้รับ นั่นก็คือ เป้าหมายของเจตคติมาเกี่ยวข้องกับคน คนก็จะพิจารณาประเมินดูว่ามีผลประโยชน์ หรือไม่ ถ้ามีผลประโยชน์ก็จะมีเจตคติในทางบวก ถ้าไม่ได้ผลประโยชน์ก็จะมีเจตคติ เป็นลบ ซึ่ง สามารถสรุปเป็นทฤษฎีได้ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) คือเจตคติสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับลักษณะ อื่น ๆ ของคน คนแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อสร้างสมการการเรียนรู้ เขาเรียนรู้ความรู้สึกและ ค่านิยมต่าง ๆ ได้จากข้อเท็จจริง เช่น เด็กเล็ก ๆ เรียนรู้ว่าสัตว์ชนิดหนึ่ง คือสุนัข สุนัขตัวนั้นเป็นเพื่อน ได้และเป็นสัตว์เลี้ยงที่ดี ในที่สุดเขาก็เรียนรู้ว่าเขาชอบสุนัข แสดงว่า เด็กเรียนรู้ทั้งด้านความรู้สึก

^๕ ชม ภูมิภาค, การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๖๔.

^๕ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ สุนทรเสณี, เจตคติ, หน้า ๑๖.

ความเข้าใจ และความรู้สึกของเจตคติ ซึ่งอาศัยกระบวนการที่ควบคุมการเรียนรู้ นั่นก็คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น สามารถนำไปใช้ ก่อให้เกิดเจตคติได้

๒) ทฤษฎีแรงจูงใจ (Incentive Theory) ทฤษฎีนี้ให้แนวคิดว่าเกิดเจตคติว่าเป็นกระบวนการให้น้ำหนักจากคุณ และโทษของเป้าหมายเจตคตินั้น ๆ แล้วพิจารณาตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุด เมื่อพิจารณาซึ่งใจคุณและโทษในสิ่งที่เรารักหรือชอบก็จะเห็นคุณและโทษ เมื่อเห็นว่ามีคุณประโยชน์ก็จะชอบสิ่งนั้น ตรงกันข้ามถ้าเป้าหมายเจตคตินั้นมีโทษ หรือไร้ประโยชน์ ก็จะไม่ชอบสิ่งนั้น จากการพิจารณาตัดสินใจ โดยกระบวนการแบบนี้ ทำให้เกิดเจตคติทางบวก และทางลบได้^{๑๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของเจตคติโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑) แหล่งข่าวสาร รวมถึงผู้ให้ข่าวสาร ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเจตคติ เช่น ผู้ให้ข่าวสารเป็นคนน่าเชื่อถือ เป็นที่รักใคร่ เป็นบุคคลสำคัญที่จะเกิดการถ่ายทอดความรู้สึกหรืออารมณ์ด้วย ตัวอย่าง จากการโฆษณาชวนเชื่อของนักการเมืองการเผยแพร่ลัทธิต่าง ๆ เป็นต้น

๒) ผู้รับข่าวสาร ผู้รับข่าวสารจะถูกชักจูงให้เปลี่ยนเจตคติได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญา วิจารณ์ญาณ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้รับข่าวสาร ผู้รับเป็นผู้เชื่อง่ายก็จะเปลี่ยนเจตคติได้ง่าย

๓) ข่าวสาร หรือสื่อที่ใช้ สื่อที่ใช้ให้ข่าวสารนั้น ถ้าทำบ่อยและทำซ้ำ พร้อมทั้งให้ความรู้สึกหรืออารมณ์ตรงกับผู้รับข่าวสาร ก็จะทำให้ผู้รับเปลี่ยนเจตคติได้ง่ายขึ้นปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อม เช่น เหตุการณ์ สถานการณ์ที่ทำให้ ผู้รับสารรู้สึกว่ คนอื่นได้เปลี่ยนเจตคติแล้ว ก็เกิดการเลียนแบบ เอาอย่างนั้นบ้าง^{๑๑}

สรุปได้ว่า เจตคติ เป็นการแสดงออกมาซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่าหรือทัศนะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งในการแสดงออกมานี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่มีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจจะเป็นในทางเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยการเรียนรู้จากข้อเท็จจริง และสำหรับแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ ผู้วิจัยมุ่งใช้ตรวจสอบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง

^{๑๐} ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, สถิติวิทยาการทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๖๓.

^{๑๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๓๔), หน้า ๒๒๕.

นักเรียนในการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร

บทบาท (Role) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลต้องแสดงให้สอดคล้องกับสถานภาพในสังคมและความคาดหวังของบุคคลอื่นที่มีต่อสถานภาพของตน เช่น ผู้บริหาร ครู ทหาร และตำรวจ เป็นต้น นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยา ได้อธิบายถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุล ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “หลักการบริหารการศึกษา” สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้ผู้มี ๓ ประการ ดังนี้

๑. ผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกกลุ่มอยู่ร่วมกัน (Maintenance of membership)
๒. ผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Objective attainment)
๓. ผู้อำนวยการให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม (Group interaction facilitation)^{๑๒}

พนัส หันนาคินทร์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “หลักการบริหารโรงเรียน” สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนเป็นภารกิจของผู้บริหารเพื่อให้งานบรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ทั้งยังตั้งข้อสังเกตว่าการบริหารโรงเรียนมุ่งหวังที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ^{๑๓}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ” สรุปได้ว่า ได้กำหนดมาตรฐานเฉพาะตำแหน่งเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้

๑. มีความรู้ความเข้าใจงานที่ปฏิบัติ
๒. มีความเข้าใจกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน
๓. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา
๔. มีความเข้าใจนโยบายและแผนงานของกรม กระทรวงเจ้าสังกัด
๕. มีความรู้ความเข้าใจนโยบายของรัฐบาล ปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ^{๑๔}

^{๑๒} นพพงษ์ บุญจิตราดุล, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓.

^{๑๓} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕.

โคเฮน (Cohen) ได้อธิบายทฤษฎีบทบาทว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้นเรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้บางบุคคลจะมีได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นวิธีการ ที่บุคคลได้แสดงหรือได้ปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งนั้น ๆ^{๑๔}

สรุปได้ว่า บทบาทคือ การปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคลเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ถ้าสถานภาพหรือความสัมพันธ์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

๒.๒.๑ ประเภทของบทบาทผู้บริหาร

๑. บทบาทที่รัดกุม ได้แก่ บทบาทผู้บริหารที่มีข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติอย่างแน่นอนตายตัวจะเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของผู้อำนวยการโรงเรียน บทบาทของนายกรัฐมนตรี อธิบดี เป็นต้น จำเป็นต้องแสดงตามอำนาจหน้าที่จะต้องความรับผิดชอบนั้น ๆ เพราะบทบาทนั้นได้ระบุไว้แน่ชัดในรูปของกฎหมาย มีระเบียบแบบแผน

๒. บทบาทที่ยืดหยุ่น ได้แก่ บทบาทที่ผู้บริหารยอมให้พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงแปรผันไปได้พอสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัวอย่างเด็ดขาด เช่น บทบาทของบิดามารดา ย่อมมีข้อกำหนดไว้กว้าง ๆ พอให้พฤติกรรมแปรผันได้พอสมควร

๓. บทบาททั่วไป ได้แก่ บทบาทที่ผู้บริหารมีข้อจำกัด นิยามและขอบเขตพฤติกรรมไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อที่สมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้นจะถือปฏิบัติได้ บทบาทหรือพฤติกรรมเช่นนี้เรียกว่า บทบาทย่อยเช่น ผู้ชาย ผู้หญิง มีบทบาทการประกอบอาชีพบางอย่างแตกต่างกันบทบาทที่มีต่อสังคมก็แตกต่างกัน เป็นต้น

๔. บทบาทย่อย ได้แก่ บทบาทที่ผู้บริหารแบ่งรายละเอียดเป็นส่วนเป็นตอน ๆ ออกไปอีกเพื่อกำหนดบทบาทเด่นชัดง่ายแก่การปฏิบัติ เช่น ผู้ชายเหมาะที่เป็นตำรวจ ทหารส่วนผู้หญิงเหมาะที่จะเป็นพยาบาล หรือบทบาทที่เป็นไปตามวัย เช่น วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ เป็นต้น

๕. บทบาทที่แท้จริง ได้แก่ บทบาทที่ผู้บริหารละเว้นหรือทอดทิ้งไม่ได้ ถ้าไม่ประพฤติหรือประพฤติขาดตกบกพร่องจะทำให้เสียหาย เช่น บทบาทของครู การสอนเป็นบทบาทที่แท้จริงจะละเลยไม่เป็นแบบอย่างที่ดีเพียงแต่สอนคงไม่ได้ เพราะจะทำให้บทบาทในการเป็นครูเสียไป

๖. บทบาทเสริมหรือเสริมบทบาท ได้แก่ บทบาทที่ผู้บริหารแสดงออกนั้นเพื่อไปเสริมหรือทำให้บทบาทที่แท้จริงนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ถ้าไม่ทำหรือละเลยก็ไม่ทำให้สภาพการณ์นั้นเสียไปเพียงแต่ไม่สมบูรณ์เช่น การทำหน้าที่สอนก็ต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง เป็นต้น

^{๑๔} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

^{๑๕} Cohen, Bruce J. *Introduction to Sociology*, New York : McGraw-Hill. 1979),p. 6.

๗. บทบาทตามกฎหมาย ได้แก่ บทบาทผู้บริหาร ที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าไม่ปฏิบัติตาม จะไม่มีผลหรือเป็นการผิดต่อกฎหมาย เช่น การครอบครองรถยนต์ ที่ดิน ต้องจดทะเบียน

วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรสุกกุล ได้แบ่งบทบาทเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ^{๑๖}

๑) บทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพส่วนบุคคล หมายถึง พฤติกรรมหรือบทบาทที่ บุคคลแสดงออกมาแล้วไม่ขัดความรู้สึกของเขา ตรงกับความต้องการของเขาและสังคมยอมรับ

๒) บทบาทที่ไม่เข้ากับบุคลิกภาพของบุคคล หมายถึง บทบาทที่แสดงออกมาแล้วขัดกับ ความรู้สึกของตนเองและผิดไปจากความคาดหวังของสังคมที่กำหนดว่าควรมีบทบาทเช่นไร

สรุปว่า บทบาทของผู้บริหาร จะขึ้นอยู่กับกฎหมาย ตำแหน่ง สถานภาพ และ บุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งบุคคลหนึ่งอาจมีหลายบทบาทก็ได้

๒.๒.๒ ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย คำว่า บทบาทไว้ว่า “บทบาท หมายถึงการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อ แม่ บทบาทของครู”^{๑๗}

จีรพันธ์ กาญจนจิตรา กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า ความหมายของบทบาท นั้น อาจแยกพิจารณาได้ ๒ ทาง คือ ถ้าหากพิจารณาด้านโครงสร้างของสังคมแล้วบทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะของบทบาทออกมาโดยคุณสมบัติและกิจกรรม ของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น และอีกทางหนึ่งคือผลต่อเนื่อง ที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดขึ้น จากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการสังสรรค์นั้น^{๑๘}

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของคำว่า บทบาทคือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่ สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^{๑๙}

^{๑๖} วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรสุกกุล, กระบวนการกลุ่มศึกษา, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๖๓.

^{๑๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕), หน้า ๔๙๕.

^{๑๘} จีรพันธ์ กาญจนจิตรา, สังคมวิทยามานุษยวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๒๐.

^{๑๙} งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๖.

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ เป็นนักสังคมวิทยา กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น^{๒๐}

สุชา จันทรเอม กล่าวว่า บทบาท เป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำนั้นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ ให้สถานภาพใดอย่างใดแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นจะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้^{๒๑}

สุขุม ศรีบุรินทร์ บทบาทหมายถึงพฤติกรรมหรือการหน้าที่ของสถานภาพเมื่อปัจเจกชนมีหรือสถานภาพทางสังคมก็จะมีภาระสังสรรค์กระทำหรือประพฤติปฏิบัติตามสถานภาพนั้น ๆ^{๒๒}

อุทัย หิรัญโต ได้ให้ความหมายคำว่า บทบาท คือ หน้าที่ หรือ พฤติกรรมอันพึงคาดหวังของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างในสังคมเดียวกัน^{๒๓}

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นแบบแผนของความต้องการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้และการกระทำที่สมาชิกขององค์กรคาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะ ชนิดของตำแหน่งที่เป็นอยู่ทุกตำแหน่งจะถูกสมาชิกขององค์กรคาดหวังไว้ในระดับหนึ่งว่าพฤติกรรมของคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ควรทำอย่างไร มีพฤติกรรมอย่างไร คือ บทบาทของแต่ละคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้นควรจะมีอะไรบ้างครอบคลุมไปถึงภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ ด้วย

๒.๒.๓ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

๑) ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน

๒) บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่ง^{๒๔}

^{๒๐} กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, **จิตสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗), หน้า ๕๒.

^{๒๑} สุชา จันทรเอม, **จิตวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๒๘

^{๒๒} สุขุม ศรีบุรินทร์, **สังคมวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๕), หน้า ๒๘.

^{๒๓} อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๙๗.

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา มีดังนี้^{๒๕}

๑. บทบาทการจัดการงานวิชาการ ได้แก่ งานหลักสูตร งานการสอน งานประเมินผล การเรียนการสอน และงานนิเทศการศึกษา

๒. บทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนวิชาการ ได้แก่ การจัดสายงานการจัดบุคลากรเข้าสายงาน การจัดการทรัพยากรและเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงาน การจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้บุคลากร การวางแผนดำเนินงาน การจัดประเมินผลการทำงาน

๓. บทบาทหน้าที่ในการประสานงาน การประสานงานของผู้บริหารมีเหตุผลที่สำคัญคือการให้งานต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานย่อยที่อยู่ในโรงเรียน ได้ดำเนินการไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้งานของโรงเรียนบรรลุตามที่กำหนดไว้

อำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา ตามกฎหมายการศึกษากำหนดไว้ดังนี้^{๒๖}

๑. กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

๑.๑ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (ม.๒๒)

๑.๒ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม (ม.๒๓)

๑.๓ จัดการประเมินผู้เรียน พิจารณาจากพฤติกรรมการเรียนและ กิจกรรม (ม.๒๖)

๑.๔ จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ (ม.๒๗ วรรคสอง)

๑.๕ ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรการวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (ม.๒๙)

๑.๖ พัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (ม.๓๐)

^{๒๕} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ), ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๑.

^{๒๖} ปรีชา คัมภีร์ปกรณัม, การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา, (นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๙.

^{๒๖} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: ศุภาสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑.

๑.๗ บริหารและจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปตามที่กระทรวงกระจายอำนาจมาให้ (ม.๓๙)

๑.๘ คณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.๔๐)

๑.๙ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการการสถานศึกษา (ม.๔ วรรค ๔)

๑.๑๐ จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน (ม.๔๘)

๑.๑๑ ให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐาน ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษาตามคำร้องขอ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก ที่ทำการประเมินคุณภาพนอกสถานศึกษา (ม.๕๐)

๑.๑๒ ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและยกย่องเชิดชู ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (ม.๕๗)

๑.๑๓ ปกครอง บำรุงรักษา ดูแลใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและเป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหารายได้จาก บริการของสถานศึกษา และเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบายวัตถุประสงค์ และ ภารกิจหลักของสถานศึกษา (ม.๕๙ วรรค ๑)

๑.๑๔ พัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา (ม.๖๕)

๑.๑๕ พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (ม.๖๖)

กอร์ดัน (Gorton) ได้สรุปบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ๖ ประการคือ^{๒๗}

- ๑) บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร
- ๒) บทบาทในฐานะเป็นผู้นำในด้านการสอนหรือด้านวิชา
- ๓) บทบาทในฐานะเป็นผู้รักษาระเบียบวินัย
- ๔) บทบาทในฐานะเป็นผู้ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์
- ๕) บทบาทในฐานะเป็นผู้ประเมินผล
- ๖) บทบาทในฐานะเป็นผู้แก้ปัญหาคความขัดแย้ง

เซอร์จิโอวานนีและคาร์เวอร์ (Sergiovanni and Carver) ได้เสนอแนะผู้บริหาร สถานศึกษาควรจะต้องแสดงความเป็นผู้นำใน ๓ ประการต่อไปนี้^{๒๘}

^{๒๗} Richard D. Gorton, *School Administration and Supervision*, (Dubuque: Wm.C. Brown, 1973), p 71.

๑. พฤติกรรมของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงความเป็นผู้นำ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเกียรติและศักดิ์ศรีของตำแหน่ง จะต้องประสานกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม พฤติกรรมของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อโครงสร้างกระบวนการ และวิธีการทำงาน และมีอิทธิพลต่อขวัญของครูอาจารย์ พฤติกรรมของนักเรียน เนื้อหาสาระของหลักสูตร หัวหน้าสถานศึกษาจะต้องแสดง พฤติกรรมของผู้บริหารใน ๒ ลักษณะคือ (๑) พฤติกรรมมุ่งมั่น คือมุ่งในการปฏิบัติการกิจของกลุ่มให้สำเร็จ (๒) พฤติกรรมมุ่งคน คือสนใจในบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความมุ่งมั่น ความปลอดภัย การยอมรับนับถือ ศักดิ์ศรีคุณค่าในความเป็นคน

๒. พัฒนาคนอื่น การพัฒนาคนจะต้องพัฒนาทั้งที่ผู้เรียน และผู้สอน จะต้องพัฒนาศักยภาพของผู้นำรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้น หากบุคคลในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาทั้งความสามารถและจิตใจจนถึงระดับที่พึงปรารถนาแล้ว เชื่อได้ว่า สถานศึกษาย่อมสามารถบรรลุเป้าหมายได้

๓. หน้าที่ของผู้นำกลุ่ม หน้าที่สถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทผู้นำของกลุ่มใน ๒ ประการ คือ (๑) บทบาทในการปฏิบัติการกิจของกลุ่ม คือผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทในการทำงานให้สำเร็จ (๒) บทบาทในการสร้างกลุ่ม เป็นบทบาทที่ทำให้กลุ่มคงอยู่ต่อไปได้และมีความเจริญ ผู้บริหารจะต้องสนใจพฤติกรรมของคน และสร้างความกลมเกลียวสมานฉันท์ภายในกลุ่มปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกสนใจที่จะทำงานแบบใหม่ที่ดีกว่า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ภาพที่ชัดเจนของโรงเรียนวิถิพุทธว่าเป็นสถานศึกษาที่ดำเนินตามแนวทางของพุทธ คือ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นั่นคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ^{๒๘}

สมน อมรวิวัฒน์ กล่าวไว้ว่า ไตรสิกขาเป็นระบบและกระบวนการของชีวิตซึ่งครอบคลุมหลักการพัฒนามนุษย์ โดยใช้ชีวิต วิถีชีวิต และการพัฒนาชีวิตที่ดี เป็นโจทย์หลัก จึงครอบคลุมทุกมิติ ทุกกลุ่มสาระ ทุกพื้นฐานของสังคม กลมกลืนได้สัดส่วน สมดุลและเชื่อมโยงกับธรรมชาติ มีลักษณะเป็นองค์รวม หล่อหลอมเกิดประโยชน์ นำไปสู่การพัฒนาเต็มศักยภาพผู้เรียน พัฒนาทั่วทั้งกาย จิต และปัญญา ผลการศึกษาเต็มสนองตอบการพัฒนาชีวิตตามวิถีทางที่ดี ถูกต้อง กลมกลืนกับความเป็น

^{๒๘} Thomas J. Sergiovanni and Fred D. Carver, **the School Executive: A Theory of Administration**, ๒nd ed. (New York: Harper and Row, 1980), P 168-180

^{๒๙} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๘), หน้า ๔.

จริงของชีวิตและสังคม เป็นการศึกษาที่กระจำจืดแจ่มแจ้งโลก ส่องชีวิต สว่างเย็น ดุจเดือนเพ็ญ
นะนี้^{๓๐}

ดังนั้น หลักไตรสิกขา จึงถือว่า เป็นหลักการบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่ง
พุทธธรรม ที่โรงเรียนวิถิพุทธต้องยึดเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษา

พระมหาพจนันท์ ฐิตวิโส กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธนั้น ผู้บริหารโรงเรียน
วิถิพุทธนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์
ของโรงเรียนวิถิพุทธ คือ (๑) การมีทัศนคติ และค่านิยมที่ต้งามต่อตนเองสังคม และโลกที่ตนอยู่
(๒) การตระหนักรู้ว่า ทุกคนต่างก็อยู่ในฐานะผู้ที่ต้องเรียนรู้ มิใช่เพียงการให้การศึกษาแก่เด็ก พัฒนา
แต่เด็กเท่านั้น (๓) การเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกัน^{๓๑}

วราส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวว่าหลักพุทธธรรม ที่สอดคล้องกับหลักการ
บริหารและเหมาะสมแก่ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ครอบคลุมหลักการครองตน ครองคน ครองงาน
จำนวน ๗ หลักธรรม ได้แก่ ธรรมอันทำให้งาม ๒, สุจริต ๓, ขรवासธรรม ๔, สังคหะวัตถุ
๔, กัลยาณมิตร ๗, สปัจริยธรรม ๗ และโยนิโสมนสิการ ๑๐^{๓๒}

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้สรุปบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ๓ประการคือ
(๑) บทบาทในฐานะผู้บริหาร (๒) บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ และ (๓) บทบาทในฐานะเป็น
หัวหน้าของกลุ่มการบริหารสถานศึกษา หรืออาจจะใช้เรียกว่าการบริหารโรงเรียนตามที่เรียกแต่ก่อนก็ได้

การบริหารสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้อง
กำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบ
บริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จ
หรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็น

^{๓๐} สุมน อมรวิวัฒน์, ปฏิบัติงานให้เป็นปฏิบัติธรรม ; เอกสารอ้างอิงชุดที่ ๓: ๓ แนวความคิดหลักจาก
การศึกษาตามนัยพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒.

^{๓๑} พระมหาพจนันท์ ฐิตวิโส, การศึกษาแนวพุทธ, โรงเรียนวิถิพุทธ, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, ๒๕๕๑, หน้า ๑.

^{๓๒} วราส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, วารสาร
ศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐) : ๗๓.

สำคัญนักวิชาการด้านการศึกษาก็ได้ให้นิยามหรือความหมายของการบริหารโรงเรียน (การบริหารสถานศึกษา) ไว้ดังนี้^{๓๓}

ภิญโญ สาร ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกในสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่นความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{๓๔}

สมคิด บางโม กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศอย่างช้าตามไปด้วย^{๓๕}

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนไว้ว่า เป็นภารกิจของผู้บริหารเพื่อให้งานบรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ทั้งยังตั้งข้อสังเกตว่าการบริหารโรงเรียนมุ่งหวังที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ^{๓๖}

นพพงษ์ บุญจิตราตุ ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ในการดำเนินงาน ๕ ประการ คือ

๑. การให้โอกาสทางการศึกษาหรือปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียน
๒. บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
๓. บริหารงานเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
๔. บริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ

^{๓๓} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา, ในการประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๓๑.

^{๓๔} ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๒.

^{๓๕} สมคิด บางโม, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓.

^{๓๖} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕.

๕. บริหารงานกิจการนักเรียน^{๓๗}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้ รู้และเข้าใจภารกิจ ตลอดจนขอบข่ายของงานที่ได้รับผิดชอบอย่างชัดเจน^{๓๘}

นิพนธ์ กินาวงศ์กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม^{๓๙}

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็นกระบวนการ โดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นก็คือการพัฒนาสมาชิกหรือผู้รับบริการทางการศึกษา ให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ โดยพึงพิงงบประมาณจากรัฐ ที่มีไม่มากนักด้วยความประหยัด ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ทั้งคน เงิน เวลาและทรัพยากรอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ

โรงเรียนวิถิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือระยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ^{๔๐} ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นรากฐานการดำเนินชีวิต^{๔๑}

^{๓๗} นพพงษ์ บุญจิตรตุลย์, ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๘.

^{๓๘} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๓๙} นิพนธ์ กินาวงศ์, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก: ตระกูลไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๔๐} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๒.

^{๔๑} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๗.

๒.๓.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถียุทธ

สืบเนื่องจากมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔ มอบหมายให้ พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวง และพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้แทนไปพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำลังจะประกาศใช้ในขณะนั้น

ผลการเจรจากับกรมวิชาการในสมัยนั้น ปรากฏว่ากระทรวงศึกษาธิการพร้อมที่จะ ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียบร้อยแล้ว ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการได้ ประกาศใช้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ในหลักสูตรนี้มีเรื่อง เกี่ยวกับ มาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่บรรทัด ดังต่อไปนี้

“มาตรฐาน ส.๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส.๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธา ใน พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส.๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาตน บำเพ็ญ ประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”

เพื่อช่วยให้โรงเรียนทั่วประเทศมีรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็น แบบ เดียวกัน โดยไม่มีการบิดเบือนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระเทพโสภณ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดทำ รายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวมีพระเทพโสภณเป็นประธาน มี กรรมการ ๖๓ รูป/คน เมื่อ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๕

คณะกรรมการชุดนี้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาและ จัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” สำเร็จ เรียบร้อยทัน เสนอในที่ประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา: หัวใจของการปฏิรูป การศึกษา” ซึ่งมี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน จัดที่สถาบันราชภัฏ สวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ พระเทพโสภณ ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เป็นผู้รายงานรายละเอียดสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาต่อนายกรัฐมนตรีซึ่งได้เปิดโอกาสให้ที่ ประชุมพิจารณาเรื่องนี้นานพอสมควร ผลจากการประชุมชี้แจงครั้งนี้ พอสรุปได้เป็น ๓ ประการดังนี้

(๑) นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและชื่นชมผังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาพร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้ อื่นทำผังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

(๒) นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า ๑ หน่วยกิตมีค่าเท่ากับ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

(๓) ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ในปี ๒๕๕๖

เหตุที่ทำให้มีการพูดถึงโรงเรียนวิถีพุทธก็เพราะว่า นายกรัฐมนตรีได้ถามความเห็นชอบของที่ประชุมว่า รายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ผู้เข้าประชุม ได้อภิปรายสนับสนุนรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามที่นำเสนอ นั้น ศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันทน์ สมุทรวณิช ผู้บังคับการวิชาการวิทยาลัยเสนอแนะว่า การสอนวิชา พระพุทธศาสนาให้ได้ผล จะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงเพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรม ให้กับเด็ก ที่สำคัญคือต้องนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยสอนในโรงเรียน เหมือนกับโรงเรียนที่จัดโดย บางศาสนาก็ไม่สอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่เน้นเรื่องกิริยามารยาทและอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้วย โรงเรียนเหล่านั้นประสบความสำเร็จในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพราะมีบาทหลวงและ แม่ชีทั้งหลายมาเป็นแบบอย่างอบรมดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีโรงเรียนที่สอนเน้น เรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนเพื่อให้ เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยการ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น

นายกรัฐมนตรีเห็นด้วยกับข้อเสนอของศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันทน์ สมุทรวณิช ตอน แรกที่ประชุมเรียกโรงเรียนประเภทนี้ว่า โรงเรียนสอนเน้นพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับ ๓๐ โรงเรียนที่สอนเน้นภาษาอังกฤษ โรงเรียนเหล่านี้ก็เหมือนโรงเรียนปกติทั่วไปแต่สอนเน้นวิชา พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ปฏิบัติใน ชีวิตจริง นายกรัฐมนตรีให้นโยบายว่าในปีการศึกษา ๒๕๕๖ ให้มีโรงเรียนที่สอนเน้น พระพุทธศาสนาเป็นการนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการรับนโยบายของท่าน นายกรัฐมนตรีไปดำเนินการทันที กระทรวงศึกษาธิการ เรียกโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” มีการ ระดมผู้ทรงคุณวุฒิจัดทำเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” และเปิดรับสมัคร โรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการในรุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๘๙ โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธรุ่นที่ ๑ ณ พุทธมณฑล เมื่อ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๖ โดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ วัดสระเกศเป็นประธานเปิดการประชุม พระเทพโสภณ เป็นวิทยากรบรรยายนำ จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดรับสมัครโรงเรียน เข้าร่วมในโครงการ

โรงเรียนวิถิพุทธเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒ มี โรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศ แล้ว จำนวน ๒๓,๓๓๗ โรงเรียน

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๖ มีการประชุมเจ้าคณะภาคและรองเจ้าคณะ ภาค ทั้ง ฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย พร้อมผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง ที่ห้องประชุม กระทรวงศึกษาธิการ มีสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นประธาน ดร.สิริกร มณีรินทร์ได้กล่าวขอความ อนุเคราะห์พระสังฆาธิการให้สนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้กำหนด แนวทางใน การอบรมพระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน โดยมีเจ้าคณะภาค ทุกภาคเป็น เจ้าภาพหลัก มีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตาม มติมหาเถรสมาคมเรื่องการจัดอบรมครูสอนพระพุทธศาสนา ซึ่งมหาเถร สมาคมได้มีมติไปก่อนหน้านี้ นั้นแล้ว เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

ในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยร่วมกับเจ้าคณะภาคทุกภาค และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยดำเนินการจัด อบรม พระสงฆ์ที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนจำนวน ๔,๒๙๗ รูป และคฤหัสถ์ที่สอน พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนอีกจำนวน ๒,๐๕๐ คน หลักสูตรนี้ใช้เวลาอบรม ๕ วัน

โครงการโรงเรียนวิถิพุทธทำให้คณะสงฆ์มีโอกาสดีมากเพราะทางฝ่ายบ้านเมืองได้ เปิด โอกาสให้เข้าไปสอนและอุปถัมภ์โรงเรียนวิถิพุทธ เพราะถ้าโรงเรียนวิถิพุทธประสบ ความสำเร็จโดยมี โรงเรียนเข้าร่วมโครงการมากขึ้นและไม่ได้ทำตามกันชั่วคราวแบบไฟไหม้ฟาง เด็กและเยาวชนไทยก็ จะเข้าถึงพระพุทธศาสนา เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี เมื่อมองในมุมนี้ภารกิจ ของโรงเรียนวิถิพุทธก็จะ เป็นช่องทางที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้เตือน คณะสงฆ์ในที่ประชุมหลายครั้งว่า โรงเรียนวิถิพุทธเปิดโอกาส อย่างดียิ่งให้พระสงฆ์ได้พิสูจน์ฝีมือใน การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน สมัยก่อนพระสงฆ์ไปขอสอนเด็กและเยาวชนตาม โรงเรียนต่าง ๆ แต่เมื่อถึงวันนี้ โรงเรียนมานิมนต์ถึงวัด เพื่อให้พระสงฆ์ไปช่วยสอนโรงเรียนวิถิพุทธ พระสงฆ์ต้องตื่นตัวและเตรียมพร้อมเพื่อช่วยให้ โรงเรียน วิถิพุทธประสบความสำเร็จ ถ้าพระสงฆ์ไม่ แสดงฝีมือในครั้งนี้ ก็เท่ากับตกรถไฟ ขบวนสำคัญทีเดียว^{๔๒}

จากประกายความคิดสำคัญนี้เอง กระทรวงศึกษาธิการจึงนำสู่การส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถิพุทธ” ที่เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่านิพพานของพระพุทธธรรมคืนสู่สังคมไทย สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่าโรงเรียนวิถิพุทธจะเดินหน้าต่อไปอย่างมี พลังใน การที่จะสร้างสรรค์ในอนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกมนุษย์ให้เป็นวิถีแห่ง สันติสุขที่ ยั่งยืนสืบไป โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนและสถานศึกษาที่มี ความชัดเจนในการ

^{๔๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,โรงเรียนวิถิพุทธ, หน้า ๒๖-๓๐.

นำวิถีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการต่อไป โดยการดำเนินงานของ โรงเรียนวิถีพุทธซึ่งในปัจจุบันนี้โรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา ๑ ใน ๕ รูปแบบที่สำคัญอยู่ในการดูแลของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้าสู่การ พัฒนาและอยู่ภายใต้การดำเนินงาน ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้าน การเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและ ปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ^{๔๓}

๒.๓.๒ ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชน ไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขโรงเรียนวิถีพุทธจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่าง บูรณาการมีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายว่าโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบ ปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนา ผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียน ได้เรียนรู้ได้ พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต^{๔๔}

มติมหาเถรสมาคม ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงสามารถ ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุก ด้าน สู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขานี้เพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภavana ๔ คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธต้องบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและ กิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร นั่นคือ มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่ม สาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน กล่าวอีกนัยคือ โรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ ทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลัก

^{๔๓} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ปฐมบท.

^{๔๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

ไตรสิกขาลอตเวลา โดยเฉพาะ อย่างยิ่งต้องมีไตรสิกขาในขณะที่กิน อยู่ ดูและฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของนักเรียน เมื่อมี ไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาแล้ว ผลที่ตามมาก็คือ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านไป พร้อมกันได้แก่^{๔๕}

๑. พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย คือ การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกว้างขวางกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น คือให้กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็นและฟังเป็น กายภาวนาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) หมายถึง การเจริญศีลคือการพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อ ความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

๓. พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) หมายถึงการเจริญจิต คือพัฒนา ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น

๔. พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึงการเจริญปัญญา คือการพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไป ตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ผู้เรียนที่มีการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านนี้ จะเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๔.๑ พัฒนาการร่างกาย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีวะและพัฒนาการทางด้านปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง

๔.๒ พัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรม รักษาระเบียบวินัย และจรรยาบรรณ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี

๔.๓ พัฒนาการทางจิต ซึ่งเกิดจากการบริหารทางจิตให้มีสติ สมาธิ และคุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นคนมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เมื่อพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านถือเป็นเป้าหมายของโรงเรียนโดย ปกติทั่วไปที่เราจะได้ยินกันเสมอว่าการศึกษาไทยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมี ความสุขแล้ว โรงเรียนวิถีพุทธซึ่งกำหนดให้พัฒนาการทั้ง ๔ ด้านเป็นเป้าหมายของการจัด การศึกษาเช่นกัน โรงเรียนวิถีพุทธก็ไม่ต่างจากโรงเรียนปกติทั้งหลาย ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึง หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ใน การบริหารและการพัฒนา

^{๔๕} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๓๑-๓๓.

ผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดูและฟังเป็น นั่นเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิพุทธว่า คือโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่ง การดำเนินชีวิตใน พระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ ๘ ประการมีสัมมาทิฐิ เป็นต้น สรุปลงตรง กับไตรสิกขาอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๔๖}

บรรเจอดพร รัตนพันธ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ” สรุปลงได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาอีกนวัตกรรมหนึ่งที่มุ่งหวังพัฒนาคนให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปถึงการพัฒนา ตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัตถุ เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ การพัฒนาจิตใจ ให้มีสมาธิ สงบ สบาย สดชื่น เบิกบาน มุ่งมั่น เข้มแข็ง เพียรพยายาม รวมทั้งปัญญา รู้เข้าใจเหตุผลตามความเป็น จริง^{๔๗}

อดิศักดิ์ โพธารามิก ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ผลงานกระทรวงศึกษาธิการ” สรุปลงได้ว่า การ บริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธมียุทธศาสตร์ที่สำคัญและจะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุ วัตถุประสงค์ คือ ความรัก ความสมัครใจ ความพึงพอใจ(ฉันท์) ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็น บุคคลที่สำคัญที่ต้องรับการปฐมนิเทศการเข้าร่วมโครงการด้วยตนเอง มีการปรับแนวทางการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธให้เป็นไปตามศักยภาพความพร้อมของโรงเรียนและกำหนดตัวชี้วัดการ ดำเนินงานซึ่งเป็นแนวทางที่เสริมความชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการบูรณาการให้เข้ากับระบบบริหาร จัดการของโรงเรียน พร้อมทั้งประสานเครือข่ายด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญทุกองค์การ โดยมี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ในแต่ละภูมิภาค^{๔๘}

นิตย สัมมาพันธ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การบริหารเชิงพุทธ” สรุปลงได้ว่า การบริหาร เชิงพุทธ เป็นการนำคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาแม้จะมีมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งตาม ลักษณะเป็น ๙ อย่าง มีพระสูตร เป็นต้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วมี ๓ ประการ คือ ละชั่วทั้งปวง

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น, (กรุงเทพมหานคร : อุษา การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

^{๔๗} บรรเจอดพร รัตนพันธ์, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์ , ๒๕๔๗), หน้า ๑.

^{๔๘} อดิศักดิ์ โพธารามิก, ผลงานกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๙๓

ทำดีให้บริบูรณ์ และทำใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ “ศีลหรือวินัย” อันเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับมิให้ทำ กับ “ธรรม” คือ คำสั่งสอนหรือข้อที่ควรกระทำ^{๔๙}

สรุปว่า โรงเรียนวิถีพุทธก็คือโรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้ง ในและนอกสถานศึกษา ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คำว่า เป็น ในกรณีนี้หมายถึง กิน อยู่ ดู และฟังตามหลักไตรสิกขาคือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ สามารถบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับรายวิชาอื่น ๆ คือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธวิธีแห่ง ปัญญาลงในทุกรายวิชาที่ทำการเรียนการสอน เป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มี ความสุข มีการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนตามทางสายกลางคือหลักของมรรคมรรค ๘

๒.๓.๓ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มา ใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ชาวไทยของ เรานั้นมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุค แรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนัก และให้การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็น องค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือการกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับ ยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมกับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไป ด้วยอย่างชัดเจน พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คืออภิสัสสิกขา อภิจิตตสิกขา และอภิปญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็น การฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจและปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีความยากง่ายตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและ ผู้ใหญ่ จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่อาจจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้^{๕๐}

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้หลักพุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่ไม่มีระบบของการศึกษาภาคบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็น ฐานของการศึกษา

^{๔๙} นิธย์ สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๓-๔๗.

^{๕๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๗-๘.

แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีรากฐานจากประเทศตะวันตก มาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมาก ขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในคุณค่าของพุทธธรรม และจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทย มาแต่อดีต

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้ทางสถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์ในการจัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้กำหนดคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้จริง ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป

๒.๓.๔ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ มีปัญญารู้เข้าใจใน คุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการ ดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนา

รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ^{๕๑}

๑. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้ มีครูอาจารย์ดีมีข้อมูลมีสื่อที่ดี
๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดี
๔. อัมมานุสรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องเหมาะสม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธ มี ๒ แบบ คือ แบบที่โรงเรียนหลายแห่งจัดกันมา ตามวัฒนธรรมเอื้อ คือ ตามที่ถือกันมา สืบกันมา รู้ตามกันมาว่าอย่างนี้เป็นชาวพุทธ ก็เลยทำอย่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องของวัฒนธรรมเอื้อ และอีกแบบหนึ่ง คือการจัดอย่างโรงเรียน

^{๕๑} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **โรงเรียนวิถีพุทธ**, หน้า ๘๒-๘๓.

ที่ออกชื่อนั้น หมายความว่าเราได้ศึกษาในแง่หลักการว่า สารของ พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร เขาก็ไปถึงขั้นจัดให้เป็นไปตามหลักการ^{๕๒}

เมตตา ภิรมย์ภักดี กล่าวว่า การจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธนั้นมิใช่เป็นเพียงการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดกันอยู่โดยทั่วไปจนกว่าจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรม โรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระ ธรรมเทศนาหรือมา สอนวิชาพระพุทธศาสนา การมีห้องจริยธรรม มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ การจัดให้นักเรียนสอบธรรมศึกษา การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม เท่านั้นเพราะโรงเรียนวิถิพุทธ ต้องทำมากกว่านั้น คือ นอกจากจัดกิจกรรมในลักษณะที่เป็น วัฒนธรรมโรงเรียนดังกล่าวแล้วโรงเรียน วิถิพุทธยังได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มา ประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งระบบ ด้วย คือ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การ จัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพและ สังคม การจัดกิจกรรมต่างๆ รวม ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน วัด และ ชุมชน^{๕๓}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปว่า รูปแบบของโรงเรียนวิถิพุทธที่สำคัญคือการนำหลักธรรม มาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอน ในภาพรวมของ หลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียน ส่วนใหญ่โดยนำไปสู่ รูปแบบของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญา และเกิดประโยชน์อย่าง แท้จริงต่อชีวิต และการจัดรูปแบบของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดการ สภาพแวดล้อมและ บรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน^{๕๔}

สรุปว่า โรงเรียนวิถิพุทธต้องมีรูปแบบโดยเฉพาะแตกต่างจากโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ มุ่งเน้นการแข่งขันด้านวิชาการ แต่โรงเรียนวิถิพุทธมีรูปแบบที่สามารถปลูกฝังให้นักเรียนสามารถใช้ ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ภายในตัวเองมากขึ้น แทนการสนใจ สิ่งต่าง ๆ ภายนอกตัวเรา โรงเรียนวิถิพุทธจัดรูปแบบที่เอื้อต่อการพัฒนาปัญญา พัฒนาอารมณ์ เพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ในสังคมได้ อย่างปกติสุข สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือการใช้ปัญญาในการ ดำรงชีวิตนั่นเอง

^{๕๒} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๓๖.

^{๕๓} ๖๘ เมตตา ภิรมย์ภักดี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ยุทธศาสตร์การพัฒนา โรงเรียนวิถิพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ**, หน้า ๘.

๒.๓.๕ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ใน ๕ ด้าน

บทบาทของผู้บริหารของโรงเรียนวิถีพุทธนั้นต้องมีการบริหารงานในแต่ละด้านที่เป็นไปเพื่อการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตน ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และ ส่งเสริมผู้เรียนในการพัฒนาชีวิต ให้สามารถ กิน อยู่ คู่ พึ่ง เป็น มีวัฒนธรรมแสวงปัญญาทั้งนี้การจัดองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ จะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคำว่า ปัญญาคุณธรรมไว้ว่า เป็นธรรมเป็นเครื่อง เจริญ คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ตามหลักไตรสิกขา การบริหารจัดการโรงเรียน วิถีพุทธ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องครอบคลุมใน ๕ ด้านต่อไปนี้

๑. บทบาทของผู้บริหารด้านกายภาพ

จากการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนในอุดมคติ ได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นอีกภาพหนึ่งที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและแสดงถึงความ พยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดย ให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกับการสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิต และสังคมที่ดียิ่งขึ้นควบคู่กันไป

สภาพด้านกายภาพของสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาที่เช่นเดียวกันมีการให้ความสำคัญกับสภาพด้านกายภาพ ดังจะเห็น ได้จากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้มาก ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงกำหนดให้มีสภาพด้านกายภาพตามหลักธรรม สัปปายะ ๗ ซึ่ง หมายถึง สิ่งที่เหมาะ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดผล ช่วยสนับสนุนการเจริญภาวนาให้บังเกิดผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอยนั่นเอง

สภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอีกประเด็นหนึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้หลักพุทธธรรมในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา เช่น อาคารสถานที่เหมาะสมเพียงพอ แหล่งเรียนรู้อุปกรณ์ทันสมัยตรงตามความต้องการ บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมบุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี โภชนาการดี ส่งเสริมสุขภาพพลานามัย อากาศดี ปลอดภัยสบายไม่มีมุมอับ ไร้ฝุ่น ไร้มลภาวะ กิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเหมาะสมกับผู้เรียน

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพ ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑) จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสมได้แก่ จัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และมีสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ ประจำห้องเรียน มีห้องจริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม

๒) มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรมจริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน ได้แก่ มีป้ายคติธรรมติดตามห้องเรียนหรือตามอาคารเรียน มีป้ายคำขวัญ คุณธรรมจริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน มีป้ายนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างเหมาะสม

๓) สภาพโรงเรียนวิถีพุทธต้องสะอาด สว่าง สงบ ปลอดภัย ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ กล่าวคือ มีสาธารณูปโภคเพียงพอตามความจำเป็น ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบเหมาะสม ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม ถูก สุขลักษณะ โดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนและมีการดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๔) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติดและอบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด ได้แก่ โรงเรียนไม่มีมั่วสุม หรือแหล่งมั่วสุม มีบริเวณให้นักเรียนได้ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและ ปลอดภัย มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลยาเสพติด มีระบบ ช่วยเหลือนักเรียน มีมาตรการเพื่อให้โรงเรียนปลอดสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกต ได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและ คุณค่าได้แก่^{๕๕}

๑) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาทางด้านปัญญาและด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่จะทำให้คนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

๒) การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมทั้งของครูผู้ปกครองครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะ ที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นกัลยาณมิตรแก่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๔-๒๕.

๔) บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการดำเนินงานและวิถีชีวิต ทำให้การทำงานมีความสุข พัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบ เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกล่า

๕) โรงเรียน โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคมและพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ตั้งมียิ่งขึ้นไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพนั้นเป็นการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา เป็นการพัฒนา สภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด สว่าง สงบ ร่มรื่น นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัยสถานศึกษาและชุมชนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุขสิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนรู้และเข้าใจเหตุผลตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา อาคารสถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำห้องเรียนหรือประจำโรงเรียนและมีป้าย นิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรม จริยธรรมตามห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมการดูแลรับผิดชอบห้องเรียน และแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างครบวงจร

๒. บทบาทของผู้บริหารด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

การบริหารงานวิถีพุทธในสถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรมต่าง ๆ หลากหลายโดยมีเป้าหมายคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งสรุปเป็นหลักการใหญ่ ๆ คือ ดี เก่ง มีความสุข และมีความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกันอยู่แล้วกับเป้าหมายการพัฒนาในพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา ๔ ดังนั้นในเบื้องต้นโรงเรียนวิถีพุทธจึง ควรดำเนินการโดยเน้นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ให้โดดเด่น ชัดเจนยิ่งขึ้น^{๔๖}

โรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือนหรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้ ซึมซับ นำไปสู่การมีพฤติกรรมถาวรที่พึงประสงค์ ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธจึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นวิถีชีวิต สามารถสรุปภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ที่ผู้บริหารควรปฏิบัติมีดังนี้

๑) ฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนเกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) ดังนี้

^{๔๖} เมตตา ภิรมย์ภักดี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๑๔.

- ๑.๑ โรงเรียนมีโครงการ/กิจกรรมฝึกการ กิน อยู่ ดู ฟัง ของนักเรียน
- ๑.๒ โรงเรียนฝึกอบรมให้นักเรียน กิน อยู่ ดู ฟัง อย่างมีสติและใช้ปัญญาเป็นนิสัย
- ๑.๓ โรงเรียนฝึกอบรมให้นักเรียนบริโภคปัจจัย ๔ ด้วยปัญญาและอย่างพอดีไม่เกิดโทษหรือความเสียหายแก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม
- ๒) ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ดังนี้
 - ๒.๑ โรงเรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของนักเรียนในการดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างชัดเจน
 - ๒.๒ โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ ๒ ครั้ง
 - ๒.๓ โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
 - ๓) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสวันสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตดังนี้
 - ๓.๑ โรงเรียนมีกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ ที่เตือนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยเหมาะสมกับวัยของนักเรียน
 - ๓.๒ โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ การเรียนการสอน ธรรมศึกษา ค่ายพุทธบุตร ฯลฯ
 - ๓.๓ โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดจัดขึ้นเป็นประจำ
 - (๔) ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนาได้หลายวิธี ดังนี้
 - ๔.๑ โรงเรียนจัดกิจกรรมเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น กิจกรรมเสียงตามสายจดหมายข่าว ฯลฯ
 - ๔.๒ โรงเรียนมีโครงการรักษาและสืบทอดต่อพระพุทธศาสนา เช่น การบรรพชาสามเณร ฤดูร้อน กิจกรรมค่ายพุทธบุตร พุทธธรรม การสอนธรรมศึกษา ฯลฯ
 - ๔.๓ โรงเรียนสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อให้นักเรียนได้สำรวจค้นคว้า ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานโบราณวัตถุ ประวัติพระสงฆ์ ฯลฯ
 - ๔.๔ โรงเรียนจัดกิจกรรมประชุมสัมมนาหรือสนทนาธรรม โดยเชิญวิทยากรผู้รู้ร่วมอภิปรายกับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเป็นประจำ
 - ๔.๕ โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน มีจิตสำนึกในการปกป้องและสืบทอดพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

- ๑) กิจกรรมเนื้อหาสาระหลักสูตร
- ๒) กิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์
- ๓) กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๔) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

จากตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่กล่าวมาข้างต้น อาจจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ ดังนี้ กิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมาฆะ ประกวดมารยาท ขาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรม บริหารจิต เจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา สอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรม ประจำวัน ประจำสัปดาห์

(๑) กิจกรรมหน้าเสาธงได้แก่ กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงสถาบันหลักมีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบั้ง และ กิจกรรม สุภาสิตวันละบทกิจกรรมน้องไหว้พี่ กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่อง คติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

(๒) กิจกรรมความดีร่วมกัน เช่น กิจกรรมเดินอย่างมีสติเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่เสียงดัง ไม่ทำหก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมการนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน โดยให้นักเรียนท่องจำพร้อมกันที่หน้าห้องเรียน

(๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน เช่น กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระกิจกรรมรำลึกถึงพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ ฯลฯ

(๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์ทำนองสรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ โดยทำในวันพระหรือวันที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้นกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถีพุทธควรจัด

กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ดังนี้

๑) กิจกรรม วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา สถานศึกษาผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรมดังนี้ คือ ทำบุญตักบาตรบริเวณสนามของโรงเรียน ฟังพระแสดงธรรม เวียนเทียนที่วัด หรือที่โรงเรียน

๒) หล่อเทียนพรรษาหรือร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนเข้าพรรษา

๓) สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางพุทธศาสนาโดยการประดับธงธรรมจักรธงชาติ และเปิดเพลงธรรมเสียงตามสายของโรงเรียน

กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาพิเศษ มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ เน้นข้อคิดคติธรรม กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเพิ่มทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา เช่น โครงการคุณธรรม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธใน ด้านการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมของสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหธรรมะ การสอบธรรมศึกษา การเข้าค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำมาค้าขาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นและจัดให้มีนิทรรศการผลงาน ทางด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียนและกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ จัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัด หรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำโรงเรียน และจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึก ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

๓. บทบาทของผู้บริหารด้านการเรียนการสอน^{๕๗}

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้น เป็นสิ่งที่สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาในทุกด้านโดยการดำเนินงานนั้นเริ่มต้นตั้งแต่กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดรูปแบบสถานศึกษา หรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่าน กิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นกระบวนการจัดการ เรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้อู๋ อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนา ทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้าน ปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิด ประโยชน์ในการพัฒนาดน และสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรม แสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกินอยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูน ปัญญา

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

สิริมา กลิ่นกุหลาบ กล่าวว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมานั้น เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นคนดีให้แก่กลุ่มผู้เรียน จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ดังนี้^{๕๘}

๑) ด้านความรู้ ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหา ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาการต่าง ๆ ในสาขาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ

๒) ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ

๓) ด้านเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ ทำให้สามารถนำทักษะกระบวนการมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ในการดำเนินชีวิตและ การมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข กรมวิชาการ ได้กำหนดให้มีการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้กลุ่ม สาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ ซึ่งสาระ การเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนต่อเนื่อง ตลอด ๑๒ ปี ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ประสาร ทองภักดี กล่าวว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นับว่าได้ผลดีที่สุดคือ วิธีการที่พระองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระธรรมที่ทรงรู้แจ้งด้วย พระองค์เองนั้น เป็นแก่นสารมีสาระอันลึกซึ้ง แต่พระพุทธองค์ก็ทรงสั่งสอนให้คนทุกชั้นวรรณะ คนนอกศาสนาหันมาเลื่อมใสเข้าใจและปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างสิ้นเชิง วิธีสอน พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธศาสตร์หรือพุทธวิธีการสอนของพระองค์ เน้นการใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง^{๕๙}

^{๕๘} สิริมา กลิ่นกุหลาบ, “การศึกษามูลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำจ่านิยม”. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), ถ้อยแถลง.

^{๕๙} ประสาร ทองภักดี, *กลวิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ ๒ ระบบการสอน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖), หน้า ๑๗.

สมุน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนพระพุทธศาสนาไว้หลายประการ ดังนี้^{๖๐}

๑) สอนโดยบรรยายหรืออธิบาย ครูควรใช้ภาษาที่ง่ายให้อุปกรณ์การสอนทุกครั้งทีสอน อุปกรณ์ประกอบการสอนอาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์ เหตุการณ์และบุคคลตัวอย่าง

๒) สอนโดยการแก้ปัญหา เมื่อครูได้เร้าความสนใจของนักเรียนแล้ว ครูและนักเรียน ร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ และอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

๓) สอนให้ค้นคว้าและรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อเท็จจริงด้วยตัวเองอาจ แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม หรือให้ค้นคว้าเป็นรายบุคคล

๔) การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย

๕) การเล่าเรื่องจากจากประสบการณ์โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า

๖) การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งหรือการเล่าเรื่องโดยใช้วิธีการพูดแทนการเขียน โดยครูเป็นผู้วางขอบเขต และอธิบายวิธีการเรียงความให้

๗) การวิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

๘) ใ้หาปัญหาธรรมะ

๙) การแสดงบทบาทสมมติประกอบเรื่องหรือสุภาษิต

๑๐) ใช้เพลงประกอบการเรียนหรือสุภาษิต

๑๑) ใช้สมุดภาพและสมุดคำศัพท์

๑๒) การอ่านและการฟังนิทานชาดก

๑๓) การฝึกหัดมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาพบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรม ของพระพุทธศาสนาที่ได้ผลดีที่สุดคือ วิธีการที่พุทธองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ ประชาชนทุกหมู่เหล่า เน้นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง ดังนั้นพุทธวิธีการสอนจึงเป็นเรื่องที่ครูปัจจุบันควรสนใจศึกษาและ มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพ สังคมและกาลสมัยตามหลักไตรสิกขา เป็นพุทธวิธีการสอนอีก กระบวนการหนึ่งที่สามารถพัฒนา มนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และ สติปัญญา ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างสันติและมีอิสรภาพ เพราะการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นเป็น การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยสถานศึกษานำหลักพระพุทธธรรมสอดแทรกในการจัด

^{๖๐} สมุน อมรวิวัฒน์, พุทธวิธีสอน, การสอนโดยสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไตรธรรมสาร, ๒๕๒๘), หน้า ๘.

กิจกรรมการเรียนรู้ทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลัก พุทธธรรม มีการ ใช้สื่อประกอบการสอนที่ใกล้ตัวและเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ตรง ให้นักเรียนมีการแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรม มีการจัดกิจกรรมฝึกจิตและสมาธิ เพื่อเจริญ ปัญญา นิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้ทาง พระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นำหลักพุทธธรรมมาประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

๔. บทบาทของผู้บริหารด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์^{๒๑}

ผู้บริหารโรงเรียนจากอดีตที่ผ่านมา เรามองการพัฒนาเด็กเหมือนกระบวนการผลิต รถยนต์ในโรงงาน คือ ในการผลิตรถยนต์สักคันหนึ่ง ชิ้นส่วนแต่ละชิ้นจะถูกวางรออยู่ตามจุดต่างๆ โดย ที่ชิ้นส่วนแรกจะถูกวางบนสายพานการผลิต สายพานนั้นก็จะลำเลียงไปประกอบเข้ากับชิ้นส่วนอื่น ๆ หลาย ๆ ชิ้น หลาย ๆ จุด พอถึงจุดสุดท้ายก็ได้อัตโนมัติหนึ่งคันออกมาจาก สายพานการผลิต ซึ่งก็ เช่นเดียวกับการที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูทางกายที่บ้านจนโตพอที่จะเข้าโรงเรียน จากนั้นเด็กถูกส่ง ลำเลียงไปที่โรงเรียนเสร็จแล้วก็ถูกส่งลำเลียงต่อไปที่วัดเพื่อให้อบรม บ่มนิสัย ในที่สุดก็ได้ผลผลิต ออกมาเป็นคนที่มีความรู้ดีและความประพฤติดี นั้นเป็นเรื่องใน อดีต ปัญหาทุกวันนี้ก็คือเด็กออกจาก บ้านแล้วไปไม่ถึงโรงเรียน ไปหลงติดอยู่ตามสถานบันเทิง หรือห้างสรรพสินค้า เรื่องที่เด็กจะเลยไป เข้าวัดนั้นไม่ต้องพูดถึง อุปสรรคและปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชนจึงมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

๑. บ้าน วัดและโรงเรียนแยกกันทำหน้าที่ พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็กเพื่อเลี้ยงดูทาง ร่างกาย ไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจ โรงเรียนก็ทำหน้าที่เดียวคือสอนวิชาการ ไม่ มี หน้าที่อบรมศีลธรรม วัดก็อบรมศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่น

๒. ไม่มีการประสานกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน นั่นคือ เมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ อบรมศีลธรรมแก่เด็ก ก็ไม่พาเด็กไปวัด เมื่อโรงเรียนไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก ก็ไม่ พาเด็กไปวัดหรือไม่ นิมนต์พระมาสอนในโรงเรียน

๓. เมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองพาเด็กไปวัด พระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็กหรือเมื่อ โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียนก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน จึงต้องมีการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เช่นเดียวกับสภาพโรงเรียนวิสุทธิญาณด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้น โรงเรียนวิสุทธิ ญาณต้องมีการประสานสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน มีความ

^{๒๑} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิสุทธิญาณ, หน้า ๒๔-๒๕.

เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือ กันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนในสังคมด้วยวิถีแห่ง พุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุข ร่วมกัน และเป็นศิรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลังในลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้าน ของ สถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน

เมตตา ภิรมย์ภักดี ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าสถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินการตาม วิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและ คุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนจนเป็น สภาพที่เห็นได้ชัดเจน โรงเรียน วิถีพุทธจะต้องมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งจะ รับฟังความคิดเห็นหรือเพื่อการ ปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการ พัฒนาชุมชน สังคม ด้วยความเกื้อกูล กันอย่างต่อเนื่องซึ่งการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้าน บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สามารถ ดำเนินการได้ดังนี้^{๖๒}

๑) ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร เช่น อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกัน และกัน ยิ้มแย้ม เมตตา ทั้งผู้บริหารต่อครู ครูต่อครู ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อ ผู้ปกครองดังนี้

๒) ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมและการดำเนินงานที่ ส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ปลูกฝังให้มี การ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

๓) ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น และยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ เช่น นำเสนอเรื่องราวของผู้กระทำความดีต่าง ๆ แก่นักเรียนเป็นประจำยกย่องครู บุคลากร และนักเรียนที่มีความประพฤติเป็นแบบอย่างในเรื่องของการทำความดี ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความเป็นแบบอย่างที่ดีของครู บุคลากรและนักเรียนอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง

จากแนวปฏิบัติข้างต้นสามารถจัดกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ในสถานศึกษาได้ดังนี้

๑) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ วันครู เป็นต้น

^{๖๒} เมตตา ภิรมย์ภักดี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๗๗-๗๘.

๒) สถานศึกษานำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น

๓) สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชน โดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open house) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่น ดูแลทำความสะอาดโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้มีภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔) เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนสามารถใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา และหอประชุม เป็นต้น

๕) เป็นศูนย์กลางชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขายโดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

๖) ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรมเทศนา เชิญวิทยากรให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

๗) จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กิจกรรมด้านศาสนาต่าง ๆ เช่น การจัดการแข่งกีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้ปกครองร่วมนำอาหารมารับประทาน ร่วมกันจัดค่ายครอบครัวอบอุ่นด้วยคุณธรรม

๘) เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมชมนบ้านช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาครอบครัว เป็นต้น

๙) ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน เป็นต้น

๑๐) ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นของคนทั้งชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โรงเรียนควรส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตามหลักไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อครูด้วยกัน ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู และนักเรียนต่อนักเรียนสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิก อบายมุข การเสียสละ ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดี ยกย่อง เชิดชูและส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเผยแพร่ความดีของครูนักเรียน และบุคลากรในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

๕. บทบาทของผู้บริหารด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาการดำเนินการ จัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ ให้ทัศนะว่า การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ จะต้องดำเนินการและบริหารโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ทั้ง วัด ชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ผู้บริหาร ผู้เรียนและผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ผู้เรียนผู้บริหาร อาจารย์ ผู้ปกครองและทุกฝ่ายต้องการ การจัดสรรทรัพยากร จะต้องทั่วถึง โดยผู้บริหารทุกระดับจะต้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน หรือมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามต้องการ^{๖๓}

จังหวัดการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่าง ที่สถานศึกษา สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นเตรียมการที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ
๒. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม
๓. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
๔. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
๕. ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องที่เน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปญัตตธรรม
๖. ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และ นำ

^{๖๓} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ”: ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: เจปรีการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๗๒.

ผลสรุป จัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบตามขั้นตอนขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสังเขป มีดังนี้

๑. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑.๑ การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตร ในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบมีศรัทธาและความรู้ชัดเจนในหลักพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๑.๒ การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกัน พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญาเข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะ การพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่า จะเกิดขึ้นได้ไม่ยากสำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไปเช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนาจนถึงการ ประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๑.๓ การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญ ของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ

๒.๑ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปริสังเสวะ)

๒.๒ การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)

๒.๓ การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)

๒.๔ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ)

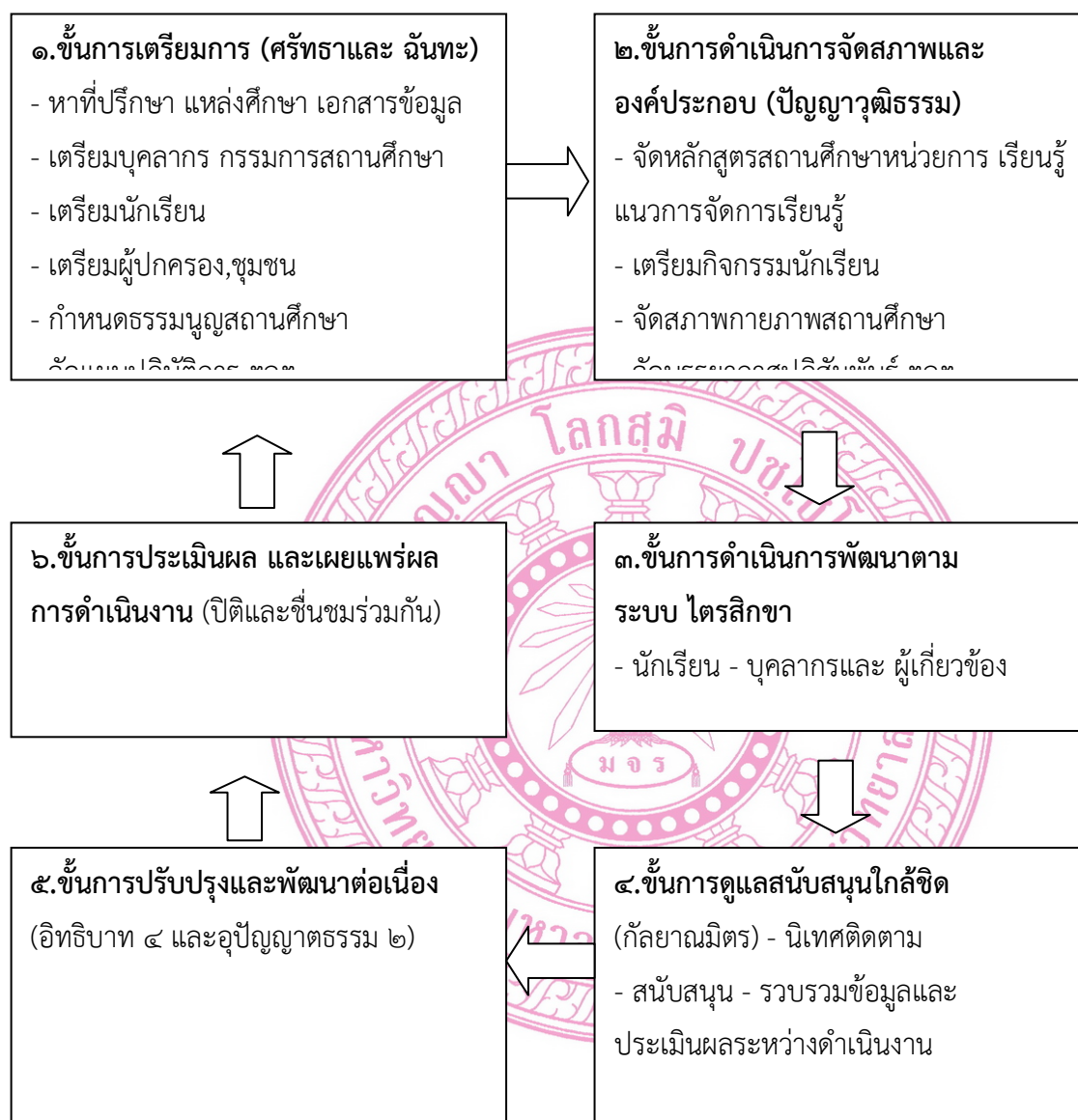
๓. การดำเนินการพัฒนาระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรม การเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น เป้าหมายของ

การพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์กรรวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนา ชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาต้องไม่ละเลย การพัฒนาบุคลากรของตนเองด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากร ได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา มากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการ พัฒนาบุคลากร และลักษณะบุคลากรที่เหมาะสม การพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบ ไตรสิกขานี้ จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิดจัดการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนา ผู้เรียนหรือต่อภารกิจที่สำคัญของขั้นตอนนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทาง วิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากร ข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้ อย่างเหมาะสมต่อไป

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการ ที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้ว กำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุပ္ปยุตตธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

๖. การประเมินผลและการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในระยะเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่ สรุป รายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำไป เป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มี ความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินงานและบริหารจัดการ ขั้นตอนการบริหารจัดการแสดงถึงภาพประกอบต่อไปนี้



แผนภาพที่ ๒.๑ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ^{๒๔}

อดิศัย โพธารามิก กล่าวว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมียุทธศาสตร์ที่สำคัญและจะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ ความรัก ความสมัครใจความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่ต้องรับการปฐมนิเทศ การเข้าร่วมโครงการด้วยตนเอง มีการปรับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไป ตามศักยภาพความพร้อมของ

^{๒๔} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๑๘.

โรงเรียน และกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานซึ่งเป็นแนวทางที่เสริม ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการบูรณาการให้เข้ากับระบบบริหารจัดการของโรงเรียน พร้อมทั้ง ประสานเครือข่ายด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญทุกองค์การ โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละภูมิภาค^{๖๕}

พระมหาพวงศรินทร์ ฐิตวิโส กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธต้องจัดระบบบริหารจัดการทั้งองค์การ ให้ใช้ ธรรมมาธิปไตย เพราะเป็นหลักธรรมที่ใหญ่กว่า อัตตา (ตัวตน) สมัครสมานสามัคคีด้วยสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ร่วมกับสาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึก) สืบต่อองค์การมิให้เสื่อมทรามด้วยอธิปไตยธรรม ๗ ซึ่งประมวล ได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้^{๖๖}

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
๒. พร้อมทำกิจไม่เกี่ยง ก่อน - หลัง
๓. ตั้งมั่นในหลักการไม่หาญหัก
๔. เคารพรัก พระ ปราชญ์ ผู้เฒ่าผู้ใหญ่
๕. คู่กันภัย มวลหมู่ มิให้หวนหวาด
๖. รักในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ศูนย์รวมใจ
๗. ส่งเสริมให้คนดี มีกำลัง นำสังคม

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธควรจัดการกิจเสริมวิถีพุทธ ไว้ดังนี้^{๖๗}

- ๑) สังเกตพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนทุก ๓ เดือน แล้วประชุมกันปรับแผนปฏิบัติการและปรับพฤติกรรมด้วยน้ำใจไมตรี
 - ๒) ครูทุกคนมีแฟ้มข้อมูลเพิ่มพูนหลักธรรม บันทึกธรรมประจำวัน
- กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้งในระดับชาติและระดับโรงเรียน จะยึดหลักการพัฒนาดังนี้การบริหารโครงการระดับชาติ จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่
๑. สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบโครงการ
 ๒. ผลิตสื่อ เอกสาร วิดีทัศน์ เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินการ

^{๖๕} อติชัย โพธารามิก, ผลงานกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๙๓.

^{๖๖} พระมหาพวงศรินทร์ ฐิตวิโส, บทสัมภาษณ์การศึกษาแนวพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๕๔๖, (ออนไลน์),แหล่งที่มา : <http://www.mub.ac.th>. (๒๑ มกราคม ๒๕๕๒).

^{๖๗} บุญนำ ทานสัมฤทธิ์, การกิจเสริมวิถีพุทธ, (เอกสารประกอบคำสอน), กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.๒๕๔๖.

๓. สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ และการจัดการกิจกรรมส่งเสริมลักษณะต่าง ๆ

๔. นิเทศ เยี่ยมเยียน ประเมินผลการดำเนินงาน

๕. สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์และผลของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นการบริหารโครงการระดับโรงเรียน จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

๑) ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากรทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์

๒) ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาของสถานศึกษาตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ

๓) ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๔) ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ

๕) นิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๖) เข้าร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์ ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาของตนต่อไป

สรุปว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้โรงเรียนวิถีพุทธบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จะต้องเริ่มต้นด้วยศรัทธา มีความเชื่อมั่นในผลสัมฤทธิ์ที่จะตามมา อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและสังคม โดยมีศรัทธาเป็นตัว ชักจูงเข้าไปสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยความพอใจ (ฉันทะ) หรือสมัครใจในการที่จะนำโรงเรียนสู่ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยการบริหารไปตามขั้นตอนที่สำคัญคือ การเตรียมการ การ ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การพัฒนาผู้เรียนและบุคลากร ผู้บริหารต้องให้การ สนับสนุนอย่างใกล้ชิด ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และประเมินผลอันเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย การบริหารจัดการโรงเรียน วิถีพุทธ จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สถานศึกษา ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานอย่าง แท้จริง

จากที่กล่าวมา การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ คือการที่ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งการส่งเสริมปัญญาเป็นเรื่องของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือร่วมใจกัน นำพาให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักวิถีพุทธ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

๒.๓.๖ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ^{๖๘}

ภาพอรรถาธิบายของโรงเรียนวิถีพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความ พยายามนำหลักพุทธ ธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดย ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการ ดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุข และได้พัฒนาสู่ชีวิต และสังคมที่ดีงามควบคู่กันไป เมื่อ โรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึง ความ เปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมา ที่เปี่ยมไปด้วย ความงดงามและคุณค่า เช่น

๑. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่าง ชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะทำให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กันที่คิดว่ายากจะไม่ได้สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครองครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ การยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้น และเกื้อกูลการพัฒนา ผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔. บุคลากรในโรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการ ทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่มขึ้น ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจนเพราะความเป็น วิถีพุทธช่วยกล่อมเกล่า

๕. โรงเรียนโดย ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างแก่สังคม อีกเป็นพลัง การพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป แนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียน วิถีพุทธแต่ละแห่งจะมี ความแตกต่างกัน ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ก้าวอย่างชัดเจนจะมี โอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่าง บูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้ เป็น คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่ารู้ทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

๒.๓.๗ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ^{๖๙}

^{๖๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๘๕-๘๗.

๑. หลักสูตรสถานศึกษา

๑.๑ สอดแทรก พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

๑.๒ เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑.๓ ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๑.๔ สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการใน ชีวิต และ บูรณาการไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน ศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารการจัดการเรียนรู้สาระ พระพุทธศาสนา

๒. ผู้สอน

๒.๑ เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

๒.๒ เป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้นและ สร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๓. กระบวนการเรียนรู้

๓.๑ พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๓.๒ จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

๓.๓ สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

๓.๔ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง สรุปรการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนตามแนววิถีพุทธ คือ ต้องบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยครูผู้สอนควรเป็นตัวอย่างที่ดีและควรใช้หลักกัลยาณมิตร ต่อผู้เรียน และใช้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ควรจัดโอกาสส่งเสริมและสร้างเสริม ปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

๒.๓.๘ การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ^{๗๐}

หลักการ

^{๖๙} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๓.

^{๗๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๙-๓๐.

การจัดการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพุทธนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้บรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนควรพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ให้มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้หลักพุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการ เรียนรู้ตามวิสุทธิพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

๑) หลักคิด

ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบวิธีการหลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของโรงเรียน แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรคือการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวันทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเอง และการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

๒) หลักทำ

แนวทางการพัฒนาบุคลากร เช่น

๑. วิเคราะห์สภาวะธรรมหรือภูมิธรรม ธรรมวุฒิ และลักษณะของบุคลากร

๒. ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ

๓. วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร

๔. จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรม และกิจกรรมพัฒนาจิต

๕. ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาเป็นแบบอย่าง เช่น

- การจัดอบรมใหญ่ประจำปี
- การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตเจริญปัญญาย่อยรายสัปดาห์ หรือรายเดือน
- การจัดกลุ่มสนทนาธรรม
- การจัดฟังเทศน์ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ
- การจัดศึกษาดูงาน หรือปฏิบัติธรรมในสำนักงานต่าง ๆ
- การส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง โดยจัดห้องสมุดและสื่อต่างๆให้ยืม หรือ

ใช้ศึกษาจัดห้องวิปัสสนา เป็นต้น

- การจัดกิจกรรมส่งเสริมการถือศีล ๕ เป็นวิถีชีวิต
- และการจัดส่งเสริมการประเมินผลปฏิบัติธรรม และสอบอารมณ์ (วิปัสสนา) เป็นต้น

คุณลักษณะสำคัญของบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ผู้บริหาร ครู อาจารย์และบุคลากรสถานศึกษาควรเป็นบุคคลที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ควร ละ เลิก

จากอบายมุข ปฏิบัติตนถือศีล ๕ เป็นนิจ เป็นผู้มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเอง และดำเนิน ชีวิตที่ดีงาม และสามารถเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำ ความดี มีความเป็น กัลยาณมิตรต่อศิษย์ทุกคนโดยสุจริตใจ

๒.๓.๙ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Administration) หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน โดยใช้ ทรัพยากรในการบริหารประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารจัดการ (Management) ทรัพยากรทั้ง ๔ ประการดังกล่าว คนถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะบุคคลเป็นผู้กำหนดการกระทำให้เกิดผลในความสำเร็จหรือความล้มเหลว โดยใช้เป็นคนกลางในการบริหารกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์ หรือการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น การบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) และการบริหารการศึกษา (Education Administration)^{๗๑}

การจัดการ (Management) เป็นคำที่ใช้ในการบริหารธุรกิจเอกชน ดังนั้น คำว่า “ผู้บริหาร” หรือ “ผู้จัดการ” จึงใช้เรียกผู้ดำรงตำแหน่งบริหารในระดับต่าง ๆ ของกิจการที่เป็นของรัฐ และของเอกชน ดังกล่าว^{๗๒}

การบริหารในฐานะที่เป็นศาสตร์ หมายถึง หลักการ ทฤษฎี กระบวนการ เทคนิค ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานขององค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่นโยบายที่กำหนด^{๗๓}

กระบวนการบริหาร หรือ วิธีการบริหารที่ได้รับการยกย่องมากที่สุด ได้แก่ วิธีการบริหารของ ลูเธอร์ กุลลิค และ เออร์วิค (Luther Gulick and Urwick) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ ๗ ประการ โดยได้เรียกว่า “POSDCoRB” ได้แก่^{๗๔}

^{๗๑} รุ่ง แก้วแดง, “พัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษา”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐรายวัน,(ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.thairat.co.th>. (๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๑).

^{๗๒} เมธี ปลัณธนานนท์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๒๕), หน้า ๖.

^{๗๓} นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔ , (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๗๔} ศิริอร ชันธหัตถ์, องค์การและการจัดการ,(กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, อักษรพัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔- ๕๒.

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างและแผนการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างสายงานการแบ่งส่วนในองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

๓. การจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การจัดตัวบุคคลเข้าตามสายงาน หรือ เป็นการบริหารงานบุคคลนั่นเอง ซึ่งจะประกอบด้วยงานหลัก ๆ คือ การจัดอัตรากำลังการสรรหาและพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานในหน่วยงาน หรือองค์กรให้ดีขึ้น

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชาและการดูแลการปฏิบัติงานภายในหน่วยงาน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานกิจการต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงานไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการดำเนินงาน

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดการทำงานงบประมาณ การควบคุมการใช้จ่ายเงินและทรัพยากรในการดำเนินงานของแผนงาน

นิตย สัมมาพันธ์ ได้กล่าวถึงการบริหารเชิงพุทธว่า คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาแม้จะมีมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งตามลักษณะเป็น ๙ อย่าง มีพระสูตร เป็นต้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วมี ๓ ประการ คือ ละชั่วทั้งปวง ทำดีให้บริบูรณ์ และทำใจให้บริสุทธิ์ ซึ่ง แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ “ศีลหรือวินัย” อันเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับมิให้ทำ กับ “ธรรม” คือ คำสั่งสอนหรือข้อที่ควรกระทำ^{๗๕}

นักบริหารทุกประเภท ตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์กร หน่วยงาน หมู่คณะ ครอบครัว ตลอดจนผู้บริหารตนเอง ควรมีวินัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่ คณะ ที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับฆราวาส คือศีล ๕ ซึ่ง การรักษาศีลจะได้ผลดีเมื่อมีเบญจธรรมประกอบหนุนหลังศีล ๕ เอาไว้เป็นคู่ ๆ เช่น ละเว้นจาก การฆ่าสัตว์ได้ ง่ายถ้ามีใจเมตตากรุณา เป็นต้น เบญจศีลได้แก่ (๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือใช้ ผู้อื่นฆ่า (๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้โดยอาการเป็นโจร (๓) เว้นจากการ ประพฤติผิดในกาม (๔) เว้นจากการกล่าวความเท็จ (๕) เว้นจากการดื่มน้ำเมา และเครื่องเสพติดให้โทษทั้งหลาย และ ประกอบด้วยเบญจธรรมได้เช่น (๑) เมตตา กรุณา (๒) สัมมาอาชีวะ ประกอบการหาเลี้ยงชีพในทาง

^{๗๕} นิตย สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ เอส พริ้นต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๓ - ๔๗.

ที่ชอบ (๓) มีความสันโดษ พอใจคู่ครองของตน (๔) มีความสัตย์ (๕) ความมีสติมั่นคง ไม่ประมาท ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ จะต้องมียุทธวิธีที่ประกอบกับศีลเรียกว่า “กรรมบถ ๑๐” หรือ “สุจริต ๓” คือ

๑) ความประพฤติสุจริตทางกาย ๓ ประการ ได้แก่

(ก) เว้นจากการฆ่าสัตว์

(ข) เว้นจากการลักขโมย

(ค) เว้นจากการประพฤติดินในกาม

๒) ความประพฤติสุจริตทางวาจา ๔ ประการ ได้แก่

(ก) เว้นจากการพูดเท็จ

(ข) เว้นจากการพูดส่อเสียด

(ค) เว้นจากการพูดหยาบคาย

(ง) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๓) ความประพฤติสุจริตทางใจ ๓ ประการ ได้แก่

(ก) ไม่โลภ มีความสำรวม และสันโดษ

(ข) ไม่โกรธ ไม่พยาบาทปองร้ายเขา

(ค) ไม่หลง เห็นชอบตามคลองธรรม

เบญจศีล เบญจธรรม และกุศลกรรมบถ ๑๐ นี้ เป็นเรื่องของฆราวาส คือ อุบาสกอุบาสิกา ได้แก่ ชาวพุทธทั้งหลายที่เป็นพุทธแท้ พุทธในทางปฏิบัติ มิใช่สักแต่ว่าเป็นชาวพุทธมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก ไม่รู้ความ แต่ผู้ใดที่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจนมี “ศีล ๕ ธรรม ๕ กรรมบถ ๑๐” โดยสมบูรณ์แล้ว จึงได้ชื่อว่าเป็น “มนุษย์” หมายถึงเป็นผู้ประเสริฐ เหมาะที่จะเป็น ผู้บริหาร

ธรรม แม้จะมีมาก แต่ก็แบ่งได้เป็นสองระดับ คือ ธรรมที่ให้ผลในทางโลกคือขั้นโลกียะ หรือขั้นพื้นฐานที่เป็นมนุษย์สมบัติ กับ ธรรมที่ให้ผลทางธรรมขั้นสูง คือขั้นโลโลกุตระ หรือขั้นนิพพานสมบัติ การศึกษาธรรมสำหรับคนทุกคน ทุกระดับ ทุกประเภทควรยึดหลักที่ ถูกต้อง ตามแนวคำสอน ทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่ ผู้ปกครองซึ่งหมายถึง พระมหากษัตริย์ ในยุคปัจจุบันผู้บริหารทุกระดับรวมทั้งหัวหน้าหมู่คณะ หัวหน้าครอบครัว และปัจเจกบุคคล ควรทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและหมู่คณะที่ใกล้ชิด ตลอดจนสังคมประเทศชาติ คุณธรรม ๑๐ ประการของผู้ปกครองนี้ เป็น เรื่องที่บัณฑิตได้รื้อกรองขึ้น เพื่อถวายเป็นโอวาทานุศาสน์แก่พระมหากษัตริย์ราชาเจ้าในอดีตกาล ซึ่งพระพุทธเจ้ารับมาว่าเป็น หลักธรรมในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์มิได้ปฏิเสธของดี ของผู้อื่น คุณธรรม ๑๐ ประการสำหรับ นักบริหารคือ (๑) ทาน (๒) ศีล (๓) บริจาค (๔) ซื่อตรง (๕) อ่อนน้อมถ่อมตน (๖) กำจัดบาป (๗) ไม่โกรธ (๘) ไม่เบียดเบียน (๙) อดทน (๑๐) มั่นคงในธรรม

๒.๓.๑๐ ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ^{๗๖}

กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่กับการพัฒนาทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม โดยส่งเสริมการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และรับทุกโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ผลที่เกิดขึ้นมีสถานศึกษาจากทุกสังกัดจำนวนมากให้ความสนใจและสมัครเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศเป็นจุดรับสมัครประสานงานและส่งเสริมการพัฒนา

กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมการพัฒนาด้านวิชาการเป็นหลัก และได้จัดทำเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” และเอกสารแนวคิดหลักการต่าง ๆ ในลักษณะเป็นหลักการกลางกว้างๆ และมีตัวอย่างบางส่วนให้โรงเรียนเป็นแนวในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตามความเหมาะสม

เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในเชิงเป้าหมายภาพรวมมีความชัดเจน และสามารถเป็นเครื่องมือแก่สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ในการนิเทศติดตามจนการทบทวนและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ จัดทำ “ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” ขึ้นโดยวิเคราะห์กำหนดจากเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นหลัก และได้รับการตรวจพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายคณะ ซึ่งคาดหวังว่า “ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” จะช่วยให้การดำเนินงานและการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในทุกระดับ เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสมและเป็นในแนวทาง หลักเดียวกัน

ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย ๔ ด้านใหญ่ คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (INPUT)

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยกำหนดเฉพาะปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักและส่งผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธเชิงเหตุและผลของการดำเนินการพัฒนาซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธมีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

^{๗๖} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๔๕ – ๕๓.

ตารางที่ ๒.๑ รายละเอียดตัวชี้วัดด้านปัจจัย (INPUT)

องค์ประกอบ (หลัก)	องค์ประกอบ (ย่อย)	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
๑. บุคลากรมี ลักษณะที่ดี	๑. ผู้บริหาร	๑. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือ ศิล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ๒. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ ๓. มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจในการทำงาน ๔. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นบถือและศรัทธาใน พระพุทธศาสนา
	๒. ครู	๑. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) มีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ๒. มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา ๓. รู้เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
๒ . การ บริหาร จัดการ ดำเนินการ อย่างมีระบบ	๑. ระบบบริหาร	๑. มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมายธรรมนุญ หรือแผนกล ยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธและบริหารกาดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บวร) มีส่วนร่วม ๓. ปลุกฝังศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับ บุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง ๔. ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน ๕. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่าง ต่อเนื่อง ๖. มีระบบตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้ มีการเสนอแนะ อย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
	๒. ระบบ บริหารหลักสูตร	หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
๓. กายภาพ และ สิ่งแวดล้อม	สภาพแวดล้อม	๑. จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียน เหมาะสม ๒. มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปใน

จัดอย่าง รอบคอบ		บริเวณโรงเรียน ๓. สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่นเรียบง่าย ใกล้ชิด ธรรมชาติ ๔. บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติดอบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด
--------------------	--	--

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (PROCESS)

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ กำหนดโดยวิเคราะห์จากเอกสาร “แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นหลัก ซึ่งเป็นเอกสารเชิงหลักการ และแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ใช้เป็นหลักทั่วประเทศ

การกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจนรอบคอบ มีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิดคือ “โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา และบูรณาการในวิถีชีวิต”

ตารางที่ ๒.๒ รายละเอียดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (PROCESS)

องค์ประกอบ (หลัก)	องค์ประกอบ (ย่อย)	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
๑. การเรียน การสอนที่ บูรณาการ ไตรสิกขา	๑. กระบวนการ จัดการเรียนรู้	๑. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ๒. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และ แก้ปัญหา ๓. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ๔. จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอน และใน กิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน
	๒. การใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้	๑. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่ เสมอ ๒. นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิดชูภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียน สม่ำเสมอ ๓. จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนาสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งการ

		เรียนรู้ประจำของโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง
	๓.การวัดผลและประเมินผล	มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามหลักภาวนา ๔ (กายศีล สมาธิ ปัญญา)โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง

(ต่อ) ตารางที่ ๒.๒ รายละเอียดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (PROCESS)

องค์ประกอบ (หลัก)	องค์ประกอบ (ย่อย)	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
๒.บรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ ที่เป็น กัลยาณมิตร	บรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริม “การ สอนให้รู้ ทำให้ ดู อยู่ให้เห็น”	๑. ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้มมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อนักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ๒. ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ ๓. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็น ตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ๔. ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ
๓.กิจกรรม พื้นฐาน วิถีชีวิต	๑. กิจกรรม พื้นฐานชีวิต ประจำวัน	๑. ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) ๒. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
	๒. กิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา	๑. ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็น คุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล ๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก และศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำและในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต ๓. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาและ สืบทอดพระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัดด้านการผลิต (OUTPUT)

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต กำหนดเฉพาะผลที่เกิดกับผู้เรียน กำหนดโดยวิเคราะห์จาก หลักภาวนา ๔ คือ มืองค์ประกอบด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การกำหนดปัจจัยด้านนี้ เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิด คือ “ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา ๔) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข”

ตารางที่ ๒.๓ รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลผลิต (OUTPUT)

องค์ประกอบ (หลัก)	องค์ประกอบ (ย่อย)	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
พัฒนากาย ศีล จิตและปัญญา อย่างบูรณาการ (ภาวนา ๔)	๑. กาย (กายภาพ)	๑. บริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมได้ คุณค่าแท้ ๒. การดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย ๓. ดำรงชีวิตเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
	๒. ศีล (สังคัม)	๑. มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ๒. มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ๓. สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต
	๓. จิต (จิตใจ/อารมณ์)	๑. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ ๒. มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปัน) ต่อกัน ๓. ทำงานและเรียนรู้ อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร ๔. มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน
	๔. ปัญญา	๑. มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ๒. รู้บาปบุญ คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ ๓. ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางาน อยู่เสมอ ๔. รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (OUTCOMES/IMPACT)

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบกำหนดจากผลการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่สถานศึกษาดำเนินการทั้งระบบก่อให้เกิดผลดีอย่างต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยบ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัด และราชการอื่น การกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้าง

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์ให้เกิด คือ “บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดความสามารถสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง”

ตารางที่ ๒.๔ รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (OUTCOMES/IMPACT)

องค์ประกอบ (หลัก)	องค์ประกอบ (ย่อย)	ข้อบ่งชี้คุณภาพ
บวรได้รับ ประโยชน์ จากการพัฒนา โรงเรียนวิถี พุทธ	๑. บ้าน ผู้ปกครองและ ชุมชน	๑. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพิ่มขึ้น ๒. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น
	๒. วัด	วัดได้ศาสนทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนา มากขึ้น
	๓. โรงเรียน	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่นศรัทธาและได้รับความ ร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)

จุดมุ่งหมายการพัฒนาตัวชี้วัดฯนี้เพื่อให้โรงเรียนวิถีพุทธนำไปเป็นเครื่องมือในการทบทวนและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้นและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม หรือประเมินผลการพัฒนา

สำหรับเกณฑ์ความคาดหวังหรือเกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัดฯ แต่ละด้านโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องสามารถกำหนดตามความเหมาะสมของสภาพและเงื่อนไขความพร้อมของตนเอง มีการปรับปรุงได้ตามความเหมาะสมของช่วงเวลาและพัฒนาที่มีในส่วนการกำหนดรายละเอียดเกณฑ์การประเมินตามตัวชี้วัดฯ ของกระทรวงศึกษาธิการเอง ซึ่งเป็นเกณฑ์กลาง ว่าจะได้มีการศึกษาพัฒนาให้รอบคอบเป็นลำดับไป

๒.๔ การจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก๑๑/๒๕๔๔ เรื่อง การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย ได้กำหนดจุดหมายข้อ ๑ ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานความรู้เป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรได้กำหนดให้มี มาตรฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ๑๒ ปี หรือมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกรมวิชาการ ได้มีหนังสือลงในวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สถานศึกษาควรจัดให้ ผู้เรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อเน้นความเป็นคนดี มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในกลุ่มสาระ ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม มีดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒ ยึดมั่นในหลักศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขระดับประถมศึกษาเพิ่มเนื้อหาสาระ และเวลาเรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังนี้

๑. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สพข.) ปรับหน่วยย่อยเป็น ๓ ของหน่วยที่ ๔ จาก “ศาสนาในประเทศไทย” เป็น “พระพุทธศาสนา” กำหนดให้เรียน ๖๐ คาบตลอดปีทุกชั้น

๒. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะ (สสน.) ให้เปลี่ยนคำว่า “จริยศึกษา “พระพุทธศาสนา” (ภาคศีลธรรม) และกำหนดให้เรียน ๑๘๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้นโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ได้กล่าวถึง การจัด

สาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรม และจริยธรรมได้เหมาะสมกับบริบทของ สถานศึกษาในข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร

๑) พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๒) ประกวดมรยาทชาวพุทธ

๓) กิจกรรมค่ายพุทธบุตร

๔) กิจกรรมบริการจิตเจริญปัญญา

๕) เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา

๖) บรรพชาสามเณรคู่ร้อน๙๙

๒. กิจกรรมประจำวัน / ประจำสัปดาห์

๑) กิจกรรมหน้าเสาธง

- กิจกรรมที่กระทำเพื่อระลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา

- กิจกรรมพุทธสุภาษิตวันละบท

- กิจกรรมนั่งไหว้พี่

- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องอย่างมีสติ

๒) กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน

- กิจกรรมเดินเข้าโรงอาหารอย่างมีสติ

- กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทาน

- กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติเช่น มีกติกากว่า ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ

- กิจกรรมนั่งสมาธิ ๕ นาที ก่อนเข้าห้องเรียน

๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์

- กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ

- กิจกรรมท่องเที่ยวอาขยานสร้างสมาธิ

๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์

- กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์

- กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระ)

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาส วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓.๑ กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกิจกรรมดังนี้ ทำบุญตักบาตร ฟังเทศนา เวียนเทียน

๓.๒ หล่อเทียนเข้าพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียน

๓.๓ สถานศึกษาจัดบรรยายภาควันสำคัญทางศาสนาโดยระดับจังหวัดสี่เหลียงเชิญ ธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา

๔. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

- กิจกรรมไขปัญหาธรรม

- กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี

- กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี

- กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม

- กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา

- กิจกรรมสมานานศิลป์ในวันพระ

- กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ

- กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูตอนรับทักทายนักเรียน ด้วยกิริยาวาจา อ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา^{๗๗}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สพฐ. ๒๙๓/๒๕๕๑ เรื่องให้ใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ได้กำหนดจุดหมายข้อที่ ๑ ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม

^{๗๗} ตลอดปีทุกชั้นโรงเรียนวิถิพุทธ (๒๕๔๗,หน้า ๙๗ – ๑๐๐)

จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่พึงงามพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม^{๗๘}

สรุปว่าการจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรม และจริยธรรมที่จะประสบความสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีคุณธรรม การบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็น กัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม พร้อมกันนั้นโรงเรียนเปิดกว้างสู่ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

๒.๕ การบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

๒.๕.๑ การบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นหมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาทุก ๆ อย่างที่ คณะบุคคลองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษา ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนา สมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน ให้ได้ผลผลิต คือบุคคล ดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมี ประสิทธิภาพของสังคม โดยมีกระบวนการบริหารที่เป็นระบบโรงเรียน ในการบริหารงานใดๆ ก็ตาม การจัดการเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งผู้บริหารหรือผู้จัดการต้อง ดำเนินการเพื่อให้ การจัดการนั้นบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

สถล บุรารักษ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา คือการพัฒนาบุคคลในด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม อย่างสมดุลและกลมกลืนอีกทั้ง เสริมสร้างคุณลักษณะและปลูกฝังค่านิยมที่ดี ให้เป็นคนที่คิดเป็น ทำเป็น ทำงานอย่างเป็นระบบรู้จัก รักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน เข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ

^{๗๘} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้าน^{๗๙}

พิสมัย ถิระแก้ว ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา” สรุปได้ว่าการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุขและเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข^{๘๐}

สุวัช ศรีวัช กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดการธุรกิจทางการศึกษาที่จะต้องใช้งบจ่ายต่างๆ จำนวนมาก หากมีการจัดการที่ดีแล้วจะประหยัดกำลังคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และเวลาได้อีกมาก โรงเรียนจัดเป็นองค์กรขนาดเล็ก ในการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีขบวนการจัดการอย่างเป็นระบบที่ดีพอ^{๘๑}

ปรีชา คัมภีรปกรณ กล่าวว่าในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ก็เช่นเดียวกับการบริหารองค์การในรูปแบบอื่นๆ คือจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ อย่างคือ คน(Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Management) แต่แตกต่างกันที่ว่าการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนประถมนั้นเป็นการจัดการการบริการเพื่อให้เกิดการจัดการที่ดีแก่ ผู้เข้ารับการบริการคือนักเรียน และผลจากการบริการ คือผู้รับบริการมีความรู้ความสามารถ และทักษะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือตามที่สังคมต้องการ ถ้าวัตถุประสงค์ของโรงเรียน กับความต้องการของสังคมสอดคล้องกันการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความสำคัญมี ความจำเป็นอย่างมาก^{๘๒}

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง การวางแผนการจัด องค์การ การเร่งรัดและควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้ดำเนินงาน ทั้งหมดบรรลุจุดประสงค์ที่โรงเรียนได้ตั้งเป้าหมายไว้ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เห็นอย่างชัดเจน ว่า ถ้าหากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีแล้ว การดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา อาจจะ ต้องพบอุปสรรคมากมาย ซึ่งการจัดการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความสำคัญและ ถ้าผู้บริหารมี การบริหารจัดการที่ดีโรงเรียนประถมศึกษานั้นจะเป็นแหล่งวิชาการ

^{๗๙} สดล บุรารักษ์, การศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๘๐} พิสมัย ถิระแก้ว, การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๔๙.

^{๘๑} สุวัช ศรีวัช, การจัดการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : นาน มีบุ๊ค, ๒๕๓๒), หน้า ๑๖-๔๕ .

^{๘๒} ปรีชา คัมภีรปกรณ, กระบวนทัศน์ทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕๗-๑๕๘.

ให้กับชุมชนและเป็นแหล่ง plugged ประชาธิปไตย เป็นแหล่งฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพด้วย

๒.๕.๒ ขอบข่ายของการบริหารการศึกษาระดับโรงเรียนประถมศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษานั้นจะต้องรับผิดชอบในการจัดการทุกอย่างของโรงเรียน และโดยพิจารณาได้จากบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนประถม ดังนี้

๑. หน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาของสังคม มีหน้าที่หลักดังนี้

๑) จัดการศึกษาโดยการอบรมความรู้ในด้านต่างๆ แก่สมาชิก ในชุมชนทั้งที่เป็น ความรู้ด้านวิชาการ ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพเพื่อส่งเสริมให้มีทักษะและความชำนาญจนสามารถนำไป พัฒนาอาชีพของตนในชุมชนนั้นๆได้เป็นอย่างดี

๒) ให้ความร่วมมือและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกใน ชุมชนนั้นอย่างใกล้ชิดทุก ๆ ด้านเช่น ปัญหาด้านยาเสพติด

๓) จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางรวมแหล่งความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อบริการชุมชนให้ พัฒนาไปในทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนและชุมชนให้มีความ ใกล้ชิดกัน เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน

๒. หน้าที่ในฐานะที่เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีหน้าที่หลักดังนี้ ๒.๑ ให้การศึกษา อบรมสั่งสอนชั้นมูลฐานแก่เยาวชนในวัยเรียน โดยทั่วถึงเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาด้านทักษะ ความรู้ ตลอดจนเจตคติเพื่อให้เป็นประโยชน์

๑) ให้การศึกษาภาคบังคับแก่เยาวชนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับ ตามหลักสูตร ประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

๒) ปฏิบัติงานต่างๆให้เป็นไปตามแบบแผนและนโยบายของทาง ราชการ

๓) จัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งกลางชุมชน ทั้งในด้านบริการ วิชาการและการพัฒนา ชุมชนจากบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าว อาจสรุป ได้ว่าโรงเรียนประถม นั้น ไม่ได้มีหน้าที่ในด้านการให้การศึกษาและอบรมแก่เยาวชนเท่านั้น ยังต้องเป็นศูนย์กลางแห่งความรู้ และการบริการในด้านต่างๆ ให้แก่ชุมชนนั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสมาชิก ในชุมชนนั้นได้อย่างดียิ่ง

๒.๕.๓ การกิจของการจัดการศึกษา

วิจิตร ศรีสอ้าน ได้กล่าวถึง การกิจในการจัดการศึกษาไว้ว่ามีขอบเขตกว้างขวางมาก จาก การวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับการกิจของการจัดการศึกษาอย่าง กว้างขวางของสหรัฐอเมริกา ได้ทำให้เกิด แนวการจำแนกการกิจของ การจัดการศึกษาออกเป็น ๓ แนว กล่าวคือ

๑. จำแนกภารกิจตามลักษณะและขอบข่ายของงาน จำแนกตาม ความรับผิดชอบได้เป็น ๔ ภารกิจหลักคือ

- ๑) ความสัมพันธ์กับชุมชน
- ๒) ปรับปรุงส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา
- ๓) การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร
- ๔) การจัดหาและดูแลเรื่องการเงิน อาคารสถานที่ และอุปกรณ์

๒. จำแนกภารกิจตามบทบาทและพฤติกรรมการบริหาร แนวนี้จำแนกตามบทบาท (Role) และพฤติกรรม (Behavior) ของผู้บริหารการศึกษาเป็นต้นแปรในการวิเคราะห์โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ พบว่า พฤติกรรมพึงประสงค์ของ ผู้บริหารการศึกษามี ๙ ประการ ดังนี้

- ๑) กำหนดเป้าหมาย
- ๒) กำหนดนโยบาย
- ๓) กำหนดบทบาท
- ๔) ประสานงาน
- ๕) ประเมินประสิทธิภาพ
- ๖) ทำงานกับผู้นำชุมชนเพื่อการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา
- ๗) ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ๘) การให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- ๙) การติดต่อสื่อสาร

๓. จำแนกภารกิจตามเกณฑ์สมรรถภาพของผู้บริหาร การจำแนก ตามภารกิจที่รับผิดชอบ (Competency Pattern) ตามแนวนี้นี้มักจะสนใจงานของผู้บริหาร และ การพัฒนาสมรรถภาพเพื่อให้ผู้บริหารปฏิบัติงานต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพศูนย์ พัฒนาการบริหารการศึกษาประจำภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ได้จำแนกภารกิจสำคัญด้านต่างๆ ของการจัดการศึกษาออกเป็น ๘ ภารกิจดังต่อไปนี้

- ๑) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน
- ๒) กิจกรรมนักเรียน
- ๓) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- ๔) บุคลากรของโรงเรียน
- ๕) อาคารสถานที่
- ๖) ยานพาหนะ
- ๗) การจัดระบบงาน

๘) งานธุรการและการเงิน^{๘๓}

กมล สุดประเสริฐ ได้ยกตัวอย่างการบริหารจัดการโรงเรียนในฟลอริดา ออกเป็น ๘ ประการ คือ

- ๑) กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
- ๒) กำหนดภาระหน้าที่ของโรงเรียน
- ๓) กำหนดงานหลักของการพัฒนาด้านต่างๆ
- ๔) กำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐาน
- ๕) กำหนดแผนยุทธศาสตร์
- ๖) ลงมือทำตามแผนที่วางไว้
- ๗) ประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อศึกษาปรับปรุงให้ได้ตามเป้าหมาย
- ๘) ทำรายงานเสนอให้สาธารณชน^{๘๔}

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของประเทศไทยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดภารกิจการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียน ประถมศึกษาออกเป็นงานต่าง ๆ ได้ ๖ งานดังนี้ งานวิชาการ งานธุรการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ชุมชนอาจสรุปได้ว่า ภารกิจของการจัด การศึกษา มีขอบข่ายเกี่ยวข้องกับงานต่างๆ ดังนี้

- ๑) ด้านปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน
- ๒) ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- ๓) ด้านบุคลากร
- ๔) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน
- ๕) ด้านการจัดการ และการบริหาร
- ๖) ด้านกิจการนักเรียน
- ๗) ด้านสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน^{๘๕}

ดังนั้นข้อสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับปัญหาและ ความต้องการของท้องถิ่นเนื่องจากคนในชุมชนเป็นผู้ที่รู้ดีกว่าใครและลูกหลานของเขาต้องการ อะไรจากกระบวนการ

^{๘๓} วิจิตร ศรีสอาน, กระบวนการกลุ่มศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒.

^{๘๔} กมล สุดประเสริฐ, **จิตสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๘๕} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑), หน้า ๘

ศึกษาและการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนเองอาศัย ซึ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การดำเนินการด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการศึกษาให้มากขึ้นโดย โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติ ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติที่ดี เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นสมาชิกที่มีของสังคม เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพในระบบการผลิต ที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ และเพื่อให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอาศัยความร่วมมือจากชุมชน โดย การศึกษาข้อมูลในทรรศนะของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการที่จะสร้างความผูกพันและความเข้าใจอันดีรวมถึงแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงาน กลุ่มบุคคล และประชาชนในเขตชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนและชุมชน

๒.๕.๔ บทบาทของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๓ ซึ่งว่าด้วยสิทธิของคนไทย มาตรา ๔๓ วรรค ๒ กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติจากข้อกำหนดดังกล่าวส่งผลให้พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้กำหนดให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ (All for Education) ดังเช่น ใน มาตรา ๘(๒) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ มาตรา ๙(๒) มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา ๙(๕) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา มาตรา ๙(๖) “การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น..”

จากข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าวทำให้ทุกโรงเรียนต้องเพิ่มการสนับสนุนและหาแนวทางให้ผู้ปกครองชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการจัดการศึกษา เมื่อผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของลูกในโรงเรียน จะเกิดผลลัพธ์ทางบวกหลายประการซึ่งมีแนวทางการดำเนิน กิจกรรมที่โรงเรียน สามารถจัดเพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา มีดังนี้

๑) การเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการบริหารและการจัดการ

- ร่วมกำหนดเป้าหมาย
- การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนแผนการพัฒนาโรงเรียนแผนปฏิบัติการประจำปี
- จัดหาทุนการศึกษา
- การพัฒนาอาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก

- การจัดตั้งผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหมู่บ้าน
- การจัดโครงการเยี่ยมบ้าน
- การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

๒) การเข้ามามีส่วนร่วมด้านวิชาการ

- เป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่บ้าน
- การเป็นวิทยากร
- การเป็นผู้ช่วยครู คือ ให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมเยียนหรือสังเกตการณ์ในโรงเรียน
- การเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้
- เป็นผู้ร่วมประเมินผลในปีการศึกษาแต่ละปี

๓) ด้านกิจกรรมอื่น ๆ

การนำผู้ปกครองชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นเรื่องที่ดีและประโยชน์ ทั้งแก่โรงเรียนและผู้ปกครองชุมชน และที่สำคัญที่สุด คือ เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน^{๘๖}

ความประพฤตินักเรียน โรงเรียนเห็นว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการอุปการะ เลี้ยงดูสั่งสอนอีกทั้งเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการเสริมสร้างให้นักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลาน ของผู้ปกครองทุกท่านเป็นผู้รู้ใฝ่เรียน ในการศึกษาวิชาและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตอันจะเป็น พลเมืองดีของสังคม จึงขอความร่วมมือจากท่านผู้ปกครอง ดังต่อไปนี้

๑) ดูแลนักเรียนของท่านให้ไปโรงเรียนสม่ำเสมอโดยให้ทันเวลา เข้าแถวเวลา ๐๗.๕๐ น. เพราะการมาโรงเรียนสายจะทำให้นักเรียนไม่ได้ทราบเรื่องราวชี้แจง การอบรมหน้าแถว อันจะทำให้ เกิดปัญหากับตนเองและผู้ปกครอง

๒) ให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียนหรือเครื่องแบบในวิชา กิจกรรมให้ถูกต้องตาม ระเบียบของโรงเรียน เพราะการแต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบหรือไม่ เรียบร้อยจะเป็นการทำลาย ชื่อเสียงของตนเองและของโรงเรียน ทั้งนี้ นักเรียนอาจถูกลงโทษใน ชั้นผิดวินัยอย่างร้ายแรง

๓) ไม่ควรให้นักเรียนสวมใส่สิ่งของเครื่องประดับอันมีค่า เช่น สร้อย แหวน ต่างหู นาฬิกา ข้อมือ และอื่น ๆ อันเป็นการสร้างนิสัยฟุ่มเฟือยอันไม่เหมาะสม กับสภาพนักเรียน

๔) ควรควบคุมรายจ่ายของนักเรียน ให้เป็นไปด้วยความประหยัด มัธยัสถ์ให้พอใช้จ่าย ในการมาโรงเรียน หรือการซื้ออุปกรณ์ในการศึกษาเท่านั้น

๕) การชำระเงินสนับสนุนการศึกษา ในกรณีที่ผู้ปกครองฝากเงิน กับนักเรียนให้ตรวจสอบ ใบเสร็จรับเงินที่ทางโรงเรียนออกให้เป็นหลักฐานทุกครั้ง หากนักเรียน ไม่มีใบเสร็จรับเงินแสดงว่า

^{๘๖} นงรัตน์ ศรีพรหม, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก: ตระกูลไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๔.

นักเรียนไม่ได้นำเงินไปชำระตามกำหนด และถ้าท่านได้รับใบเสร็จ จากนักเรียนแล้วกรุณาเก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานด้วย

๖) ไม่ควรให้นักเรียนเที่ยวเตร่ตอนกลางคืน หรือดูโทรทัศน์จนดึก เว้นแต่ไปทำธุระกับผู้ปกครองเพราะการกระทำดังกล่าว จะส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนต่ำ หรือมีความประพฤติไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน

๗) หมั่นดูแลตรวจสอบการมาโรงเรียน และการกลับบ้านของ นักเรียนทุกวัน หากนักเรียนกลับบ้านผิดเวลา กรุณาสอบถาม หากมีข้อสงสัยในพฤติกรรมให้ผู้ปกครองติดต่อสอบถามโรงเรียนได้ทันที

๘) ตรวจสอบรายงานผลการเรียนที่ทางโรงเรียนส่งมาทุกครั้ง และ กรุณาเขียนแสดงความคิดเห็นและแจ้งพฤติกรรมของนักเรียนที่ปรากฏทางบ้านตามความเป็นจริงเพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาของนักเรียนของท่าน

๙) ช่วยตักเตือนและดูแลความประพฤติของนักเรียน ต่อไปนี้ เล่นการพนัน ลักทรัพย์ ต้มสุรา หรือของมีเมาทุกชนิด สูบบุหรี่ หรือของเสพติดให้โทษ ประพฤติตนพาลเกร

๑๐) เพื่อความสะดวกในการติดต่อระหว่างโรงเรียนและบ้าน หาก มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยกรุณาแจ้งที่อยู่ใหม่ให้ทางโรงเรียนทราบทุกครั้ง

๑๑) ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือกับครูอาจารย์ในการดูแล นักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้วยการหมั่นตรวจสอบนักเรียนทุกครั้ง และหมั่นไปพบปะกับทางโรงเรียน ตามโอกาส เช่น การประชุมผู้ปกครอง ฯลฯ และถ้าหากทางโรงเรียนมีหนังสือเชิญผู้ปกครองไปพบ กรุณาไปพบตามกำหนดหรือติดต่อกับทางโรงเรียนทันที

๑๒) หนังสือหรือสื่อลามก ห้ามนักเรียนนำมาอ่านหรือแลกเปลี่ยน กันอ่านทั้งในและนอกเวลาเรียนอย่างเด็ดขาด (โรงเรียนสตรีอุปสรรสวรรค์ บทความใน อินเทอร์เน็ต)

สรุปได้ว่า ผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับตัวนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารโรงเรียนเพราะโรงเรียนต้องสื่อสารและประสานงานกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีองค์กรและคณะบุคคล ที่มีบทบาทและสามารถประชาสัมพันธ์งานโรงเรียนได้ดี ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและผลงานการวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการได้มีผู้ศึกษาไว้จำนวนมากซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าและนำมาดังนี้

พระภุชงค์ หนูมาก ได้วิจัย เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน(บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ได้พบผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง กับข้อมูลระดับการปฏิบัติต่อกระบวนการ การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ อายุ ประเภท กลุ่มตัวอย่าง และขนาดโรงเรียนต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน และมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่ ต่างกัน แต่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว อาชีพ รายได้ และ ระยะเวลาที่เข้าร่วมต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน และมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน^{๘๗}

สมคิด โพธิ์จุมพล ได้วิจัย เรื่อง การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑ พบว่า การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบ ดังนี้^{๘๘}

๑) ด้านปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีลห้า ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน การบริหารจัดการศึกษา ต้อง เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้าโดยรวมทั้ง บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนด วิสัยทัศน์จัดทำหลักสูตร ปรับปรุงภูมิทัศน์และปรับปรุงกายภาพและสิ่งแวดล้อม

๒) ด้านกระบวนการ สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทุกช่วงชั้น มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีที่หลากหลาย รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกับพระสงฆ์ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

^{๘๗} พระภุชงค์ หนูมาก, “กระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธ”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,๒๕๔๘), บทคัดย่อ

^{๘๘} สมคิด โพธิ์จุมพล, “การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียน บ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

๓) ด้านผลผลิต โรงเรียนเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองผือ ๑๔ ประการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย

วาสนา ต๊ะกาบโค ได้วิจัย เรื่อง การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑ ได้พบว่า การดำเนินการของสถานศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑ มีการ ดำเนินงานทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดการด้านกายภาพและ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านกระบวนการประกอบด้วย การเรียนการสอนที่บูรณาการ ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร การจัดกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต ด้านผลผลิต ประกอบด้วยการพัฒนา ศีล จิต และปัญญาอย่างบูรณาการ ของผู้เรียน และด้านผลกระทบ ประกอบด้วยบ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน (บวร) ได้รับประโยชน์ จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก^{๘๙}

๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา ได้มีผู้ค้นคว้าทำงานวิจัยในเรื่องนี้มีจำนวนมากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและได้นำมาดังนี้

จรง สุขเกษม ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ประกอบด้วย^{๙๐}

๑) การบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้ และวิถีชีวิต

^{๘๙} วาสนา ต๊ะกาบโค, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๙๐} จรง สุขเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

(การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตาม กระบวนการและ ขั้นตอนทั่วไปมาปรับใช้

๒) การบริหารงบประมาณ ที่สำคัญ ๆ คือในด้านการจัดตั้งงบประมาณ มีการกำหนด พุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์โรงเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ มีการจัดสรร เบิกจ่าย งบประมาณและรายงานผลตามปกติ ด้านการระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ ทรัพยากรในชุมชนร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพ และ ด้าน การตรวจสอบติดตามและประเมินผล คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วม

๓) การบริหารงานบุคคล ที่สำคัญ ๆ ด้านการวางแผนและการสรรหา มีการกำหนดให้กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน โดยมีการจัดหาที่ ปรีกษา เช่น พระภิกษุ คฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาเสนอแนะด้านการพัฒนาบุคลากรและวินัย มี การพัฒนาบุคลากรตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีพุทธมุ่งหวังให้เกิด คุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียน ครู เป็นแบบอย่างที่ดี มี ความเป็นกัลยาณมิตร ด้านการสร้างขวัญ กำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากร ภายนอก ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และด้านการประเมินบุคลากร มีการให้ผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน มีส่วนร่วมในการ ประเมินผลการปฏิบัติงาน

๔) การบริหารทั่วไป ที่สำคัญ ๆ คือด้านการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน มีการจัดการ กิจกรรม เสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการดำเนิน ชีวิตของผู้เรียนที่เน้น การปฏิบัติตามคุณธรรม ในครอบครัวไทย ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม มีการสร้างบรรยากาศ อาคารสถานที่ ห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการประชุมชี้แจง และเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมใน ภารกิจต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรม ร่วมกันระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน และด้านการ ประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายมี การจัดให้มีเครือข่ายเพื่อแสวงหาความร่วมมือตามโครงการ วิถีพุทธในด้านต่าง ๆ กับบุคคล สถานศึกษา องค์การหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต๓ พบว่า^{๙๑}

^{๙๑} พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์, “การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียน วิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๑. สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านแต่ละด้านมีการปฏิบัติทุกด้าน โดยปฏิบัติมากที่สุดในด้านการวางแผนวิชาการ และปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ในด้านการนิเทศการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

๑.๑ ด้านการวางแผนงานวิชาการ มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาจุดมุ่งหมาย หลักสูตรสถานศึกษาของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

๑.๒ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่องการจัดเตรียมเครื่องมือและวัสดุ อุปกรณ์

๑.๓ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวพุทธธรรม และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวพุทธธรรม

๑.๔ ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาจากสื่อการเรียนรู้ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง การจัดทีมฝึกงานทดลองวิธีการสอนตามแนวพุทธธรรม

๑.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องติดตามผลการวัดผลและประเมินผลเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และปฏิบัติน้อยกว่า เรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดประเมินผลเพื่ออ้างอิงตรวจสอบและพัฒนา

๒. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ และความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนา ไม่ได้กำหนดขึ้น เนื่องจาก มีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้านและทุกเรื่องในแต่ละด้านข้างต้น

จากการทบทวนงานวิจัยสรุปได้ว่าการบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถแยกออกเป็นหลายด้าน ดังนี้ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามแนววิถีพุทธ

งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามแนววิถีพุทธนั้นมีผู้รู้และผู้วิจัยจำนวนมากได้ค้นคว้าไว้ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

สุรชาติ อินแปลง ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านดัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้^{๙๒}

๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ มีการเตรียมบุคลากร ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผลและเผยแพร่

๒) ด้านการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ มีการบูรณาการ หลักสูตรสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขาผ่านกระบวนการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง สอนให้รู้ อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้านนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๓) ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือน กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔) ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรม ศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ดู อยู่ให้เห็นเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

๕) ด้านการก่อกลุ่สัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เปิดโอกาส ให้ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

บำรุง แสณณรงค์ ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่า^{๙๓}

๑. การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในเป็นด้าน ๆ คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

^{๙๒} สุรชาติ อินแปลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๙๓} บำรุง แสณณรงค์, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร” สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรม แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาด โรงเรียน เป็นต้นนี้

๒.๑ ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาใน รายด้าน คือ ด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกันส่วนในด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูที่ผ่านการอบรมจะมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม

๒.๒ ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี

๒.๓ ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

จากแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีลักษณะเด่นด้านความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้นำด้านการจัดระบบ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านสังคมและชุมชน ด้านพัฒนาตนเองผสมผสานกัน เพื่อบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มาปรับใช้ได้ตลอดเวลา มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมี ความสามารถในการครองตน ครองคน และครองงาน พัฒนาคณะพัฒนาคน พัฒนางาน ให้ทัน เหตุการณ์และทันสมัย มีอุดมการณ์ มีความเสียสละ และเป็นประชาธิปไตย

สาตี ท่าเหล็ก ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ได้พบว่า^{๙๔}

(๑) สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสภาพรวมอยู่ในระดับมากและเป็นรายขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ๕ ชั้น เรียงตามลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ขั้นตอนการจัด

^{๙๔} สาตี ท่าเหล็ก, “การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

สภาพและองค์ประกอบ ขั้นตอนและสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและ บุคลากรตามระบบ ไตรสิกขา ขั้นเตรียมการและขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง อยู่ในระดับปาน กลาง ๑ ขั้น คือ ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

(๒) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยภาพรวมและรายชั้นตอนไม่แตกต่างกัน

(๓) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๑ เขต ๒ และ เขต ๓ โดยภาพรวมและรายชั้นตอน ไม่แตกต่างกัน

(๔) ปัญหาที่พบมากที่สุดในแต่ละชั้นและแนวทางแก้ปัญหาในการบริหารโรงเรียน วิถี พุทธ ๓ อันดับแรก คือ ปัญหาในขั้นเตรียมการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีแนวทางแก้ไขปัญหาลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรมและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ศึกษา ดูงานหรือ จัด สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดประชุมปรึกษาหารือ และวางแผนร่วมกันในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิด แนวปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ปัญหารองลงมาอยู่ขั้นตอนการพัฒนา ผู้เรียนและบุคลากร ตาม ระบบไตรสิกขา การกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ไม่หลากหลาย และขาดความต่อเนื่องใน การปฏิบัติ มีแนวทางแก้ปัญหาตามลำดับ คือ มีการนิเทศกำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา ผู้เรียน ส่งคณะครูเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานการจัด กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นต้นแบบ และ ปัญหาขั้นตอนและสนับสนุนใกล้ชิด แนวทางการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่ชัดเจน มีแนวทาง แก้ไขปัญหาลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำหรือ ศึกษาหาความรู้จากเอกสาร หรือคู่มือแนว ทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

แสงทอง เรืองศิลป์ ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง) พบว่า แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้^{๙๕}

๑) ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มี ความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครองจัด อาคารสถานที่ให้

^{๙๕} แสงทอง เรืองศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

ร่วมนั้นสะอาดตาเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการ ปฏิบัติและ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ต่อไป

๒) ด้านการจัดวิถีพุทธ สู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างด้วยการ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้ เห็นให้ นักเรียนได้ปฏิบัติตนให้กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น

๓) ด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และการปฏิบัติธรรม รักษาศีล ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา

๔) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร ได้ให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรม การฝึกอบรมปฏิบัติ พัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนนั้นโรงเรียนได้ร่วมมือกันกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตร ที่ต่อกันจัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

เจษฎา สิงหระ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง ได้พบว่า อายุการทำงานแตกต่างกัน มีความรู้ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ และการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และพบว่าอายุการทำงานแตกต่างกัน มีความรู้ในด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนในเรื่องเจตคติและความพร้อมในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธและการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๙๖}

^{๙๖} เจษฎา สิงหระ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๑๐.

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร พบว่า^{๙๗}

๑) ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษา การเตรียมบุคลากร และกำหนดเป้าหมายโดยที่มีปัญหา ดังนี้ การที่นักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถียุทธ ผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถียุทธ และบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถียุทธ

๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน คือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แนววิถียุทธและขาดงบประมาณ

๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูตามระบบไตรสิกขา ปัญหา คือ การขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔) ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิด มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ยังมีปัญหา คือ ขาดการนิเทศครูดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง

๕) ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านนี้ไม่พบปัญหา

๖) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติการเผยแพร่ หรือ รายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ โดยการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ด้านนี้ไม่พบปัญหา

กฤษณา ผ่องพิทยา ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ พบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพของ ผู้นำด้านความรับผิดชอบต่องานของผู้นำ ด้านสมรรถภาพในการทำงานของผู้นำ ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้นำ และด้านการมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ ซึ่ง องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำ ที่พึงประสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรปัจจัยชีวสังคมของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

^{๙๗} วิไล วิทย์ประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

สูงสุดคือ องค์ประกอบของผู้นำด้านสมรรถภาพในการทำงานของผู้นำกับอายุ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๙๘}

อมรรัตน์ แก้วมะ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ พบว่า^{๙๙}

(๑) ระดับกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกชั้น โดยกระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสูงกว่าด้านอื่นๆ

(๒) ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากกว่าด้านอื่น ๆ

(๓) กระบวนการบริหารจัดการศึกษา และประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ จำแนกตามสถานภาพโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่า บุคลากรที่อยู่โรงเรียนที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและ ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ และประเภทของโรงเรียน

(๔) กระบวนการบริหารจัดการศึกษากับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก ใน ระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

(๕) กระบวนการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ขั้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ขั้นการประเมินผลการเผยแพร่ผลการดำเนินการ ขั้นการดำเนินการพัฒนา และขั้นเตรียมการ สามารถทำนายประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดย มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ ๖๕.๗๐ และมีความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๐.๓๑๙

^{๙๘} กฤษณา ผ่องพิทยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๒.

^{๙๙} อมรรัตน์ แก้วมะ, “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”, **ปริญาญาคุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

(๖) ในการวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ เพื่อเป็นแนวทาง ในการนำไปใช้ต่อไป

๒.๗ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา และฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน

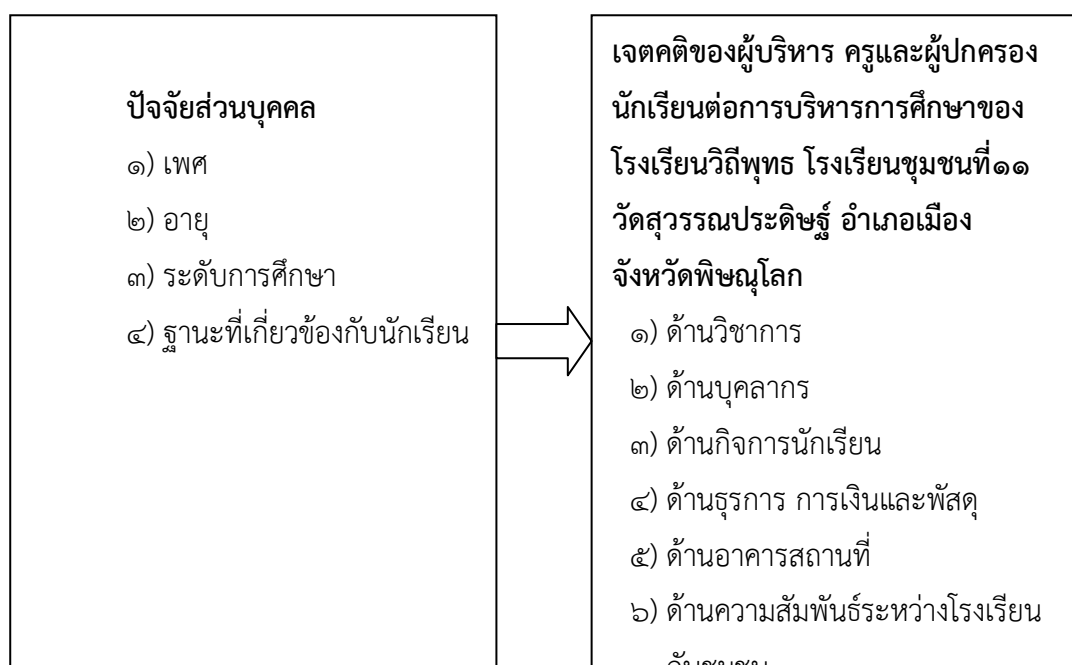
ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านจริยธรรมและคุณธรรม

ตัวแปรอิสระ

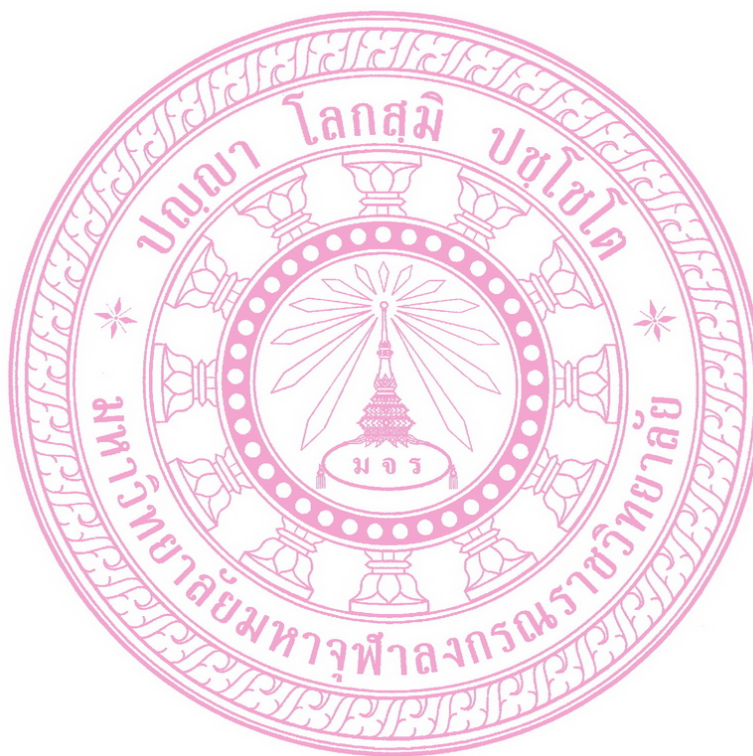
(Independent Variables : IV)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables : DV)



แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย



บทที่ ๓

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research)ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลปี ๑ – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๒๔๐ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๖)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑.ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย
๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
๗. ปรับปรุงแก้ไข
๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นคำถาม แบบตรวจสอบรายการ(Check - list)หรือตรวจสอบรายการ โดยสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งครอบคลุมกรอบแนวคิดการบริหารการศึกษาของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ๗ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านวิชาการ
๒. ด้านบุคลากร
๓. ด้านกิจการนักเรียน
๔. ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ
๕. ด้านอาคารสถานที่
๖. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
๗. ด้านจริยธรรมและคุณธรรม

ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามหลักการของลิเคอร์ท (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- | | | |
|---|---------|---------------------------|
| ๕ | หมายถึง | มีเจตคติในระดับมากที่สุด |
| ๔ | หมายถึง | มีเจตคติในระดับมาก |
| ๓ | หมายถึง | มีเจตคติในระดับปานกลาง |
| ๒ | หมายถึง | มีเจตคติในระดับน้อย |
| ๑ | หมายถึง | มีเจตคติในระดับน้อยที่สุด |

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๓ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑) รศ.บุญรักษ์ ตันท์เจริญรัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๒) ผศ.ดร.อภิพัทธ์ วิศิษฐ์ใจงาม อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๓) ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓.หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดศรีวิสุทธิธาราม (วิไลราษฎร์อุปถัมภ์) โรงเรียนสะพานที่๓ โรงเรียนวัดจอมทอง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๕

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลในนามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้แจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓.๔.๒. ติดต่อประสานงานแจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน โดยผู้วิจัยแจกและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

๓.๔.๓ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มประชากร จำนวน ๒๔๐ ชุด โดยการไปด้วยตนเองและได้แบบสอบถามกลับคืนมา ๒๔๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของประชากรมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าสถิติ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ ระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ ลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เกี่ยวกับ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านจริยธรรมและคุณธรรม

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทุกฉบับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ดำเนินการหาทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) กับแบบสอบถามประเภทข้อมูลทั่วไปของประชากร

๒) ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) กับแบบสอบถามมาตราวัดประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale)

ระดับการแปลผลของค่าเฉลี่ย ๕ ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายถึง มีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายถึง มีเจตคติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายถึง มีเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายถึง มีเจตคติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายถึง มีเจตคติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓) สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบ/ทดสอบสมมติฐาน

กำหนดการทดสอบตัวแปรต้น เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน และกำหนดการทดสอบตัวแปรตามคือการบริหารการศึกษา ๗ ด้านคือวิชาการ บุคลากร กิจกรรมนักเรียน ธุรการ การเงินและพัสดุ อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และจริยธรรมและคุณธรรม โดยการเปรียบเทียบโดยวิธี t-test และ F-test

๔) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ มีดังนี้

๑. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน ทดสอบโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มด้วย t – test ในกรณีตัวแปร ๒กลุ่ม และ F – test ในกรณีตัวแปรตั้งแต่ ๓ กลุ่มขึ้นไป ถ้ามีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มประชากรจำนวน ๒๔๐ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของ โรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

๔.๓ เปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน จำแนกตาม เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะที่เกี่ยวข้องกับ นักเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๒๔๐)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	๘๙	๓๗.๑๐
หญิง	๑๕๑	๖๒.๙๐
สถานภาพ		
ผู้บริหาร	๒	๐.๘๐
ครู	๑๒	๕.๐๐
ผู้ปกครอง	๒๒๖	๙๔.๒๐
อายุ		
น้อยกว่า ๒๖ ปี	๑๐	๔.๒๐
๒๖ – ๓๕ ปี	๕๖	๒๓.๓๐
๓๖ – ๔๕ ปี	๗๘	๓๒.๕๐
มากกว่า ๔๕ ปี	๙๖	๔๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๑๑๕	๔๗.๙๒
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	๗๗	๓๒.๐๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๒	๙.๑๗
ปริญญาตรี	๒๒	๙.๑๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๔	๑.๖๖
ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน		
บิดา – มารดา	๑๕๒	๖๓.๓๓
ผู้อุปการะ	๑๘	๗.๕๐
ญาติ	๕๖	๒๓.๓๓
ครูผู้สอน / บริหาร	๑๔	๕.๘๔

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙๐ และเป็นชายคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑๐

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองนักเรียน คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๒๐ เป็นครู คิดเป็นร้อยละ ๕.๐๐ และเป็นผู้บริหาร คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๐

อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ๓๖ – ๔๕ ปีคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๐ รองลงมาอายุ ระหว่าง ๒๖ – ๓๕ ปีคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๐ ถัดมาคืออายุ มากกว่า ๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐ และอายุน้อยกว่า ๒๖ ปีมีจำนวนน้อยที่สุดเพียงร้อยละ ๔.๒๐

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๙๒ รองลงมาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๘ ถัดมาคือระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๗ และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวนน้อยที่สุดเพียงร้อยละ ๑.๖๖

ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นบิดา – มารดา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๓ รองลงมาเป็นญาติ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๓ ถัดมาเป็นผู้อุปการะคิดเป็นร้อยละ ๗.๕๐ และน้อยที่สุดเป็นครูผู้สอน / บริหาร คิดเป็นร้อยละ ๕.๘๔ เท่านั้น

๔.๒ เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียน วิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

เจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๙

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวม (n=๒๔๐)

เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. ด้านวิชาการ	๔.๐๘	๐.๖๘	มาก
๒. ด้านบุคลากร	๔.๐๖	๐.๘๐	มาก
๓. ด้านกิจการนักเรียน	๔.๐๖	๐.๗๒	มาก
๔. ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ	๔.๑๐	๐.๗๒	มาก
๕. ด้านอาคารสถานที่	๔.๑๓	๐.๗๗	มาก

๖. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	๔.๐๖	๐.๗๘	มาก
๗. ด้านจริยธรรม และคุณธรรม	๔.๒๐	๐.๗๘	มาก
ภาพรวม	๔.๑๐	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านวิชาการ (n=๒๔๐)

ด้านวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนนำมาสอนเป็นประโยชน์และนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้	๔.๑๒	๐.๘๕	มาก
๒. โรงเรียนมีการจัดสอนพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน เสริมเด็กที่เรียนเก่ง	๔.๑๐	๐.๘๗	มาก
๓. มีการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง	๓.๙๗	๐.๘๑	มาก
๔. จัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	๔.๑๘	๐.๘๖	มาก
๕. ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน	๔.๑๙	๐.๘๙	มาก
๖. จัดกิจกรรมการแข่งขันการประกวด จัดนิทรรศการด้านวิชาการอย่างเหมาะสม	๔.๐๔	๐.๘๐	มาก
๗. โรงเรียนใช้วิธีในการวัดผลหลากหลายวิธีและประเมินตามสภาพจริง	๔.๐๐	๐.๘๕	มาก
๘. ห้องสมุดจัดหนังสือและสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ	๔.๐๕	๐.๘๒	มาก
ภาพรวม	๔.๐๘	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านบุคลากร (n=๒๔๐)

ด้านบุคลากร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. ครูมีความสามารถตามหลักวิชาชีพ	๔.๑๕	๐.๙๕	มาก
๒. ครูมีวิธีการสอนน่าสนใจ ชักจูงให้นักเรียนอยากเรียน	๔.๐๙	๐.๙๐	มาก
๓. ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดติดตามความประพฤติของนักเรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน	๔.๐๔	๑.๐๒	มาก
๔. โรงเรียนมีบุคลากรเพียงพอในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น การสอน และดูแลนักเรียน	๓.๙๔	๐.๙๔	มาก
๕. ครูและบุคลากรมีจิตใจอ่อนโยนรักและเมตตาศิษย์ มีความยุติธรรม	๔.๐๖	๐.๙๑	มาก
๖. ครูและบุคลากรมีบุคลิกภาพดี ยิ้มแย้มแจ่มใสกริยาวาจาสุภาพ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย	๔.๐๘	๐.๙๖	มาก
๗. ครูศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ	๔.๐๕	๑.๐๑	มาก
๘. มีบุคลากรคอยดูแลความสะอาดภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๐๕	๐.๙๓	มาก
ภาพรวม	๔.๐๖	๐.๙๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าระดับเจตคติ

ของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ **ด้านกิจการนักเรียน** (n=๒๔๐)

ด้านกิจการนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑.มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย	๔.๐๕	๐.๙๐	มาก
๒.มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น เวียนเทียน ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ	๔.๒๙	๐.๘๑	มาก
๓.มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนเสริมหลักสูตรให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง	๓.๙๘	๐.๘๘	มาก
๔.ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน	๔.๐๑	๐.๘๖	มาก
๕.มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีไทยอันดีงามอย่างสม่ำเสมอ	๔.๒๓	๐.๘๔	มาก
๖.มีการจัดครูเวรคอยดูแลและการมาโรงเรียนและการกลับของนักเรียน	๓.๙๕	๑.๐๖	มาก
๗.มีการจัดบริการความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนโดยเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง	๓.๙๒	๐.๘๗	มาก
ภาพรวม	๔.๐๖	๐.๘๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านกิจการนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๖$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ (n=๒๔๐)

ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑.มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปกครองที่มาติดต่อกับโรงเรียน	๔.๐๗	๐.๘๓	มาก
๒.โรงเรียนจัดเตรียมเอกสารต่างๆที่ผู้ปกครองต้องการไว้ล่วงหน้า	๔.๐๕	๐.๗๘	มาก
๓.โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการดำเนินงานด้านธุรการ	๔.๐๕	๐.๘๗	มาก
๔.โรงเรียนใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการงานธุรการ	๔.๑๗	๐.๘๖	มาก
๕.โรงเรียนมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเพียงพอแก่นักเรียน	๔.๐๘	๐.๙๑	มาก
๖.มีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารความรู้ถึงผู้ปกครอง	๔.๑๗	๐.๙๐	มาก
๗.โรงเรียนทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย และตรวจสอบได้ง่าย	๔.๑๐	๐.๘๒	มาก
๘.เจ้าหน้าที่ธุรการและการเงินมีอัธยาศัยที่ดีและให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ	๔.๐๖	๐.๘๙	มาก
๙.มีการออกไปเสิร์ฟรับเงินเมื่อมีการรับเงินทุกประเภท	๔.๑๔	๐.๙๓	มาก
ภาพรวม	๔.๑๐	๐.๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๐) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านอาคารสถานที่ (n=๒๔๐)

ด้านอาคารสถานที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑.อาคารเรียนมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย	๔.๒๓	๐.๘๘	มาก
๒.บรรยากาศโดยรอบโรงเรียนสะอาด สวยงามและปลอดภัย	๔.๑๗	๐.๙๔	มาก
๓.โรงเรียนตั้งอยู่ศูนย์กลางของชุมชน	๔.๓๔	๐.๘๕	มาก
๔.ห้องเรียนปลอดโปร่ง สะอาดน่าอยู่	๔.๑๑	๐.๙๓	มาก
๕.โรงเรียนจัดสถานที่เป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะและเกิดประโยชน์ในการใช้สอย	๔.๑๘	๐.๘๖	มาก
๖.ห้องน้ำ ห้องส้วม ถูกสุขลักษณะและมีจำนวนเพียงพอ	๓.๙๖	๑.๑๑	มาก
๗.โรงเรียนจัดระบบป้องกันอัคคีภัย อุปกรณ์ดับเพลิงมีความพร้อมและอยู่ในสภาพใช้ได้	๓.๙๐	๐.๘๘	มาก
ภาพรวม	๔.๑๓	๐.๙๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านอาคารสถานที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง
นักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (n=๒๔๐)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑.โรงเรียนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน	๔.๐๘	๐.๘๔	มาก
๒.โรงเรียนเข้าร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ	๔.๑๒	๐.๘๒	มาก
๓.มีการแจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๖	๐.๘๑	มาก
๔.ผู้บริหารและครูรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง	๓.๙๘	๑.๐๕	มาก
๕.ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา	๔.๐๙	๑.๐๐	มาก
๖.ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา	๓.๙๕	๐.๙๘	มาก
๗.ผู้ปกครองเข้าเยี่ยมบุตรหลานหรือพบครูได้ตลอดเวลาทำการของโรงเรียน	๔.๐๖	๐.๗๘	มาก
ภาพรวม	๔.๐๖	๐.๙๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๖$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านจริยธรรม และคุณธรรม (n=๒๔๐)

ด้านจริยธรรม และคุณธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
๑.ด้านจริยธรรม และคุณธรรม มีกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมศึกษาและมีสอบธรรมศึกษา	๔.๓๒	๐.๗๘	มาก
๒.มีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะก่อนเข้าพรรษา	๔.๑๘	๐.๘๕	มาก
๓.มีกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร	๔.๑๙	๐.๘๖	มาก
๔.มีกิจกรรมหล่อเทียนและแห่เทียนจำนำพรรษา	๔.๑๕	๐.๙๖	มาก
๕.มีกิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา	๔.๒๔	๐.๙๒	มาก
๖.มีกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนว โรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๑๘	๐.๘๓	มาก
๗.มีกิจกรรมปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิก่อนเข้าห้องเรียน	๔.๑๕	๐.๙๖	มาก
๘.มีกิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์(อาจทำในวัน พระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)	๔.๑๙	๐.๘๘	มาก
ภาพรวม	๔.๒๐	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ด้านจริยธรรม และคุณธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่าระดับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยการทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD ดังตารางที่ ๔.๑๐ - ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามเพศ (n=๒๔๐)

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	๘๙	๔.๑๓	๐.๖๕	๐.๔๘	๐.๖๓
หญิง	๑๕๑	๔.๐๘	๐.๖๘		

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามเพศ ได้แก่ เพศชาย ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และ เพศหญิง ($\bar{X} = ๔.๐๘$) ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามสถานภาพ (n=๒๔๐)

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.
ผู้บริหาร	๒	๔.๗๑	๐.๒๐	๑.๖๓	๐.๒๐
ครู	๑๒	๔.๓๓	๐.๔๒		
ผู้ปกครอง	๒๒๖	๔.๐๘	๐.๖๘		

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามสถานภาพ ได้แก่ ผู้บริหาร ($\bar{X} = ๔.๗๑$) ครู ($\bar{X} = ๔.๓๓$) และผู้ปกครอง ($\bar{X} = ๐.๐๘$) ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามอายุ ($n=๒๔๐$)

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.
น้อยกว่า๒๖ปี	๑๐	๓.๘๕	๑.๑๖	๓.๒๗	๐.๐๒
๒๖-๓๕ ปี	๕๖	๓.๙๒	๐.๗๐		
๓๖-๔๕ ปี	๗๘	๔.๒๕	๐.๕๖		
มากกว่า๔๕ปี	๙๖	๔.๑๑	๐.๖๕		

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ๔ ระดับ ได้แก่ น้อยกว่า๒๖ปี, ๒๖-๓๕ ปี, ๓๖-๔๕ ปี และมากกว่า๔๕ปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕, ๓.๙๒, ๔.๒๕, ๔.๑๑ ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าประชาชนมีเจตคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่า คู่ที่มีความแตกต่างกันได้แก่ อายุ ๒๖-๓๕ปี กับอายุ ๓๖-๔๕ปี รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ($n=๒๔๐$)

(I)อายุ	(J)อายุ	Mean Difference(I-J)	Std.Error	Sig.
น้อยกว่า๒๖ปี	๒๖-๓๕ ปี	-๐.๐๗	๐.๒๓	๐.๗๕
	๓๖-๔๕ ปี	-๐.๔๐	๐.๒๒	๐.๐๗
	มากกว่า๔๕ปี	-๐.๒๖	๐.๒๒	๐.๒๔
๒๖-๓๕ ปี	น้อยกว่า๒๖ปี	-๐.๐๗	๐.๒๓	๐.๗๕

	๓๖-๔๕ ปีมากกว่า ๔๕ ปี	-๐.๓๓* -๐.๑๙	๐.๑๒ ๐.๑๑	๐.๐๐ ๐.๐๙
๓๖-๔๕ ปี	น้อยกว่า๒๖ปี ๒๖-๓๕ ปี มากกว่า๔๕ปี	-๐.๔๐ -๐.๓๓* -๐.๑๔	๐.๒๒ ๐.๑๒ ๐.๑๐	๐.๐๗ ๐.๐๐ ๐.๑๕
มากกว่า๔๕ปี	น้อยกว่า๒๖ปี ๒๖-๓๕ ปี ๓๖-๔๕ ปี	-๐.๒๖ -๐.๑๙ -๐.๑๔	๐.๒๒ ๐.๑๑ ๐.๑๐	๐.๒๔ ๐.๐๙ ๐.๑๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตาม ระดับการศึกษา (n=๒๔๐)

ระดับการศึกษา	n	$\bar{x}$	S.D.	F	Sig.
ประถมศึกษา	๑๑๕	๔.๐๖	๐.๗๙	๒.๑๙	๐.๐๗
มัธยมศึกษาหรือ เทียบเท่า	๗๗	๔.๑๙	๐.๔๓		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๒	๓.๘๐	๐.๗๕		
ปริญญาตรี	๒๒	๔.๑๙	๐.๕๓		
สูงกว่าปริญญาตรี	๔	๔.๕๖	๐.๓๘		

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่าผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มี ต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ๕ ระดับได้แก่ประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือ เทียบเท่า ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖, ๔.๑๙, ๓.๘๐, ๔.๑๙ และ ๔.๕๖ตามลำดับ) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ประชาชนมีเจตคติ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตาม ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน (n=๒๔๐)

ฐานะที่เกี่ยวข้อ กับนักเรียน	n	$\bar{x}$	S.D.	F	Sig.
บิดา-มารดา	๑๕๒	๔.๑๕	๐.๖๖	๒.๖๙	๐.๐๕
ผู้อุปการะ	๑๘	๓.๙๔	๐.๖๐		
ญาติ	๕๖	๓.๙๔	๐.๗๔		
ครูผู้สอน/บริหาร	๑๔	๔.๓๙	๐.๔๐		

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าผลเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามฐานะที่เกี่ยวข้อกับนักเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม ๔ ประเภท ได้แก่ บิดา-มารดา, ผู้อุปการะ, ญาติ และครูผู้สอน/บริหาร (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕, ๓.๙๔, ๓.๙๔ และ ๔.๓๙) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าประชาชนมีเจตคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่า คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ บิดา-มารดา กับ ญาติ และ ครูผู้สอน/บริหาร กับ ญาติ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ โดยภาพรวมจำแนกตามฐานะที่เกี่ยวข้อกับนักเรียนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (n=๒๔๐)

(I)ฐานะที่เกี่ยวข้อ กับนักเรียน	(J)ฐานะที่ เกี่ยวข้อกับ นักเรียน	Mean Difference (I-J)	Std.Error	Sig.
บิดา-มารดา	ผู้อุปการะ	๐.๒๑	๐.๑๗	๐.๒๑
	ญาติ	๐.๒๑*	๐.๑๐	๐.๐๔
	ครูผู้สอน/บริหาร	-๐.๒๔	๐.๑๙	๐.๑๙
ผู้อุปการะ	บิดา-มารดา	-๐.๒๑	๐.๑๗	๐.๒๑
	ญาติ	๐.๐๑	๐.๑๘	๐.๙๗
	ครูผู้สอน/บริหาร	-๐.๔๕	๐.๒๔	๐.๐๖
ญาติ	บิดา-มารดา	-๐.๒๑*	๐.๑๐	๐.๐๔

	ผู้อุปการะ	-๐.๐๑	๐.๑๘	๐.๙๗
	ครูผู้สอน/บริหาร	-๐.๔๖*	๐.๒๐	๐.๐๒
ครูผู้สอน/บริหาร	บิดา-มารดา	๐.๒๔	๐.๑๙	๐.๑๙
	ผู้อุปการะ	๐.๔๕	๐.๒๔	๐.๐๖
	ญาติ	๐.๔๖*	๐.๒๐	๐.๐๒

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

เจตคติและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร ครู และ ผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหาร การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

ผู้บริหารโรงเรียน

(๑)ผู้บริหารควรให้ความสำคัญมาก ๆ ต่อการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในรูปของงบประมาณ การกำกับติดตามงาน และควรให้ทุกภาคส่วน(ชุมชนท้องถิ่น) เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้การดำเนินงานวิถีพุทธ ครูผู้สอนทุกท่านควรเอาใจใส่และปฏิบัติตนตามแนวทางวิถีพุทธ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตนและนักเรียนในภาพรวม

(๒)เมื่อมีการศึกษา(ปริยัติ) แล้ว ตามหลักวิชาการแนววิถีพุทธแล้ว ควรสนับสนุน(การฝึกภาคปฏิบัติจริง)ในการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดในจิตใจนักเรียน ครู จนเป็นวิถีประจำวันของชีวิตทุกคน ซึ่งจะมีแต่ความสุขสงบในจิตใจ(ปฏิเวธ) ในที่สุดมากขึ้นน้อยกันไปตามบริบทวิถีแต่ละคน

(๓)ให้ทุกโรงเรียนควรมีการปลูกฝังครู นักเรียนในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในวิถีพุทธ อย่างมีหลักการที่ถูกต้อง โดยมีการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก

ครูผู้สอน

(๑)ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

(๒)ให้มีการสอดแทรกหลักคุณธรรม จริยธรรม เข้าไปใช้สอนทุกกลุ่มสาระ

(๓)เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน

(๔)มีการบริหารด้วยความถูกต้องเป็นธรรมด้วยความเมตตาและเป็นกัลยาณมิตร

ผู้ปกครองนักเรียน

(๑)เห็นด้วยเด็กรุ่นหลังจะได้มีจิตใจที่ดีงามต่อสังคมต่อไป เป็นโรงเรียนนำร่องที่ดีของโรงเรียนวิถีพุทธและเด็กจะได้มีจิตใจที่สงบสุข รักศาสนาพุทธมาก ๆ

(๒)เป็นสิ่งที่ดีของนักเรียนได้ทำตัวเป็นแบบอย่างเด็กรุ่นต่อไป เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม เด็กมีจิตใจนิ่งและสงบรู้จักบาปบุญคุณโทษ และทำให้นักเรียนมีจิตใจเมตตากรุณา

(๓)เห็นดีด้วยอย่างมากเป็นการปลูกจิตสำนึกของเด็กตั้งแต่วัยเรียนและการดี เด็กๆจะได้มีคุณธรรม ชีวิตดีจิตใจดี เป็นคนมีจริยธรรมที่ดี ๆ

(๔) เป็นกิจกรรมที่ดีต่อนักเรียนและให้ความร่วมมือกับชุมชนดี ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็ก และทำให้นักเรียนทราบถึงการทำความดีและเข้าใจว่าสิ่งใดกระทำแล้วไม่ดี

(๕) ช่วยให้ผู้ปกครอง ครูและนักเรียนเป็นคนที่มีรักคุณธรรม จริยธรรมและเป็นคนดีต่อสังคม ทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนเพิ่มมากขึ้น ช่วยงานบ้านทุกอย่างเท่าที่จะทำได้

(๖) ทำกิจกรรม การสอน การเรียนได้ดีเยี่ยมโดยเฉพาะวันสำคัญของแต่ละปีทำได้สมอบต้นเสมอปลายและทำให้นักเรียนเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติกันสืบทอดกันมายาวนาน

(๗) เป็นกิจกรรมที่ดีอยู่แล้วและอยากให้มีต่อไปทำให้นักเรียนรู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้น ทำให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีความรู้ ความจำดี สามารถเรียนและศึกษาได้ดี

(๘) ควรส่งเสริมให้หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งการกีฬา การเรียนการสอน ด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม ให้ความรู้กันไป ไม่ใช่เน้นกิจกรรมวิถีพุทธอย่างเดียว

(๙) โรงเรียนควรเน้นการเรียนการสอนให้มากกว่ากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธเพราะนักเรียนมีผลการเรียนต่ำ การอ่าน เขียนไม่คล่อง เด็กเรียนไม่ทันและไม่ค่อยรู้หนังสือ

(๑๐) ควรจัดกิจกรรมวิถีพุทธในวันราชการไม่ให้ตรงกับวันหยุดราชการหรือวันเสาร์ วันอาทิตย์ นักเรียนจะได้ไปทำธุระส่วนตัวบ้างและให้มีมาตรการควบคุมการออกนอกโรงเรียนของนักเรียน

(๑๑) โรงเรียนควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครูควรมีความสามัคคีกัน ครูบางคนไม่สอนเด็ก ๆ ไม่ได้หนังสือและครูต้องเป็นแบบอย่างแก่เด็กในทุกเรื่อง ทุกข้อคำถาม

(๑๒) ขอให้เสริมหลักด้านพระพุทธศาสนา มาก ๆ ให้มีมีคฤุเทศน์น้อยของโรงเรียน ให้สอนเด็กสวดมนต์เพิ่มขึ้น และควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักเรียนด้านคุณธรรม

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ และ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ผู้บริหาร ครู จำนวน ๑๖ คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๒๒๔ คน รวม ๒๔๐ คน ซึ่งผู้ศึกษาทำการสำรวจ (Survey Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) สำหรับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และค่าเอฟ (F-test) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) สำหรับตัวแปรที่มี ๓ ค่าขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างหลายคู่ โดยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙๐ และเป็นผู้ปกครองนักเรียนจำนวน ๒๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๒๐ มีอายุระหว่าง ๓๖ - ๔๕ ปีจำนวน ๗๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๐ มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๙๐ และสุดท้ายฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นบิดา - มารดาจำนวน ๑๕๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๐

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้บริหาร ครูและ ผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกด้าน โดยรายละเอียดในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้

ด้านวิชาการ พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ การปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน จัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี, เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนนำมาสอนเป็นประโยชน์และนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้, โรงเรียนมีการจัดสอนพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน เสริมเด็กที่เรียนเก่ง, ห้องสมุดจัดหนังสือและสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ, จัดกิจกรรมการแข่งขันการประกวด จัดนิทรรศการด้านวิชาการอย่างเหมาะสม, โรงเรียนใช้วิธีในการวัดผลหลากหลายวิธีและประเมินตามสภาพจริง ตามลำดับ และ มีการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง

ด้านบุคลากร พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๖$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ ครูมีความสามารถตามหลักวิชาชีพ ครูมีวิธีการสอนน่าสนใจ ชักจูงให้นักเรียนอยากเรียน, ครูและบุคลากรมีบุคลิกภาพดี ยิ้มแย้มแจ่มใสกิริยาวาจาสุภาพ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย, ครูและบุคลากรมีจิตใจอ่อนโยนรักและเมตตาศิษย์ มีความยุติธรรม, ครูศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ, มีบุคลากรคอยดูแลความสะอาดภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ, ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดติดตามความประพฤติของนักเรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน และ โรงเรียนมีบุคลากรเพียงพอในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น การสอน และดูแลนักเรียน

ด้านกิจการนักเรียน พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๖$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น เวียนเทียน ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ การจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีไทยอันดีงามอย่างสม่ำเสมอ, มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย, ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน, มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนเสริมหลักสูตรให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

, มีการจัดครูเวรคอยดูแลการมาโรงเรียนและการกลับของนักเรียน ตามลำดับ และมีการจัดบริการความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนโดยเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ด้านด้านธุรการ การเงินและพัสดุพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ โรงเรียนใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการงานธุรการและมีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารความรู้ถึงผู้ปกครอง มีการออกไปเสริมรับเงินเมื่อมีการรับเงินทุกประเภท, โรงเรียนทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และตรวจสอบได้ง่าย, โรงเรียนมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเพียงพอแก่นักเรียน, มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปกครองที่มาติดต่อกับโรงเรียน, โรงเรียนจัดเตรียมเอกสารต่างๆที่ผู้ปกครองต้องการไว้อย่างพร้อม, เจ้าหน้าที่ธุรการและการเงินมีธรรมาภิบาลที่ดีและให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ ตามลำดับและโรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการดำเนินงานด้านธุรการ

ด้านอาคารสถานที่ พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ โรงเรียนตั้งอยู่ศูนย์กลางของชุมชน อาคารเรียนมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย, โรงเรียนจัดสถานที่เป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะและเกิดประโยชน์ในการใช้สอยบรรยากาศโดยรอบโรงเรียนสะอาด สวยงามและปลอดภัย ห้องเรียนปลอดโปร่ง สะอาดน่าอยู่น่าเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม ถูกสุขลักษณะและมีจำนวนเพียงพอ ตามลำดับ และโรงเรียนจัดระบบป้องกันอัคคีภัย อุปกรณ์ดับเพลิงมีความพร้อมและอยู่ในสภาพใช้งานได้

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ ผู้ปกครองเข้าเยี่ยมบุตรหลานหรือพบครูได้ตลอดเวลาทำการของโรงเรียน มีการแจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนเข้าร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ โรงเรียนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา การศึกษา ผู้บริหารและครูรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนตามลำดับและผู้บริหาร ครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา

ด้านจริยธรรม และคุณธรรม พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านวิชาการ โดยในภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมี เจตคติระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากที่สุดคือ มีกิจกรรมการเรียนธรรมศึกษาและมีสอบธรรมศึกษา มีกิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา มีกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม มีกิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์(อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด) มีกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ มีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะก่อนเข้าพรรษา มีกิจกรรมหล่อเทียนและแห่เทียนจำนำพรรษาและมีกิจกรรมปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิก่อนเข้าห้องเรียน

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนโดยเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ ๑ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนแตกต่างกันมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

๕.๒.๑ เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีผลวิจัยดังนี้

ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่มุ่งผลิตนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์มีกระบวนการทำงานเป็นทีม มีคุณธรรมจริยธรรม กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก รู้จักประเมินผลการทำงานของตนเอง รักการอ่าน ครูเป็นครูมืออาชีพ ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ใฝ่ค้นคว้า และมุ่งพัฒนาตนเองตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บุคลากรมีความสุขกับการทำงาน โรงเรียนมีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพต่อประเทศชาติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งมีด้านจริยธรรมคุณธรรมเป็นอันดับที่ ๑ รองลงมา คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านบุคลากร ตามลำดับ ซึ่งแยกเป็นรายด้านดังนี้

ด้านวิชาการ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เกิดจากการที่โรงเรียนดำเนินนโยบายด้านวิชาการตามแนวนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของชาติ มีการจัดบริการการศึกษาในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย มีเน้น

การปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน มีการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน มีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน รองลงมาคือจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนนำมาสอนเป็นประโยชน์และนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ ตามลำดับ

ด้านบุคลากร ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้โรงเรียนได้ดำเนินงานด้านบุคลากรของโรงเรียนให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ การดำเนินงานที่มีการกำหนดนโยบายพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความชัดเจน และมีความเหมาะสมกับ ความเป็นวิชาชีพชั้นสูงของครู มีการใช้ครูสอดคล้องตามอัตรากำลังที่กำหนดอย่างจริงจัง รวมทั้งมี การพัฒนาครูให้มีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาวิชาการ และมาตรฐานแห่งจรรยาบรรณ วิชาชีพครู ส่งเสริมให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้อาชีพ ครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่แท้จริงสอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูปการศึกษา เมื่อ พิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับครู มีความสามารถตามหลักวิชาชีพ รองลงมาคือครูมีวิธีการสอนน่าสนใจ ชักจูงให้นักเรียนอยากเรียน ครูและบุคลากรมีบุคลิกภาพดี ยิ้มแย้มแจ่มใสกิริยาวาจาสุภาพ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ครู และ บุคลากรมีจิตใจอ่อนโยนรักและเมตตาศิษย์ มีความยุติธรรม ครูศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ ตามลำดับ

ด้านกิจการนักเรียน ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติ ต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก ดังที่โรงเรียนได้จัดงานกิจการนักเรียนให้เป็นไปตามแนวนโยบายเพื่อการดำเนินการ ปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบ วิถีชีวิตที่ดีงาม โดยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรแกนกลาง โดยการมีส่วนร่วมของทุก ฝ่าย ที่เกี่ยวข้องให้มีสาระความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิตและธรรมชาติ หลักธรรมของศาสนา คุณธรรมและจริยธรรม ค่านิยมอันดีงามของระบบวิถีชีวิตเอกลักษณ์ไทย และคุณลักษณะที่ประสงค์ ต่างๆ โดยบูรณาการอย่างเหมาะสมตามวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมใน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น เวียนเทียน ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ รองลงมาคือ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีไทยอันดีงามอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็น ประชาธิปไตย ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน ตามลำดับ

ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนดำเนินตามนโยบายเพื่อการดำเนินการสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศจำเป็นต้องมีการแสวงหาสร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ รวมไปถึงการเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้งานด้านธุรการ การเงินและพัสดุของโรงเรียนที่จะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงโรงเรียนได้อย่างสะดวก และสร้างความรู้สึที่ดีให้กับผู้ปกครอง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับโรงเรียนใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการงานธุรการและมีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารความรู้ถึงผู้ปกครอง รองลงมาคือมีการออกไปเสริมรับเงินเมื่อมีการรับเงินทุกประเภท โรงเรียนทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และตรวจสอบได้ง่าย โรงเรียนมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเพียงพอแก่นักเรียน ตามลำดับ

ด้านอาคารสถานที่ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก จากการที่โรงเรียนให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการบริหารและจัดการพัฒนาอาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกจึงทำให้งานอาคารสถานที่ของโรงเรียนได้รับการดูแล ปรับปรุงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับโรงเรียนตั้งอยู่ศูนย์กลางของชุมชน รองลงมาคืออาคารเรียนมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย, โรงเรียนจัดสถานที่เป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะและเกิดประโยชน์ในการใช้สอย บรรยากาศโดยรอบโรงเรียนสะอาด สวยงามและปลอดภัย ตามลำดับ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากการดำเนินงานของโรงเรียนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษาทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับผู้ปกครองเข้าเยี่ยมบุตรหลานหรือพบครูได้ตลอดเวลาทำการของโรงเรียน รองลงมาคือมีการแจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนเข้าร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ โรงเรียนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา การศึกษาตามลำดับ

ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้น มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดในการจัดสาระการเรียนรู้ด้านศีลธรรม และจริยธรรมในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับมีกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมศึกษาและมีสอบธรรมศึกษา รองลงมาคือ มีกิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา มีกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร มีกิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์(อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด) มีกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวโรงเรียนวิถิพุทธ ตามลำดับ

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ซึ่งการวิจัยมีผลดังนี้

ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการศึกษาต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากในสมัยปัจจุบันเพศหญิงและเพศชายมีความเท่าเทียมกันทุกด้าน และมีสื่อเทคโนโลยีเข้าถึงทุกกลุ่มบุคคลจึงส่งผลให้บุคคลมีความรู้เท่าเทียมกัน

ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนต่างกัน มีเจตคติต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษา โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่า ช่วงอายุเป็นตัวกำหนดความรู้สึคนึกคิดซึ่งช่วงชั้นอายุบางช่วงคิดอะไรที่ไม่ีเหตุผล บางช่วงอายุคิดบางสิ่งอย่างมีเหตุผล และฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเช่น บิดา-มารดา ปู่ย่าตายาย ผู้อุปการะเลี้ยงดู ครูผู้สอน จะมีความรักความผูกพัน ความเข้าใจลึกซึ้งต่อบุตร หลานต่างกัน เนื่องจากการเลี้ยงดู การให้เวลาดูแล ความใกล้ชิดในแต่ละช่วงอายุ

ทั้งนี้โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ครอบครัว ประชาชนและสถาบันสังคมเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในหลาย ๆ ประการ และโรงเรียนยังอาศัยความร่วมมือทั้งจากครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อวางแผนกำหนดนโยบายการศึกษาให้สอดคล้องกันตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ตลอดจนสามารถร่วมมือกัน

แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทำให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนมีเจตคติต่อการบริหารการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธไม่แตกต่างกันในกลุ่มเพศ และระดับการศึกษา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

(๑) ควรส่งเสริม และสนับสนุนครูให้มีการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง และให้มีการใช้วิธีในการวัดผลหลากหลายวิธีและประเมินตามสภาพจริง

(๒) ควรส่งเสริมให้ครูผ่านการอบรมเพื่อให้เป็นครูมืออาชีพอย่างแท้จริงเพื่อให้ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดติดตามความประพฤติของนักเรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน และมีวิธีการสอนน่าสนใจ ชักจูงให้นักเรียนอยากเรียน

(๓) ควรส่งเสริมให้มีการจัดบริการความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนโดยเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่องหรือส่งเสริมให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนในการจัดการเรียนการสอน และมีการจัดครูเวรคอยดูแลและการมาโรงเรียนและการกลับของนักเรียน

(๔) ควรจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการดำเนินงานด้านธุรการและมีการจัดเตรียมเอกสารต่างๆ ที่ผู้ปกครองต้องการไว้ล่วงหน้า พร้อมกับพัฒนาเจ้าหน้าที่ธุรการและการเงินให้มีอรรถาศัยที่ดีกับผู้มาติดต่องาน

(๕) ปรับปรุงห้องน้ำ ห้องส้วม ถูกสุขลักษณะและมีจำนวนเพียงพอโดยเน้นการทำความสะดวกเพื่อให้สามารถพร้อมใช้งานได้ตลอดเวลาและมีการจัดระบบป้องกันอัคคีภัย อุปกรณ์ดับเพลิงมีความพร้อมและอยู่ในสภาพใช้งานได้

(๖) โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษาและควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองเมื่อมีข้อเสนอแนะในการพัฒนานักเรียนและโรงเรียน

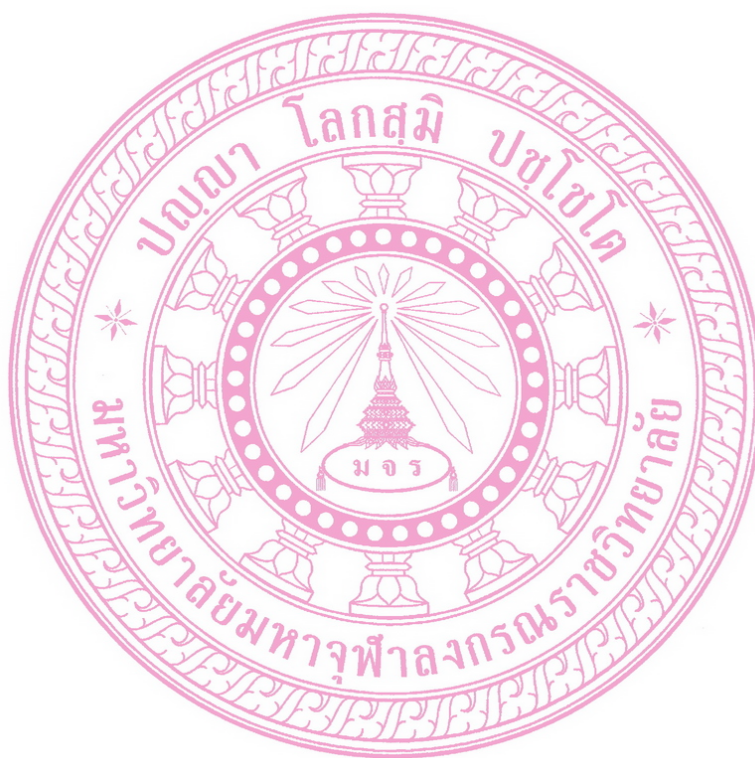
(๗) โรงเรียนควรจัดให้มีกิจกรรมปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิก่อนเข้าห้องเรียน มีการหล่อเทียนและแห่เทียนจำนำพรรษาและมีกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธอย่างแท้จริง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

(๒) ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา

(๓) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและแนวโน้มการจัดการศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ
ในโรงเรียนต่าง ๆ



บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย :

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมล สดุดประเสริฐ, จิตสังคม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗
กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตสังคม, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคล,กรุงเทพมหานคร: cursalaadpaw, ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๑.

กระทรวงศึกษาธิการ,พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕,กรุงเทพมหานคร:องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ), ๒๕๔๖.

งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา,๒๕๓๘.

จิรพันธ์ กาญจนจิตรา, สังคมวิทยามานุษยวิทยาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒.

ชม ภูมิภาค, การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม, กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย,๒๕๒๖.

ธีระ รุญเจริญ. การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา.พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพมหานคร :

บริษัทนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๐.

นิตย สัมมาพันธ์. **การบริหารเชิงพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ เอส
พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๒๙.

นงรัตน์ ศรีพรหม, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก: ตระกูลไทย, ๒๕๔๓.

นพพงษ์ บุญจิตรดุลย์, **ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐.

----- . **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๙.

นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พิษณุโลก: ตระกูลไทย, ๒๕๔๓.

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, **การคิดและการพัฒนาตน**, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๒๕.

บรรเจตพร รัตนพันธ์. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร :

อุษาการพิมพ์. ๒๕๔๗.

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์, **ภารกิจเสริมวิถีพุทธ**, (เอกสารประกอบคำสอน), กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

ถ่ายเอกสาร. ๒๕๔๖.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๓๔

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, **กระบวนการค้นทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕.

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, **การพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา**, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๔๙.

ประสาร ทองภักดี, **กลวิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ ๒**

ระบบการสอน, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖.

ประภาเพ็ญ สุพรรณ, **การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

ภิญโญ สาร, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๑๙.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, **สถิติวิทยาการทางการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

เมตตา ภิรมย์ภักดี, **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียน**

วิถีพุทธ, กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

เมธี ปล้นธนานนท์, การบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๒๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,โรงเรียนวิถียุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคม

ทั้งหมดร่วมกัน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕, กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕.

พนัส หันนาคินทร์. หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๓.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตโต). การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น. กรุงเทพมหานคร :

อุษาการพิมพ์. ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), คู่มือการศึกษาแนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

พระมหาพวงศรินทร์ จิตวิโส, บทสัมภาษณ์การศึกษาแนวพุทธ โรงเรียนวิถียุทธ ๒๕๔๖,

(ออนไลน์),แหล่งที่มา : <http://www.mub.ac.th>. (๒๑ มกราคม ๒๕๕๒).

พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตโต). อนุทินธรรมะ: ธรรมะสำหรับ ๓๖๕ วัน, กรุงเทพมหานคร :

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ป.ธ.๙). โรงเรียนวิถียุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕.

พิมพ์ น้อยคดี, จิตวิทยาทั่วไป, ม.ป.พ., ๒๕๓๕.

พิสมัย ถิระแก้ว. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๐.

วินิจ เกตุขำ และ คำเพชร ฉัตรสุณกุล,กระบวนการกลุ่มศึกษา, กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์

โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.

วิจิตร ศรีธำณ, กระบวนการกลุ่มศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.

ศักดิ์ สุนทรเสณีย์, เจตคติ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๓๑.

ศิริอร ชันธหัตถ์, องค์การและการจัดการ, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ,

อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๑.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๗๙

สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย,
๒๕๒๗.

สถล บุรารักษ์. การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์. ๒๕๔๕.

สมคิด บางโม, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏพระนคร,
๒๕๔๔.

สุขุม ศรีบุรินทร์, สังคมวิทยาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๕.

สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

สุชา จันทรเฒ และ สุรางค์ จันทรเฒ, จิตวิทยาเด็ก, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา,
๒๕๒๐

สุนน อมรวิวัฒน์, พุทธวิธีสอน, การสอนโดยสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ, กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ไตรธรรมสาร, ๒๕๒๘.

----- . ปฏิบัติงานให้เป็นปฏิบัติธรรม ; เอกสารอ้างอิงชุดที่ ๓: ๓ แนวความคิดหลักจาก
การศึกษาตามนัยพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๔๕.

สุวัช ศรีวัช, การจัดการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : นาน มีบลู๊ค, ๒๕๓๒.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษา

อำเภอ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวง
ศึกษาธิการ, ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ,

กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน,

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา, กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,
๒๕๒๖.

อดิศักดิ์ โพธารามิก. ผลงานกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่ง
สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). ๒๕๔๘.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กฤษณา ผ่องพิทยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”,

วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗

ชัตติยา กรรณสูต, “คุณธรรม พฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของคนไทย”, **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์**

มหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๑๖.

คณนง คนเล็ก. “ความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนและ

สภาพความเป็นจริงของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

จรง สุขเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**

บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

เจษฎา สิงหระ. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์**

สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๙.

บำรุง แสนณรงค์, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียน

ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร” **สารนิพนธ์การศึกษา**

มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๕๕๐,บทคัดย่อ.

พระภุชงค์ หนูมาก. “กระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน(บวร) ต่อการพัฒนา

โรงเรียนวิถีพุทธ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๔๘.

พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์, “การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการ

โรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์**

ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙,

บทคัดย่อ.

รุ่ง แก้วแดง, “พัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษา”, **หนังสือพิมพ์ไทยรัฐรายวัน**, (ออนไลน์),แหล่งที่มา :

<http://www.thairat.co.th>. (๑๒ สิงหาคม๒๕๔๑).

วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กิณวงศ์, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”,

วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐.

วาสนา ตะกาศโค, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**,

(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

วิไล วิทยะประเสริฐกุล. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๙.

สมคิด โพธิ์จุมพล, “การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียน บ้านหนองผือ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

สาลิ ทาเหล็ก, “การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**,
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

สิริมา กลิ่นกุหลาบ, “การศึกษามลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของ
ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบ
ประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการ
กระจำค่านิยม”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษมหาบัณฑิต**(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), ถ้อยแถลง.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัยและคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ”: **ศึกษารณ
โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
กรุงเทพมหานคร: เจปรีการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สุรชาติ อินแสง. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเลยเขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๐.

อมรรัตน์ แก้วมะ, “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สกลนคร เขต ๑”, **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร, ๒๕๔๘, บทคัดย่อ.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, **ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร**

การศึกษา,ในการประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มการบริหาร

การศึกษา,นนทบุรี: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗.

แสงทอง เรืองศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)”,

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น,

๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Allport Gardon, **Attitude in Attitude Theory and Measurment**, New York(capital) :

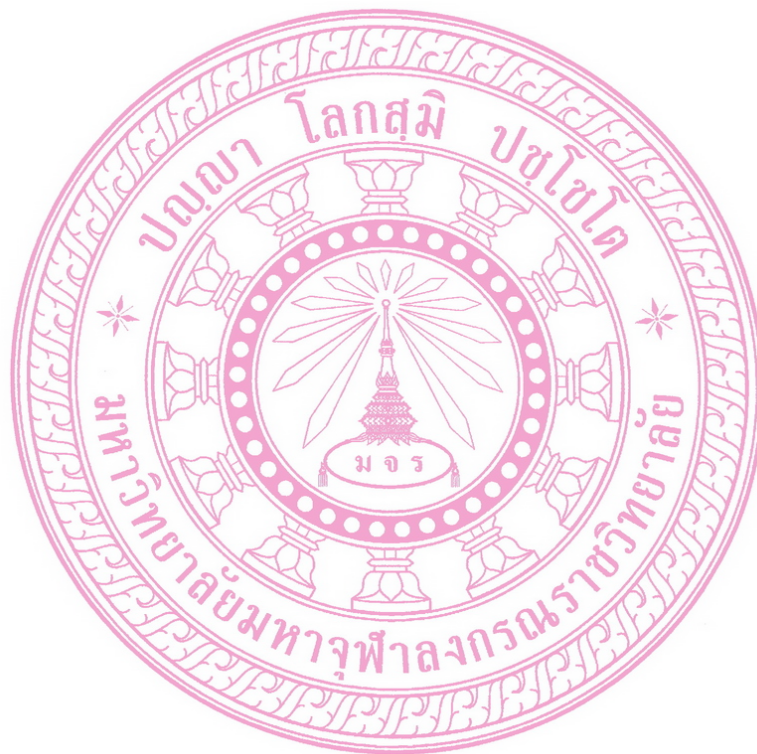
John Willy and Sons, Inc.

Cohen, Bruce J. **Introduction to Sociology**, New York : McGraw-Hill. 1979.

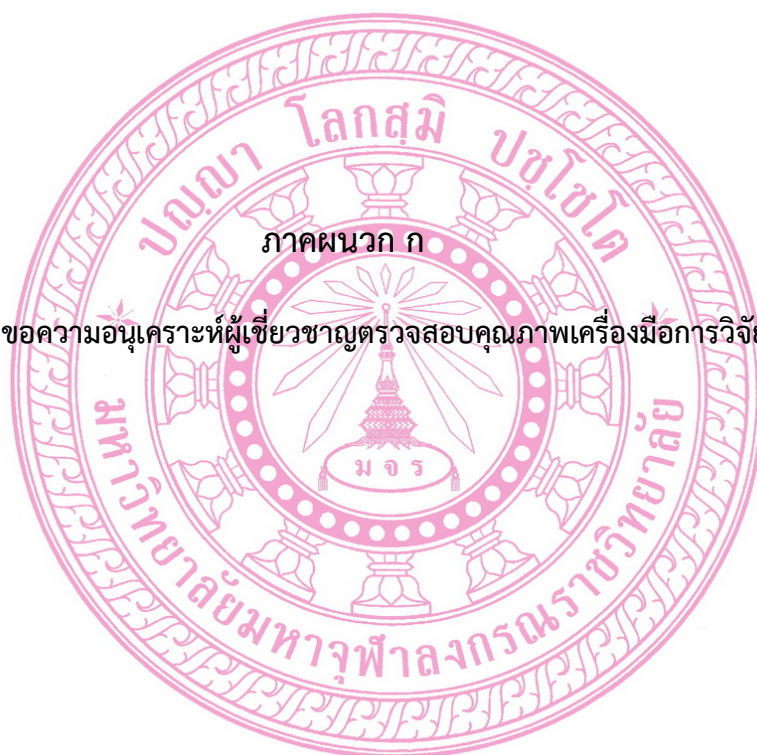
Richard D. Gorton, **School Administration and Supervision**, Dubuque: Wm. C. Brown, 1973.

Thomas J. Sergiovanni and Fred D. Carver, **the School Executive: A Theory of Administration**, ๒nd ed. New York: Harper and Row, 1980.

ภาคผนวก



ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย





บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘
ที่ ศธ ๖๑๔๓(๘) / ๐๕๒ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิวัฒน์ วิเศษใจงาม

ด้วย นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เจตนคติผู้บริหารครูและผู้อุปการะนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูสิริรัตนานุวัตร,รศ.ดร. และ พระครูพิพิธจารธรรม,ดร. เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อนิสิตจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการต่อไป

จึงเจริญพรมมา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระศรีรัตนมุนี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โทร. ๐-๕๕๒๘ ๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๑๘

ที่ ศธ ๖๑๔๓(๘)/๐๕๒

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร. วิรัตน์ ภูทองเงิน

ด้วย นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๒๔๔๐๕๘๕๒ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เจตนคติผู้บริหารครูและผู้บริหารนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมี พระครูสิริรัตนานันท์,รศ.ดร. และ พระครูพิพิธจารุธรรม,ดร. เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้เพื่อนิสิตจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการต่อไป

จึงเจริญพรมมา เพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระศรีรัตนมุนี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาทาน/แฉ : ดำเนินการตาม/แฉ



ที่ ศธ ๖๑๔๓ / ๑๐๖



ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

ด้วย นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม รหัสประจำตัว ๕๓๒๔๔๐๕๘๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เจตนคติผู้บริหารครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดยในการวิจัยดังกล่าวมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาและวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเจริญพรมมา เพื่อขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ทั้งนี้โดยวันและเวลา ให้เป็นไปตามที่ท่านจะพิจารณาเห็นสมควร ซึ่งนิสิตจะมาประสานงานด้วยตนเอง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงเจริญพร ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระศรีรัตนมุนี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
ประธานกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
โทร. ๐-๕๕๒๘-๗๒๔๕-๖ ต่อ ๑๓๕

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ :
กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

.....

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ตำบลไผ่ชวดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนงาน กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนและให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน

๑.แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เจตคติเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชน ที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ตำบลไผ่ชวดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒.โปรดพิจารณาข้อความในแต่ละข้อคำถาม และตอบให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริงตามเจตคติและการปฏิบัติของท่าน เพื่อให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง การวิจัยครั้งนี้ จะชี้ให้เห็นภาพโดยรวมในเจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ตำบลไผ่ชวดอน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในโอกาสนี้ด้วย

นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

เจตคติของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ

:

กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง () หน้าข้อความหรือในช่องว่างที่เหมาะสมตามความเป็นจริง

ลำดับ	ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
๑	เพศ () ชาย () หญิง
๒	สถานภาพ () ผู้บริหาร () ครู () ผู้ปกครองนักเรียน
๓	อายุ () น้อยกว่า ๒๖ ปี () ๒๖ - ๓๕ ปี () ๓๖ - ๔๕ ปี () มากกว่า ๔๕ ปี
๔	ระดับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า () ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
๕	ฐานะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน () บิดา - มารดา () ผู้อุปการะ () ญาติ () ครูผู้สอน/บริหาร

ตอนที่ ๒ เจตคติเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ ของ
โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ ตำบลไผ่ขอดอน อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก
คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อที่	การจัดการศึกษา	ระดับเจตคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	ด้านวิชาการ เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนนำมาสอนเป็นประโยชน์ และนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้					
๒	โรงเรียนมีการจัดสอนพิเศษเพื่อช่วยเหลือ นักเรียนที่เรียนอ่อน เสริมเด็กที่เรียนเก่ง					
๓	มีการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติมด้วยตนเอง					
๔	จัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี					
๕	ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน					
๖	จัดกิจกรรมการแข่งขันการประกวด จัด นิทรรศการด้านวิชาการอย่างเหมาะสม					
๗	โรงเรียนใช้วิธีในการวัดผลหลากหลายวิธีและ ประเมินตามสภาพจริง					
๘	ห้องสมุดจัดหนังสือและสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ					

ข้อ ที่	การจัดการศึกษา	ระดับเจตคติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านบุคลากร					
๑	ครูมีความสามารถตามหลักวิชาชีพ					
๒	ครูมีวิธีการสอนน่าสนใจ ชักจูงให้นักเรียนอยากเรียน					
๓	ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดติดตามความประพฤติ ของนักเรียนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน					
๔	โรงเรียนมีบุคลากรเพียงพอในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น การสอน และดูแลนักเรียน					
๕	ครูและบุคลากรมีจิตใจอ่อนโยนรักและเมตตาศิษย์ มีความยุติธรรม					
๖	ครูและบุคลากรมีบุคลิกภาพดี ยิ้มแย้มแจ่มใสกิริยา วาจาสุภาพ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย					
๗	ครูศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ					
๘	มีบุคลากรคอยดูแลความสะอาดภายในโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ					
	ด้านกิจการนักเรียน					
๑	มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย					
๒	มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น เวียนเทียน ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ					
๓	มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนเสริมหลักสูตร ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง					
๔	ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความ รับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน					
๕	มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีไทยอันดีงามอย่าง สม่ำเสมอ					

ข้อ ที่	การจัดการศึกษา	ระดับเจตคติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๖	มีการจัดครูเวรคอยดูแลและการมาโรงเรียนและการ กลับของนักเรียน					
๗	มีการจัดบริการความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนโดยเชิญ วิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง					
ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ						
๑	มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปกครองที่มา ติดต่อกับโรงเรียน					
๒	โรงเรียนจัดเตรียมเอกสารต่างๆที่ผู้ปกครองต้องการ ไว้อย่างรวดเร็ว					
๓	โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการดำเนินงาน ด้านธุรการ					
๔	โรงเรียนใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการงาน ธุรการ					
๕	โรงเรียนมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการ สอนเพียงพอแก่นักเรียน					
๖	มีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารความรู้ถึง ผู้ปกครอง					
๗	โรงเรียนทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย และตรวจสอบ ได้ง่าย					
๘	เจ้าหน้าที่ธุรการและการเงินมีอัธยาศัยที่ดีและให้ ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ					
๙	มีการออกใบเสร็จรับเงินเมื่อมีการรับเงินทุก ประเภท					

ข้อ ที่	การจัดการศึกษา	ระดับเจตคติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านอาคารสถานที่					
๑	อาคารเรียนมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย					
๒	บรรยากาศโดยรอบโรงเรียนสะอาด สวยงามและ ปลอดภัย					
๓	โรงเรียนตั้งอยู่ศูนย์กลางของชุมชน					
๔	ห้องเรียนปลอดโปร่ง สะอาดน่าอยู่					
๕	โรงเรียนจัดสถานที่เป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะและ เกิดประโยชน์ในการใช้สอย					
๖	ห้องน้ำ ห้องส้วม ถูกสุขลักษณะและมีจำนวน เพียงพอ					
๗	โรงเรียนจัดระบบป้องกันอัคคีภัย อุปกรณ์ดับเพลิง มีความพร้อมและอยู่ในสภาพใช้ได้					
	ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน					
๑	โรงเรียนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมของโรงเรียน					
๒	โรงเรียนเข้าร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ					
๓	มีการแจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองทราบอย่าง สม่ำเสมอ					
๔	ผู้บริหารและครูรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง					
๕	ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนใน การร่วมกันจัดการศึกษา					
๖	ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา การศึกษา					
๗	ผู้ปกครองเข้าเยี่ยมบุตรหลานหรือพบครูได้ ตลอดเวลาทำการของโรงเรียน					

ข้อ ที่	การจัดการศึกษา	ระดับเจตคติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑	ด้านจริยธรรม และคุณธรรม มีกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมศึกษาและมีสอบธรรม ศึกษา					
๒	มีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะก่อนเข้าพรรษา					
๓	มีกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร					
๔	มีกิจกรรมหล่อเทียนและแห่เทียนจำนำพรรษา					
๕	มีกิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา					
๖	มีกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการตาม แนวโรงเรียนวิถีพุทธ					
๗	มีกิจกรรมปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิก่อนเข้าห้องเรียน					
๘	มีกิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์(อาจทำใน วันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)					

เจตคติและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถี
พุทธ ของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์

- ๑.....
- ๒.....
- ๓.....
- ๔.....
- ๕.....



โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ (โรงเรียนวิถีพุทธ)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดทำการเรียนการสอน รวม ๓ ระดับ คือ ๑. ระดับปฐมวัย ๒.ระดับประถมศึกษา ๓.ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในปัจจุบันปีการศึกษา ๒๕๕๖ มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น ๒๔๒ คน มีครูประจำการ ๑๔ คน และครูอัตราจ้าง ๒ คน

องค์ประกอบหลักในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

๑. ด้านกายภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธ
๒. ด้านการเรียนการสอนคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน
๓. ด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของบุคลากรครู
๔. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม

กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับครู นักเรียนและชุมชนท้องถิ่น
สรุปพอสังเขปดังนี้

๑. กิจกรรมนิมนต์พระสงฆ์อบรมครู นักเรียน
 - ทุกเช้าวันศุกร์ เวลา ๐๘.๓๐ - ๐๙.๓๐ น. ประมาณ ๑ ชั่วโมง ณ ลานปฏิบัติธรรมของโรงเรียน
๒. กิจกรรมสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก (เป็นประจำทุกปี)
 - ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๔๖ ถึงพ.ศ.๒๕๕๓ มีครู นักเรียน นักการภารโรง ได้สอบผ่านรวม

ทั้งหมด ๗๒๓ คน

๓. กิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลืองานศพ ของชุมชนท้องถิ่น
 - ช่วยบริการน้ำ เครื่องดื่มดอกไม้จันทน์ และเงินบริจาคช่วยงานศพทุกศพใน ต.ไผ่ขอดอน

ณ วัดสุวรรณประดิษฐ์

๔. กิจกรรมฝึกศาสนพิธี มัคคนายกน้อย และฝึกสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ
๕. กิจกรรมฝึกจิตนั่งสมาธิ

- นักเรียนนั่งสมาธิ ๗-๑๐ นาที ประกอบบทเพลงธรรมะ ในช่วงพักกลางวันก่อนเข้าเรียนภาคบ่าย

๖. กิจกรรมวันสำคัญ (ปฏิบัติจริงร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ตรงกับวันสำคัญ นั้น ๆ)

- เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันเด็ก

แห่งชาติ

๗. กิจกรรมทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ภายในโรงเรียน และวัดสุวรรณประดิษฐ์

- ประจำภาคเรียนที่ ๑และ ๒ และวันส่งท้ายปีเก่า-ปีใหม่ ณ บริเวณลานปฏิบัติธรรมโรงเรียน
- ทุกวันธรรมสวนะ ตลอดเข้าพรรษา ๓ เดือน ณ ศาลาวัดสุวรรณประดิษฐ์

๘. กิจกรรมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา

๙. กิจกรรมเข้าค่ายธรรมะและการทำความดีเพื่อตนเอง

๑๐. กิจกรรมการประกวดคุณธรรม จริยธรรม และการตอบปัญหาธรรมะ ตามหน่วยงานต่าง ๆ

ผลงานที่เกี่ยวข้องการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา

นายสมชาย ภัทรวิวัฒน์พงศ์

ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์ ประจำปีการศึกษา 2556

ที่	รายละเอียด	วันเดือนปี	ผู้มอบ/หน่วยงาน	หมายเหตุ
๑	รางวัลพระราชทานโล่เกียรติยศ โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ยอดเยี่ยม ระดับประเทศ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ปีการศึกษา ๒๕๕๖	๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗	สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	ร.ร.ชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์ (ทีม ๓ คน)
๒	รางวัลโล่ครูดีไม่มีอบายมุข (รุ่นที่๓) ระดับประเทศ ประเภทผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องในวันครู ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗	วันครู มกราคม ๒๕๕๗	ครุสภา / สพฐ. / สสส. และ กลุ่มกัลยาณมิตร	ผอ.สมชาย ภัทรวิวัฒน์พงศ์
๓	รางวัลนักเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม ระดับประเทศ จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับธนาคารออมสินแห่งประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๕๖	๔ ธันวาคม ๒๕๕๖	กรรมการผู้จัดการ ธนาคารออมสินแห่ง ประเทศไทย และ สพฐ.	ด.ญ.กนกพร คชนิล (ม.๓) รางวัล ๔๐,๐๐๐ บาท ร.ร.ชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
๔	รางวัลวัฒนคุณาธร ประเภทเด็ก ระดับประเทศ เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ด้านศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ปี.ศ.๒๕๕๖	๓ ตุลาคม ๒๕๕๖	รมต.ว่าการ กระทรวงวัฒนธรรม (นายสนธยา คุณปลื้ม)	ด.ญ.ธัญชนก มากเมือง(ป.๖) โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
๕	รางวัลวัฒนคุณาธร ประเภทบุคคล ระดับประเทศ เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ด้านศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ปี.ศ.๒๕๕๖	๓ ตุลาคม ๒๕๕๖	รมต.ว่าการ กระทรวงวัฒนธรรม (นายสนธยา คุณปลื้ม)	ผอ.สมชาย ภัทรวิวัฒน์พงศ์ โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
๖	รางวัลโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๔ ระดับประเทศ จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๙ กันยายน ๒๕๕๖	สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก	รางวัล ๑๐,๐๐๐ บาท โรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
๗	รองชนะเลิศอันดับที่ ๓ การบรรยายธรรม ระดับประเทศ ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๔ - ๖) (ตัวแทนภาคสงฆ์ที่ ๕) ในมหกรรมงานฉลองพระชันษา ๑๐๐ ปี สมเด็จพระสังฆราช	๑๙ กันยายน ๒๕๕๖	สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ประธานผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราช)	ด.ญ.ธัญชนก มากเมือง(ป.๖) รางวัล ๑๐,๐๐๐ บาท อ.ผ่องฉวี จิตศรีบุญกุล(ครูผู้ฝึก)
๘	รางวัลชมเชย การบรรยายธรรม ระดับประเทศ ระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.๑ - ๓) (ตัวแทนภาคสงฆ์ที่ ๕) ในมหกรรมงานฉลองพระชันษา ๑๐๐ ปี สมเด็จพระสังฆราช	๑๙ กันยายน ๒๕๕๖	พระพรหมบัณฑิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ด.ญ.เทพกัลยา นันทพัทธ์ธนโชติ (ป.๓) รางวัล ๕,๐๐๐ บาท อ.ยุทธ จริยา(ครูผู้ฝึก)
๙	รองชนะเลิศอันดับที่ ๑ การบรรยายธรรม ระดับภาคสงฆ์ที่ ๕ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ๓) ในมหกรรมงานฉลองพระชันษา ๑๐๐ ปี สมเด็จพระสังฆราช	๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๖	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ พุทธชินราชมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ด.ญ.กนกพร คชนิล (ม.๓) รางวัล ๓,๐๐๐ บาท อ.ยุทธ จริยา(ครูผู้ฝึก)
๑๐	รางวัลชนะเลิศ การประกวดมัคทายกน้อย ระดับประถมศึกษา ระดับเขตพื้นที่ ตามโครงการพระในบ้านและมัคทายกน้อย สพป.พิษณุโลก ๑	๒ - ๓ กันยายน ๒๕๕๖	ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลกเขต ๑	ประเภททีมนักเรียน ๕ คน รางวัล ๓,๐๐๐ บาท อ.ผ่องฉวี จิตศรีบุญกุล(ครูผู้ฝึก)
๑๑	รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ การประกวดมัคทายกน้อย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับเขตพื้นที่ ตามโครงการพระในบ้านและมัคทายกน้อย สพป.พิษณุโลก ๑	๒ - ๓ กันยายน ๒๕๕๖	ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลกเขต ๑	ประเภททีมนักเรียน ๕ คน รางวัล ๒,๐๐๐ บาท อ.ยุทธ จริยา(ครูผู้ฝึก)
๑๒	รางวัลชนะเลิศการบรรยายธรรม นักเรียนช่วงชั้นที่ ๑(ป.๑-๓) รางวัลชนะเลิศการบรรยายธรรม นักเรียนช่วงชั้นที่ ๒(ป.๔-๖) รางวัลชนะเลิศการบรรยายธรรม นักเรียนช่วงชั้นที่ ๓(ม.๑-๓)	๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗	วัฒนธรรมจังหวัด พิษณุโลก (ระดับจังหวัด)	ด.ญ.เทพกัลยา นันทพัทธ์ธนโชติ(ป.3) ด.ญ.ธัญชนก มากเมือง (ป.6) ด.ญ.กนกพร คชนิล (ม.3)
๑๓	รองชนะเลิศอันดับ ๒ การบรรยายธรรม น.ร.ช่วงชั้นที่ ๑(ป.๑-๓) รองชนะเลิศอันดับ ๑ การบรรยายธรรม น.ร.ช่วงชั้นที่ ๒(ป.๔-๖) รองชนะเลิศอันดับ ๑ การบรรยายธรรม น.ร.ช่วงชั้นที่ ๓(ม.๑-๓)	๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗	วัฒนธรรมจังหวัด สุโขทัย (ระดับภาคสงฆ์ที่ ๕)	ด.ญ.เทพกัลยา นันทพัทธ์ธนโชติ ด.ญ.ธัญชนก มากเมือง ด.ญ.กนกพร คชนิล

ผลงานที่เกี่ยวข้องการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา

นายสมชาย ภัทรวิวัฒน์พงศ์

ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์ ประจำปีการศึกษา 2555

ที่	รายละเอียด	วันเดือนปี	ผู้มอบ/หน่วยงาน	หมายเหตุ
1	รางวัลโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ดีเด่น ระดับประเทศ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” พุทธชยันตีเฉลิมราช ปีการศึกษา ๒๕๕๕	16 กุมภาพันธ์ 2556	เลขาธิการ สพฐ. ประธานกลุ่มกัลยาณมิตร อธิการบดีมหาวิทยาลัย	ด.ญ.ธัญลักษณ์ สุขเกษม ด.ญ.รัชนิกรณ์ ปานบุญ ด.ญ.กนกพร คชนิล
2	ประกาศเกียรติคุณเยาวชนดีเด่นด้านศาสนาและจริยธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา ระดับประเทศ (สำนักนายกรัฐมนตรี ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล)	29 พฤศจิกายน 2555	นายกรัฐมนตรี (น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร)	ด.ช.ธนกร เสพพูล (ชั้น ป.6)
3	รางวัลพัฒนาคุณธรรม ระดับประเทศ (หน่วยงานผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม) กระทรวงวัฒนธรรม	3 ตุลาคม 2555	รมต.ว่าการ กระทรวงวัฒนธรรม (นางสุกมล คุณปลื้ม)	โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
4	รางวัลเหรียญทอง กิจกรรมเล่าหนานคุณธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3) ระดับภาคเหนือ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนภาคเหนือ ครั้งที่ 62 จ.เชียงใหม่	21 - 23 พฤศจิกายน 2555	เลขาธิการ สพฐ. (นายชินภัทร ภูมิรัตน)	ด.ญ.พรพิมล กิตติยา โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
5	รางวัลเหรียญทอง กิจกรรมโครงการงานคุณธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3) ระดับภาคเหนือ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนภาคเหนือ ครั้งที่ 62 จ.เชียงใหม่	21 - 23 พฤศจิกายน 2555	เลขาธิการ สพฐ. (นายชินภัทร ภูมิรัตน)	(ทีม 5 คน) โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
6	รางวัลเหรียญเงิน กิจกรรมโครงการงานจิตอาสาพัฒนาสังคม เด็กประถมฯทำได้ ระดับชั้นป.4 - ป.6 ระดับภาคเหนือ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนภาคเหนือ ครั้งที่ 62 จ.เชียงใหม่	21 - 23 พฤศจิกายน 2555	เลขาธิการ สพฐ. (นายชินภัทร ภูมิรัตน)	(ทีม 15 คน) โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
7	รางวัลโรงเรียนเด็กดีศรีพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา 2555 ตามโครงการเด็กดี มีวินัย รักไทย ใจอาสา	10 กันยายน 55	ผอ.สพป.พิษณุโลกเขต 1	โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
8	รางวัลโรงเรียนต้นแบบ “วงล้อเด็กดี” ประจำปีการศึกษา 2555 ตามโครงการเด็กดี มีวินัย รักไทย ใจอาสา	10 กันยายน 55	ผอ.สพป.พิษณุโลกเขต 1	โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
9	รางวัลชนะเลิศ การประกวดมัคทายกน้อย (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) ตามโครงการพระในบ้านและมัคทายกน้อย สพป.พิษณุโลก 1	26 - 27 กันยายน 2555	ผอ.สพป.พิษณุโลกเขต 1	(ทีม 5 คน) โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
10	รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 การประกวดมัคทายกน้อย (ระดับประถมศึกษา) ตามโครงการพระในบ้านและมัคทายกน้อย สพป.พิษณุโลก 1	26 - 27 กันยายน 2555	ผอ.สพป.พิษณุโลกเขต 1	(ทีม 5 คน) โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์
11	รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ประเภทด้านศาสนา (นางผ่องฉวี จิตศรีณยุกุล) ระดับจังหวัดพิษณุโลก	ประจำปี พ.ศ.2555	ผู้ว่าราชการจังหวัด (สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพิษณุโลก)	เข้ารับรางวัล จากผู้ว่า จ.พิษณุโลก ณ ศาลากลางจังหวัด
12	เป็นสถานศึกษาฝึกประสบการณ์ให้กับผู้เข้ารับการพัฒนา หลักสูตร พัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อน แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา	18 - 22 มิถุนายน 2555	ผอ.สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากร ทางการศึกษา	โรงเรียนชุมชนที่ 11 วัดสุวรรณประดิษฐ์



ภาคผนวก จ

ภาพประกอบผลงานการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ
ของโรงเรียนชุมชนที่ ๑๑ วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



นำผลงานดีเด่นโรงเรียนวิถิพุทธไปแสดงในงานด้านยาเสพติด
จังหวัดพิษณุโลก



ผู้บริหารและคณะครูนำนักเรียนเวียนเทียนในวันสำคัญ
ทางพระพุทธศาสนา

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



ผอ.สมชาย ภัทรวิวัฒนพงศ์ รับรางวัลพระราชทานโล่เกียรตินิยม
โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ยอดเยี่ยม ระดับประเทศ



หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



คณะครู นักเรียนร่วมกันทอดผ้าป่าสามัคคีในโอกาสวันสำคัญทาง
พระพุทธศาสนาในโรงเรียนและที่วัด



ผู้บริหารและคณะครูนำนักเรียนทำบุญตักบาตร ฟังเทศนาธรรม
พัฒนาวัดทุกวันพระทั้งวันราชการและวันหยุดราชการ

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



นักเรียนระดับป.๑-๓ ได้รับรางวัลชนะเลิศ ประกวดบรรยายธรรมะ
ของวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลกไปแข่งต่อระดับภาคสงฆ์ที่ ๕



นักเรียนระดับป.๔-๖ ได้รับรางวัลชนะเลิศ ประกวดบรรยายธรรมะ
ของวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลกไปแข่งต่อระดับภาคสงฆ์ที่ ๕

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



คณะครู นักเรียนร่วมกันสวดมนต์ ทำสมาธิ ฟังเทศน์ทุกวันสวดสัปดาห์



นักเรียนเป็นมัคทายก นำญาติธรรมกราบพระรับศีล นำถวายปัจจัย
ทักขาน ทุกวันพระ ที่วัดสุวรรณประดิษฐ์

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



คณะครู นักเรียนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจนได้รับรางวัล
โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ระดับประเทศ



คณะครู นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระทุกวันพระ วันสุกัลป์ดาห์

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนชุมชนที่๑วัดสุวรรณประดิษฐ์

อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



นักเรียนระดับม.๑-๓ ได้รับรางวัลชนะเลิศ ประกวดบรรยายธรรมะ
ของวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลกไปแข่งต่อระดับภาคสงฆ์ที่ ๕



นำนักเรียนระดับป.๑-ม.๓ เข้าร่วมประกวดบรรยายธรรมะ
ของวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลกทุกปีเป็นเวลา ๘ ปี

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



โรงเรียนได้รับรางวัล “โรงเรียนดีศรีตำบล” ของจังหวัดพิษณุโลก



โรงเรียนได้รับรางวัล “เยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง” ระดับประเทศ

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



ครู นักเรียนได้รับรางวัลด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมระดับประเทศ



ผู้บริหารโรงเรียนได้รับรางวัลส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมระดับประเทศ

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



เกียรติบัตรส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัดพิษณุโลก



เกียรติบัตรส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัดพิษณุโลก

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



นักเรียนได้รับรางวัล รองชนะเลิศ การประกวดมัคทายกน้อย
ระดับประถมศึกษา ของ สพป.พิษณุโลกเขต๑



นักเรียนได้รับรางวัล ชนะเลิศ การบรรยายธรรมระดับภาคสงฆ์ที่ ๕
งานฉลองครบรอบพระชนมายุครบ ๑๐๐ปีสมเด็จพระสังฆราช

หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



นำนักเรียนชั้นป.๔-ม.๓ เข้าค่ายธรรมะ ที่วัดวังหิน ปี๒๕๕๖



นักเรียนเข้าค่ายธรรมะ ปฏิบัติกิจกรรมที่พระวิทยากรกำหนด
อย่างตั้งใจ ณ วัดวังหิน จ.พิษณุโลก ปี๒๕๕๖

ภาพผลงานการบริหารการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนชุมชนที่๑๑วัดสุวรรณประดิษฐ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก



รางวัลระดับเหรียญทอง การแข่งขันทักษะการอ่านภาษาไทย ม.1-ม.3
ระดับภาคเหนือ ปี ๒๕๕๖



รางวัลระดับเหรียญทอง การประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์
ประเภททดลอง ม.1-ม.3 ระดับภาคเหนือ ปี๒๕๕๖

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นายนิพนธ์ ขาวเอี่ยม

วัน เดือน ปีเกิด : ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

ภูมิลำเนาเกิด : ๑๓๕ หมู่ ๓ ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๕๘/๖๕ ถนนบึงพระจันทร์ หมู่ ๔ ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
เบอร์โทร ๐๘๙-๕๖๓๗๘๐๐, E-Mail: pkm_03@hotmail.co.th

ประวัติการศึกษา : พ.ศ.๒๕๒๑ ป.กศ. วิทยาลัยครูพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
: พ.ศ.๒๕๒๘ ศษ.บ. (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
: พ.ศ.๒๕๔๕ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตำแหน่งหน้าที่ : พ.ศ.๒๕๕๓ ผู้อำนวยการโรงเรียน

การงาน : โรงเรียนวัดใหม่ราษฎร์ศรัทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๓ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีที่สำเร็จการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๗